

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

KAMUSAL ALAN ÇERÇEVESİNDE REDDIT R/PLACE 2022
ETKİNLİĞİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ

İLETİŞİM BİLİMLERİ YÜKSEK LİSANS TEZİ

OĞUZHAN OTURAKKAYA

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Asuman Banu BARIŞ

BOLU, KASIM 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Oğuzhan OTURAKKAYA tarafından hazırlanan “**KAMUSAL ALAN ÇERÇEVESİNDE REDDIT R/PLACE 2022 ETKİNLİĞİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından İletişim Bilimleri Ana Bilim Dalı İletişim Bilimleri Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir. 2/01/2025

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Doç. Dr. A. Banu Barış
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Derya Çetin
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Kemal Avcı
Karabük Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu ve Şablonuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
 - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
 - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
 - Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
 - Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir
- aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

.....

OĞUZHAN OTURAKKAYA

ÖZET

**KAMUSAL ALAN ÇERÇEVESİNDE REDDIT R/PLACE 2022
ETKİNLİĞİNİN GÖSTERGEBİLİMSEL ANALİZİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
OĞUZHAN OTURAKKAYA
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
İLETİŞİM BİLİMLERİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. ASUMAN BANU BARIŞ)**

BOLU, KASIM - 2024

XI + 77 sayfa

Bu çalışma, Reddit R/Place isimli çevrimiçi etkinliği kamusal alan bağlamında analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada yöntem olarak göstergebilimsel analiz metodu kullanılmıştır. Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkışı iletişimi ve hayatın birçok alanını köklü biçimde etkilemiştir. Kamusal alan kavramı da bu değişimden etkilenmiş, yeni kamusal alan biçimleri ortaya çıkmıştır. Yeni iletişim teknolojilerinin kullanıcılara etkileşim imkânı vermesi kamusal alan açısından oldukça önemli bir nokta olmuştur. İnternet ve teknolojinin gelişimi insan hayatının birçok alanında değişiklikler yaratmaktadır. Gün geçtikçe fiziksel kamusal alanların, sanal kamusal alanlarla iç içe geçmeye başladığı görülmektedir. Web 2.0 teknolojilerinin gelişimi ve sonrasında ortaya çıkan sosyal medya platformları bunda önemli rol oynamıştır. Son dönemde, birçok toplumsal harekette sosyal medya platformlarının etkisi görülmektedir. Reddit isimli sosyal medya platformu ise yüksek kullanıcı sayısı ile küresel olarak önemli sosyal medya platformları arasında yer almaktadır. Reddit tarafından yapılan ve sosyal deney olarak nitelendirilen R/Place isimli çevrimiçi sanal etkinlik, kamusal alanın sanal boyutunun incelenebilmesi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda dört gün süren Reddit R/Place etkinliğinin hızlandırılmış görüntüsü kullanılarak, Türk kullanıcıların bir araya gelerek topluluk oluşturdıkları ve sanat eserleri ortaya çıkardıkları sanal alanlar, Roland Barthes'ın göstergebilimsel analiz metodu ile incelenerek kamusal alan çerçevesinde değerlendirilecektir.

ANAHTAR KELİMELEER: Sanal Kamusal Alan, Yeni Toplumsal Hareketler, İnternet ve Sosyal Medya, Reddit R/Place, Göstergebilim

ABSTRACT

SEMIOTIC ANALYSIS OF THE REDDIT R/PLACE 2022 EVENT WITHIN THE FRAMEWORK OF PUBLIC SPHERE

MASTER THESIS

OĞUZHAN OTURAKKAYA

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF COMMUNICATION SCIENCES

(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. ASUMAN BANU BARIŞ)

BOLU, NOVEMBER 2024

XI + 77 pages

This study aims to analyze the online event called Reddit R/Place in the context of public sphere. In the study, the method of semiotic analysis has been used. The emergence of new communication technologies has radically affected communication and many areas of life. The concept of the public sphere has also been affected by this change, leading to the emergence of new forms of the public sphere. The ability of new communication technologies to provide users with interaction opportunities has become a very important point in terms of the public sphere. The development of the internet and technology is creating changes in many areas of human life. It is seen that the physical public sphere has started to intertwine with the virtual public sphere day by day. The development of Web 2.0 technologies and the emergence of social media platforms thereafter have played a significant role in this. Recently, the impact of social media platforms has been observed in many social movements. The social media platform named Reddit is among the important social media platforms globally with its high number of users. The online virtual event called R/Place, which is organized by Reddit and described as a social experiment, constitutes an important example in terms of examining the virtual dimension of the public sphere. In this context, the time-lapse image of the four-day Reddit R/Place event will be used to examine the virtual space where Turkish users came together to form a community and create artworks, and it will be evaluated within the framework of the public sphere through Roland Barthes' semiotic analysis method.

KEYWORDS: Virtual Public Sphere, New Social Movements, Internet and Social Media, Reddit R/Place, Semiotics

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	x
TEŞEKKÜR	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırmanın Amacı.....	3
1.2 Araştırmanın Önemi	3
1.3 Araştırmanın Problemi ve Hipotezleri.....	4
2. BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
2.1 İnternet Kavramının Tanımı	5
2.2 İnternetin Gelişim Süreci.....	6
2.3 Web 1.0 Teknolojisi Kavramı ve Gelişim Süreci	7
2.4 Web 2.0 Teknolojisi Kavramı ve Gelişim Süreci	9
2.5 Web 2.0 Teknolojisi ve Sosyal Medya İlişkisi	10
2.6 Sosyal Medya Kavramı ve Tanımı	11
2.7 Sosyal Medyanın Gelişim Süreci.....	13
2.8 Sosyal Medyanın Özellikleri	14
2.9 Sosyal Medya Araçları	15
2.10 Sosyal Medya Platformu Olarak Reddit.....	17
2.11 Çevrimiçi Sanal Etkinlik: Reddit R/Place	18
3. İKİNCİ BÖLÜM	19
3.1 Kamusal Alan Kavramının Tanımı.....	19
3.2 Kamusal Alan Kavramının Gelişimi	20
3.3 Sanal Kamusal Alan Kavramı	24
3.4 Sanal Kamusal Alan Kavramının Sosyal Medya ile İlişkisi.....	26
3.5 Yeni Toplumsal Hareketler.....	28
3.6 Yeni Toplumsal Hareketlere Zemin Olarak Sanal Kamusal Alan.....	30
3.7 Kamusal Alan Bağlamında Reddit Platformu	32
3.8 R/Place Çevrimiçi Etkinliğinin Toplumsal Hareketler ve Kamusal alan ile İlişkisi	34
4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	38
4.1 Araştırmanın Yöntemi	38

4.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	40
4.3 Reddit R/Place 2022 Çevrimiçi Etkinliğinin Göstergebilimsel Analizi	41
4.3.1 Kesit 1.....	41
4.3.2 Kesit 2.....	43
4.3.3 Kesit 3.....	45
4.3.4 Kesit 4.....	47
4.3.5 Kesit 5.....	49
4.3.6 Kesit 6.....	51
4.3.7 Kesit 7.....	53
4.3.8 Kesit 8.....	55
4.3.9 Kesit 9.....	57
4.3.10 Kesit 10	59
4.3.11 Kesit 11	61
4.3.12 Kesit 12	63
4.3.13 Kesit 13	65
5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	68
KAYNAKLAR	75

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1. Reddit r/place 2022 kesit 1	41
Şekil 4.2. Reddit r/place 2022 kesit 2	43
Şekil 4.3. Reddit r/place 2022 kesit 3	45
Şekil 4.4. Reddit r/place 2022 kesit 4	47
Şekil 4.5. Reddit r/place 2022 kesit 5	49
Şekil 4.6. Reddit r/place 2022 kesit 6	51
Şekil 4.7. Reddit r/place 2022 kesit 7	53
Şekil 4.8. Reddit r/place 2022 kesit 8	55
Şekil 4.9. Reddit r/place 2022 kesit 9	57
Şekil 4.10. Reddit r/place 2022 kesit 10	59
Şekil 4.11. Reddit r/place 2022 kesit 11	61
Şekil 4.12. Reddit r/place 2022 kesit 12	63
Şekil 4.13. Reddit r/place 2022 kesit 13	65

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1. Kesit 1 görüntüsel gösterge anlam tablosu.....	42
Tablo 4.2. Kesit 2 görüntüsel gösterge anlam tablosu.....	44
Tablo 4.3. Kesit 3 görüntüsel gösterge anlam tablosu.....	46
Tablo 4.4. Kesit 4 görüntüsel gösterge anlam tablosu.....	48
Tablo 4.5. Kesit 5 görüntüsel gösterge anlam tablosu.....	50
Tablo 4.6. Kesit 6 görüntüsel gösterge anlam tablosu.....	52
Tablo 4.7. Kesit 7 görüntüsel gösterge anlam tablosu.....	54
Tablo 4.8. Kesit 8 görüntüsel gösterge anlam tablosu.....	56
Tablo 4.9. Kesit 9 görüntüsel gösterge anlam tablosu.....	58
Tablo 4.10. Kesit 10 görüntüsel gösterge anlam tablosu	60
Tablo 4.11. Kesit 11 görüntüsel gösterge anlam tablosu	62
Tablo 4.12. Kesit 12 görüntüsel gösterge anlam tablosu	64
Tablo 4.13. Kesit 13 görüntüsel gösterge anlam tablosu	66

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

- API** : Application Programming Interface
vb. : ve benzeri
vd. : ve diğerleri

TEŞEKKÜR

Eğitim hayatım boyunca ve her zaman bana verdikleri destek için anneme ve babama teşekkür ederim. Tez danışmanım Doç. Dr. Asuman Banu Barış'a yüksek lisans ve tez sürecimde verdiği destek için teşekkür ederim.

1. GİRİŞ

Endüstri devrimi yanında birçok toplumsal değişimi beraberinde getirmiştir. Dünya, özellikle 20. yy. sonrasında, sanayileşmenin etkisiyle büyük değişimler yaşamıştır. Sanayileşme ile beraber şehirlere göç başlamış, üretim biçimlerinde değişimler yaşanmış, sonuç olarak insanların yaşayış biçimleri de farklılaşmıştır. Endüstri devriminin ardından ortaya işçi sınıfı çıkmış, nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmaya başlamıştır. Özellikle işçi sınıfının ortaya çıkışı sonrası yaşadıkları ekonomik sıkıntılar ve hak arayışları gibi toplumsal olaylarda kamusal alanlar önemli yer tutmuştur. Toplumsal olaylar tarihsel süreçleri bakımından özellikle 1960’lardan itibaren değişim göstermeye başlamıştır. Sınıf temelli hak arayışları yavaş yavaş değişerek daha çok kimlik temelli hale gelmeye başlamıştır. Bu değişimin yaşanmasında bireylerin özelliklerinin ve hedeflerinin değişimi etkili olmuştur. Yeni iletişim teknolojilerinin ortaya çıkışı ile birlikte yeni kamusal alanlar oluşmaya başlamıştır.

İnternetin yaygınlaşması ve sonrasında web 2.0 teknolojilerinin ortaya çıkışı iletişimi büyük ölçüde etkilemiş ve değiştirmiştir. Bu teknolojiler sayesinde kullanıcıların etkileşim kurabilmeye başlaması ve ortaya çıkan sosyal medya platformları iletişimi, dolayısıyla yeni yeni kamusal alanların oluşmasını da etkilemiştir. Son dönemde ortaya çıkan çoğu toplumsal hareketin merkezinde sosyal medya platformlarının yer alışı kamusal alan açısından önemli bir noktadır. Kamusal alan açısından uygun bir iletişim ortamı oluşturduğu görülen sosyal medya platformları, katılımcılar tarafından birçok toplumsal olayda etkin şekilde kullanılmakta. Yeni iletişim teknolojilerinin kullanıcılara sunduğu etkileşim, kamusal alan bağlamında bakıldığında kullanıcılara aktif katılım şansı tanımaktadır. Bu sayede toplumsal hareketlerde katılımcılar aktif olarak iletişim süreçlerine katılabilmektedirler. Sosyal medyanın sağladığı bu fayda, kamusal alanın yeni bir boyut kazanması açısından önem taşımaktadır.

Web 2.0 teknolojilerin gelişimi sonrasında ortaya çıkan önemli sosyal medya platformlarından biri de “Reddit”dir. Küresel çapta popüler bir sosyal medya platformu olan Reddit, R/Place isimli çevrimiçi sanal bir etkinlik gerçekleştirdi ve katılımcıları bir araya getirdi. Etkinliğe katılan katılımcıların özellikle ülke ve milliyet bağlamında olmakla beraber farklı çerçevelerde de toplumsal kitlelere

dönüşerek kolektif hareketler sergilemeleri etkinliğin sanal kamusal alan açısından incelenmesini anlamlı hale getirmektedir.

Reddit R/Place çevrimiçi sanal etkinliğinin kamusal alan çerçevesinde irdelendiği bu çalışmada, Reddit kullanıcılarının girişiminin bir ürünü olan ve etkinliğin ardından internet üzerinden kullanıma sundukları “The 2022 r/place Atlas” etkileşimli ansiklopedisinde yer alan etkinliğin hızlandırılmış görüntüsü, göstergebilimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Etkinlik sırasında görülen kitle hareketleri çevrimiçi sanal ortamda yani sanal kamusal alanda gerçekleşmiştir. Bu bakımdan etkinlik, toplumsal hareketlerin artık sanal kamusal alana da taşınması açısından önemli bir örnek olarak görülmektedir. Dört gün boyunca süren R/Place etkinliğinde milyonlarca kullanıcı aktif olarak yer almıştır. Farklı karakterlere sahip birçok toplumsal grup etkinliğe katılmış, grupların kendi amaçlarına yönelik kolektif hareketler içerisinde bulunduğu gözlemlenmiştir. Grupları yönlendirme konusunda sosyal medya yayıncıları, gerçekleşen hareketlerin kanaat önderleri ve aktivistleri olarak önemli rol oynamıştır. Bu özellikleriyle Reddit R/Place etkinliği incelenerek kamusal alan çerçevesinde değerlendirilecektir.

Türk topluluğunun, etkinliğin başından sonuna kadar kendi alanlarını diğer gruplardan gelen bozucu etkilere karşı korumayı başardığı gözlemlenmiştir. İnternet üzerinden yapılan canlı yayınlar binlerce kullanıcı tarafından canlı olarak takip edilmiş, bu bağlamda, oluşan sosyal grupların çeşitlenmesinde, örgütlenmelerinde ve aynı zamanda birbirleriyle çatışmalarında etkili olmuştur. Bununla birlikte organize toplumsal hareketler gerçekleştirebilmelerine yardımcı olmuştur. Türk yayıncılarında bu süreçte kullanıcılar tarafından yoğun şekilde takip edildiği ve çeşitli toplumsal hareketlerin oluşmasında etkili oldukları görülmüştür. Bu bağlamda Türk topluluğunun oluşturduğu alanlardan önemli görsel kesitler analiz edilmiştir.

Araştırmanın giriş kısmının alt başlıklarında ilk olarak araştırmanın amacı ve önemine değinilmiş, sonrasında araştırmanın problem cümlesi ve hipotezlerine yer verilmiştir. Birinci bölümün altında ilk olarak internet teknolojisinin tanımı, gelişim süreci ve özellikleri üzerinde durulmuştur. Ardından Web 1.0 ve Web 2.0 teknolojilerinin kavramsal ve teknolojik özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sosyal medya kavramı ve bu teknolojiler ile olan ilişkisi incelenmiştir. Akabinde sosyal medya platformu olarak Reddit ve gerçekleştirdiği R/Place etkinliği incelenerek ilk bölüm sonlandırılmıştır. İkinci bölümde kamusal alan, sanal

kamusal alan ve yeni toplumsal hareketler kavramlarının tanımları, gelişim süreçleri ve birbirleriyle olan ilişkisi incelenmiştir. Daha sonra bu kavramların sosyal medya platformu Reddit ve düzenlediği R/Place etkinliğiyle olan bağıntısı araştırılmıştır. Üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, evreni ve örneklemini hakkında bilgiler sunulmuş, ardından R/Place etkinliği göstergebilimsel yöntem kullanılarak analiz edilmiştir. Son olarak sonuç bölümünde yapılan değerlendirmelerle araştırma sonlandırılmıştır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, küresel anlamda popüler sosyal medya mecralarından biri olan Reddit platformunun “R/Place 2022” isimli çevrimiçi etkinliğini kamusal alan bağlamında göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle incelemeyi amaçlamaktadır. Etkinliğin oluşturduğu sanal kamusal alanda kullanıcıların ortaya koyduğu sanat eserlerinin oluşum serüveni göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle analiz edilerek topluluk dinamikleri incelenecektir. Reddit’in kendi nitelendirmesiyle bir sosyal deney olan R/Place çevrimiçi etkinliği, bireysel kullanıcıları internet üzerinde bir araya getirmiştir. Etkinlikte kullanıcılar topluluklar oluşturarak organize olmuş, sonuç olarak kolektif sanat eserleri oluşturmuşlardır. R/Place 2022 etkinliği bu özellikleriyle kullanıcılar için sanal bir alan oluşturmuş, topluluklar oluşturarak ortak amaçlar doğrultusunda eylemler gerçekleştirebilmelerine olanak sağlamıştır. Bu nitelikleriyle etkinlik, sanal kamusal alan bağlamında incelenmeye değer görülmüştür.

1.2 Araştırmanın Önemi

İnternet, insan hayatının özellikle son 25 yılında çok önemli değişikliklere yol açmıştır. Getirdiği yenilikler ve değişimler, sosyolojik ve kültürel olarak yaşayış biçimlerini etkilemiştir. Birçok olgu bu teknolojiyle beraber kolaylaşırken bazı yeni problemler de ortaya çıkmıştır. Ancak ne olursa olsun internet artık yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Getirdiği yeniliklerin hayatlarımızı değiştirme hızı gün geçtikçe artmaktadır. İşte kamusal alan ve toplumsal hareketler de internetin getirdiği bu hızlı değişimlerden etkilenen kavramlardır. İnternetin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan sosyal medya platformları sanal kamusal alan kavramını ortaya çıkartmıştır. Aynı şekilde bu platformlar, son dönemde dünya genelinde gerçekleşen birçok toplumsal harekette etkin rol oynamıştır. Siber

dünyanın gün geçtikçe gelişmesi ve yeni formlarının ortaya çıkması, insanoğlunun gittikçe fiziksel alandan uzaklaşarak sanal alana kaymasına neden olmaktadır. Bu nedenle insanın yaşamına dair birçok alan, siber alemde yeni formlara bürünmektedir. Bu sebepten Reddit platformunun sosyal deney olarak tabir ettiği R/Place çevrimiçi etkinliği kamusal alanın sanal formu ve yeni toplumsal hareketlerin sosyal medya ile olan ilişkisi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir. Etkinliğin analizinin, bu kavramlar çerçevesinde önemli veriler sunarak katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3 Araştırmanın Problemi ve Hipotezleri

Araştırma problemi; R/Place 2022 sanal kamusal alanındaki Türk topluluğunun oluşturduğu sanat eserlerinin ve toplumsal hareketlerinin göstergebilimsel anlamlarının ortaya konulmasıdır.

Araştırma hipotezleri şu şekildedir:

H1. Reddit R/Place 2022 etkinliği özellikleri itibariyle sanal bir kamusal alan niteliği taşımaktadır.

H2. Reddit R/Place 2022 etkinliği kullanıcılara sanal kamusal alan zemininde topluluklar ve toplumsal hareketler oluşturma imkânı tanımaktadır.

H3. Etkinlikte ortaya çıkartılan göstergeler, belirli ideolojiler çerçevesinde stratejik olarak üretilmiştir.

H4. Üretilen göstergeler, etkinlikteki kullanıcılar ve topluluklar hakkında sosyolojik, kültürel ve ideolojik anlamlar barındırmaktadır.

H5. Etkinlikte oluşturulan eserler, kullanıcıların kültürel kimliklerini anlatım şeklini temsil etmektedir.

H6. R/Place 2022 etkinliğinde oluşan topluluklar belirli sosyolojik, kültürel ve ideolojik temellere dayanmaktadır.

H7. Türk topluluğu tarafından ortaya çıkartılan eserler belirli ve ortak ideolojik mesajlara sahiptir.

H8. Türk topluluğu, sanal kamusal alanda belirli milli ve kültürel değerler çerçevesinde örgütlenerek bir araya gelmiştir.

H9. Etkinlikte bireylerin kolektif şekilde çalışmaları ve topluluklar arası çatışmalar, sanal kamusal alan ve toplumsal hareketler dinamikleri sergilemektedir.

2. BİRİNCİ BÖLÜM

2.1 İnternet Kavramının Tanımı

Tanım olarak internet için dünya genelindeki bilgisayarları birbirine bağlayan geniş bir ağıdır diyebiliriz. TCP/IP benzeri bazı standart protokoller bilgisayar ağları arasında iletişimi sağlamak için kullanılır (Abbate, 1999, s. 140-142). İnternet yapısı sayesinde dünya çapında bilgiye ve kaynaklara erişim kolaylaşmıştır. Ağlar bütünü olarak da tanımlayabileceğimiz internet, çeşitli ağların birleşimi sonucu meydana gelir.

ABD hükümeti, 1960'lı yıllarda ARPANET isimli bir proje finanse etmiştir. İnternetin tarihi bu projeye kadar uzanır. Bu projenin ana amacı, farklı bilgisayarların birbirleriyle paylaşım yapmasına olanak tanıyan bir ağ oluşturmaktır. Bu amaç, modern anlamda internetin temellerini atmıştır. Zamanla modern internetin temelini oluşturacak olan proje, bilgisayar kaynaklarının paylaşımını mümkün kılan ilk ağ olmuştur (Feenberg ve Friesen, 2012, s. 4). World Wide Web (WWW) terimi 1990'lı yıllarda ortaya çıktı ve bilgilere erişimi kolaylaştırdı (Berners-Lee, 1999, s. 30). Böylece internetin küresel anlamda yayılımı hızlandı.

İnternet alt yapısını oluşturan birçok öge bulunur. Bunlar; İnternet Servis Sağlayıcıları (ISP'ler), sunucular ve yönlendiriciler gibi alt sistemlerdir. Sunucular, verilerin depolanıp dağıtılmasından sorumluyken, yönlendiriciler ise verilerin ağ boyunca etkin bir şekilde yönlendirilmesinden sorumludur.

Tanım olarak internet, sığ bir pencereden bakıldığında, sadece bağlantılı bilgisayarların seti olarak görülmekle birlikte daha geniş perspektifte bakıldığında ise içerik, kullanıcılar ve sosyal pratikler gibi öğeleri de kapsayacak şekilde ele alınmaktadır. İnternet çalışmalarının çerçevesinin ve tarihinin şekillenmesinde bu durum etkilidir (Haigh, Russell ve Dutton, 2015, s. 145).

İnternetin tanımı yapılırken iki ana bakış açısından söz edebiliriz. Bunlardan ilki, teknik bakış açısidir; internetin protokoller aracılığıyla birbiriyle iletişim kurabilen bir dizi ağdan oluştuğunu belirtir. İkinci bakış açısı ise sosyal perspektifte interneti değerlendirir (Haigh vd., 2015, s. 144-145). İnternetin bireyler ve toplum üzerine olan etkilerini konu eder; internetin sosyal etkileşimlerde nasıl rol oynadığı ve bireylerin yaşam biçimlerini dönüştürmekte nasıl etkili olduğunu konu edinir.

İnternet hayatımızda birçok değişikliğe yol açmıştır. İletişim başta olmak üzere; ticaret, eğitim ve bilgi erişimi vb. alanlarda önemli değişimler meydana

getirmiştir. Bireylerin sosyal, kültürel ve ekonomik yaşantıları üzerinde önemli etkisi olan bir araç olmuştur. Getirmiş olduğu anlık iletişim, uzaktan çalışma ve e-ticaret gibi yenilikler köklü toplumsal ve ekonomik değişimlere yol açmıştır. İnternetin modern toplumda önemli bir rolü bulunmakla birlikte aynı zamanda toplum üzerinde önemli bir etkisi vardır.

Son zamanlarda yapılan çalışmalarda, internetin bir iletişim aracı olmasının yanı sıra sosyal etkileşimleri şekillendirmede etkili olduğu vurgulanmaktadır. İnternetin getirmiş olduğu yenilikler, sosyal ilişkilerin ve toplumsal normların tanımını değiştirmekte kritik öneme sahip olduğunu göstermiştir.

2.2 İnternetin Gelişim Süreci

Endüstrileşen dünyanın getirdiği teknolojik ve sosyal gelişmeler iletişimin araçlarının da gelişmesini sağlamıştır. 20. yüzyılda yaşanan devrimsel teknolojik gelişmeler iletişim teknolojilerinde de önemli değişimlere yol açmıştır. Özellikle sanayi devrimi ve kentleşmenin ardından ortaya çıkan kitle kavramı sonucunda kitleler ile iletişim kurmanın önemi ortaya çıkmıştır. Sanayileşme sonrasında teknolojik olarak bu ihtiyacın karşılanabilmesi olanaklı hale gelmiştir. İnternetin gelişim süreci bu bakımdan önemlidir.

İnternet tarihsel olarak teknolojik ilerlemelerin yanı sıra toplumsal ve siyasi etkenlerin de etkisiyle gelişip şekillenmiştir. ABD Savunma Bakanlığı, 1960'lı yıllarda başlattığı ARPANET projesi ile internetin temelini atmıştır. Projenin amacı veri paketleri vasıtasıyla bilgisayarlar arasında güvenilir bir veri aktarımı sağlamaktır. Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles (UCLA) ile Stanford Araştırma Enstitüsü arasında 1969 yılında ilk bağlantı kurulmuş ve modern internetin başlangıç noktasını oluşturmuştur. 1970 ile 1980 yılları arasında TCP/IP isimli protokol geliştirilmiştir. Böylece küresel anlamda internetin yayılımı hızlanmış ve farklı bilgisayar ağlarının entegrasyonu mümkün hale gelmiştir. NSFNET ağı ise ABD Ulusal Bilim Vakfı tarafından kurulmuştur. İnternetin daha geniş kitlelere yayılmasını sağlayan NSFNET ağı, bilim ve akademi alanında hizmet vermiştir. ARPANET sistemi kapandıktan sonra genel olarak kabul gören TCP/IP protokolü standart iletişim sistemi haline gelmiştir (Abbate, 1999).

1990'lı yıllarda Tim Berners-Lee tarafından geliştirilen World Wide Web (WWW) ile beraber internet daha kullanıcı dostu hale gelmiştir. Böylece internet, geniş kitlelerin kolayca kullanıp bilgiye erişebileceği bir platform olmaya

başlamıştır. Bu dönemde ortaya yeni teknolojiler çıkmaya devam etmiştir. Grafiksel tarayıcılar ve 1993 yılında çıkan Mosaic gibi yenilikler internetin çehresini değiştirmeye başlamıştır. Bu sayede internetin günlük hayatta kullanımı yaygınlaşmıştır (Berners-Lee, 1999). Özellikle ticaret, iletişim gibi birçok alanda devrim niteliğinde değişiklikler meydana getirmiştir.

İnternet, 1993 yılında iş ortamlarında kullanılmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren bilgisayar ve internet gün geçtikçe daha fazla kullanılmaya başlamıştır. İnternet zamanla gelişmiş, birçok değişikliğe uğramış ve toplum için vazgeçilmez hale gelmiştir (Berners-Lee, 1999, s. 108-109). İlk başlarda geleneksel iletişim yöntemlerini kullanan ve tek yönlü bir iletişim biçimine sahip olan internet, web 2.0 teknolojisi sonucunda etkileşimi olanaklı kılmıştır. Bu gelişme sonrasında sosyal ağlar ortaya çıkmıştır. İnternetin kullanım alanları çeşitlenmiştir. Bu gelişmeler beraberinde internetin yeni bir kamusal alan haline gelmesini sağlamıştır.

İnternetin bireylerin hayatında daha geniş yer edinmesi ise özellikle 2000'li yılların başında başlamıştır. Zamanla sosyal medya platformlarının ve mobil internetin gelişmesi, kullanıcıların gündelik yaşamında interneti daha fazla kullanmasına yol açmıştır. Bu dönemde geniş bant internetin yaygınlaşması ve sosyal medya platformlarının hızla popüler hale gelmesi, kullanıcılara çevrimiçi dünyada sosyalleşme imkânı sunmuştur. Facebook, YouTube ve Twitter gibi sosyal medya platformları internet kullanım şeklini değiştirmiştir.

2010'lu yıllara gelindiğinde ise akıllı telefonlar yaygınlaşmış, internet erişimini çok daha mümkün hale getirmiştir. Bunun sonucunda ise bireylerin bilgi tüketim alışkanlıkları değişmeye başlamıştır. Bugün internet, hızla gelişip değişmeye devam etmekte. Nesnelerin interneti, 5G ve yapay zekâ gibi yeni terimler hızla hayatımıza girmekte. Evrimine devam eden internet, toplumu ve bireyleri de etkilemeye ve dönüştürmeye devam etmektedir. İşte bu noktada kamusal alanın yeni bir düzlem olan internet üzerinde de ele alınması gerektiği görülmektedir. Nitekim internetin gelmiş olduğu noktada bireylere birçok farklı sanal kamusal alan sağladığını söyleyebiliriz.

2.3 Web 1.0 Teknolojisi Kavramı ve Gelişim Süreci

Web 1.0, internetin ilk halini ve sadece "okunabilir" olduğu dönemini temsil etmektedir. Web sisteminin ilk hali olan Web 1.0'da sadece salt okunur ortamlar

mevcuttu. Bu ortamlar kullanıcı ile herhangi bir etkileşime sahip değildi ve kullanıcıya sadece arama yapma imkânı tanıyordu. Burada ana unsur kitlelere içeriklerin ulaştırılmasıydı (O'Reilly, 2007, s. 18-19).

Bu dönem 1990'ların başında başlamıştır. Web 1.0, kullanıcıların içerikle sadece sınırlı bir etkileşim kurmasına olanak sağlıyor ve çoğunlukla sabit HTML sayfalarından oluşuyordu. Web 1.0 sisteminde oluşturulan web siteleri, kullanıcıların sadece bilgi alabildiği yerlerdi. Yapıları itibarıyla içerik ekleme veya güncellemeleri belirli bilgisayarların yapabildiği sistemlerdi. Bu sabit yapıların merkezini bilgiye ulaşma ve bağlantılarla yönlendirme mantığı oluşturuyordu (Anderson, 2007, s.5).

“Hyperlink” adlı teknoloji internetin devrimsel özelliğine katkı yapmıştır. Bu teknoloji sayesinde web sayfaları arasında geçiş yapılabilir, doğrusal olmayan bir bilgi erişim yapısı mümkün olabiliyordu (O'Reilly, 2007, s. 22).

Teknolojinin sınırlı olduğu bu dönemde web siteleri temelde HTML aracılığıyla oluşturuluyordu. Genel olarak yavaş yüklendiği için çoğunlukla metin ağırlıklıydı. Netscape gibi dönemin yaygın web tarayıcıları kullanıcı dostu özelliklere sahipti (O'Reilly, 2007, s. 19-20). Ancak, Web 1.0 üzerine karmaşık multimedya içerikleri veya etkileşimli öğeler eklemek zordu. Bu nedenle genellikle metin tabanlı sayfalar görülmekteydi.

Arama motorları da ilk olarak bu dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır. Dizin tabanlı arama motorları sayesinde konulara göre düzenlenmiş siteler arasında kolayca gezinilebiliyordu. Yahoo bunlara örnek gösterilebilir. Ayrıca, Amazon ve eBay gibi e-ticaret siteleri de bu dönemde kurulmuştur. Böylece çevrimiçi alışveriş döneminin önü açılmıştır (O'Reilly, 2007, s. 22-23).

Bu süreçte Web 1.0 sayesinde iletişim ve bilgiye erişim daha geniş kitlelere yayılmıştır. Web 1.0 teknolojisi internetin temel yapı taşlarını oluşturmuştur. Durağan yapıda olmasına rağmen, akademik ve ticari çevrelerde dikkati üzerine çekerek internetin hızlı bir biçimde yayılmasına katkıda bulunmuştur (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 60-61).

Web 1.0 teknolojisinin sınırlamaları, etkileşimli ve etkin içerik sunabilen Web 2.0 teknolojisinin gelişimini hızlandırmıştır. Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ve alt yapı hizmetlerinin gelişmesiyle birlikte web 1.0'dan web 2.0'a geçiş başlamıştır.

2.4 Web 2.0 Teknolojisi Kavramı ve Gelişim Süreci

“Web 2.0” kavramı ilk olarak bir toplantı esnasında dile getirilmiştir. Terim resmi olarak ilk kez O'Reilly Media Inc.'nin başkan vekili Dale Dougherty tarafından literatüre kazandırılmıştır (Anderson, 2007, s.5). İnternetin bilgi aktarımı ve kullanıcı etkileşimi açısından evrimini ifade etmektedir. Web 2.0 kavramı internetin statik tek yönlü bilgi paylaşımı yapma evresinden (Web 1.0 kavramının karakteristik özelliği) daha interaktif ve işbirlikçi bir evreye geçmesini tarif etmektedir. Yeni nesil web uygulamalarının kullanıcı katılımını ve sosyal etkileşimini vurgulamaktadır (Wilson, Lin, Longstreet ve Sarker, 2011, s. 2). Kullanıcıların gereksinimleri ve istekleri de web 2.0 teknolojilerinin gelişmesinde ve şekillenmesinde etkili olmuştur.

Bilgisayar ve internet sistemlerinin gelişerek hızla hayatımıza girmesiyle beraber iletişim alanında çok önemli değişimler yaşanmıştır. İnternetin yaygın olarak kullanılmaya başlaması iletişimin şeklini değiştirmiştir. Özellikle 2000'li yılların başında web 2.0 teknolojisinin yaygınlaşması kitle iletişimi ve kitle iletişim araçları bakımından önemli bir dönüm noktası olarak sayılabilir. İnternet teknolojisinde yaşanan bu geçiş, bloglar, wikiler ve içerik paylaşılabilen yeni sosyal medya sitelerinin yakında ortaya çıkacağını habercisiydi. Daha önce kullanılan web 1.0 teknolojisinde kullanıcılar, diğer kitle iletişim araçlarında olduğu gibi pasif konumdaydılar. Ancak web 2.0 teknolojisiyle beraber kullanıcılar pasif alıcılar olmaktan çıkarak aktif olarak gelen iletilere geri bildirim sağlayabilen alıcılar haline geldiler. Yani kullanıcılar sadece tüketici değil, üretici de olabilmeye başladılar.

Web 2.0 teknolojileri beraberinde katılımcılık, içerik paylaşımı ve iş birliğine dayalı bir internet ortamı getirmiştir (Demirezer ve İlkörücü, 2023, s. 633). Özellikle sosyal medya ve diğer kullanıcı odaklı platformlarla birlikte, kullanıcıların internet ortamındaki etkileşimlerini başlı başına değiştirmiştir.

Yaşanan değişim, topluluk odaklı yeni bir modeli teşvik ediyordu. Bu model sayesinde bloglar ve wikiler gibi girişimler kullanıcıların kolektif olarak katkı sağlayabilmesinin önünü açmış ve büyük çaplı paylaşım, geri bildirim ve iş birliğine imkân tanımıştır (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 60-61). Yeni iletişim teknolojilerinin getirdiği bu büyük gelişim, 20. yy. başlarından beri süregelen tek yönlü iletişimin dönüşerek etkileşim kavramını ortaya çıkarmıştır. Böylece 2000'li yılların başına kadar etkileşimin söz konusu olmadığı veya çok az olduğu kitle

iletişim araçları artık dönüşmeye başlamıştır. İnternet ve web 2.0 teknolojisinin sunmuş olduğu etkileşim kavramı kitle iletişimin yapısını da değiştirmiştir.

World Wide Web'in yaratıcısı olan Sir Tim Berners-Lee'ye göre bu etkileşim, internetin her zaman amaçladığı işlevselliğin bir parçasıydı (Anderson, 2007, s.5). Yeni internet teknolojileri ucuzlayıp daha erişebilir hale geldikçe daha kapsamlı şekilde toplum tarafından kullanılmaya başladı ve yaygınlaştı.

2.5 Web 2.0 Teknolojisi ve Sosyal Medya İlişkisi

Web 2.0 teknolojisinin gelişimi ve sosyal medya kavramının ortaya çıkışı birbiriyle yakından ilişkilidir. Web 2.0 evrimii etkileşimi zenginleştirmiş, kullanıcıların internette daha aktif roller üstlenmesini sağlamıştır. Sosyal medya sitelerinin çıkışına teknolojik olarak zemin hazırlayan Web 2.0, bilgi paylaşımı ve etkileşimi kolaylaştırmış, sonuç olarak internet ortamında geniş çapta sosyal katılım sağlamayı başarmıştır. Bu dönemle birlikte internet, salt olarak bilgi ve içerik sunan bir alan halinden kullanıcıların kendi içeriklerini de internet aracılığıyla paylaşabildiği bir alan haline gelmeye başlamıştır (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 60-61).

Web 2.0 teknolojisi sonrasında sosyal medya sitelerinin ortaya çıkmasıyla beraber evrimii aktiviteler, medya yükleme, bilgi paylaşımı ve mesajlaşma gibi fonksiyonlar kullanıcıların hayatına girmeye başladı. Bu sayede kullanıcılar evrimii topluluklar olarak bir araya gelebilme, topluluk oluşturabilme veya topluluğa katılabilme olanağı elde ettiler. Sosyal medya platformları bireysel ve toplumsal olarak iletişimi güçlendiren bir rol üstlenmeye başladılar (Wilson vd., 2011, s. 2).

Web 2.0 ile gelen evrimii paylaşım ortamı, bireylerin etkileşimini daha erişilebilir kılmış kullanım kolaylığı ve fayda sağlamıştır. Sosyal medya kullanıcılara kendilerini daha kolay ifade etme şansı tanıdı. Kullanıcılar bilgiye daha kolay erişebilmeye başladılar (Sönmez ve akır, 2020, s. 108). Bireylerin ğrenme deneyimi de olumlu olarak etkilenmeye başlamıştır. Bu durum kullanıcıların sosyal medya platformlarını benimsemesinde pozitif rol oynamıştır. Böylece sosyal medya, bireylerin günlük hayatında önemli iletişim araçlarından biri haline gelmiştir.

21. yy. başlarında ortaya çıkmaya başlayan sosyal medya platformları kitle iletişiminin yapısını da değiştirdi. Geleneksel medya platformları kullanıcıların

mesajlara geri bildirim sağlamasına çok fazla olanak sağlamıyordu. Yeni medya olarak da adlandırılan sosyal medya platformlarının en önemli özelliği ise etkileşim unsurudur. Kullanıcılar sadece hedef/alıcı konumundan sıyrılarak geri bildirimde bulunabilme, iletişime katılabilme olanağı buldular. Bu gelişme günümüzde, geleneksel kitle iletişim araçlarının, yeni medya aracılığıyla da olsa kitleler ile etkileşim kurma zorunluluğunu doğurdu. Geleneksel bir kitle iletişim aracı olan televizyonda yayınlanan bir haber programında Twitter’da yazılan mesajların okunarak kullanıcı ile etkileşim kurulması buna örnek verilebilir.

2.6 Sosyal Medya Kavramı ve Tanımı

Genel olarak sosyal medya, kullanıcıların belirli sınırlar çerçevesinde bir profil oluşturması ve bağlantı kurduğu diğer kullanıcılarla etkileşime geçmesi olarak tanımlanabilir. Temellerini ise Web 2.0 teknolojisi oluşturmuştur. Sosyal medya, insanların iletişim biçimlerini şekillendiren bir araç olmuştur. Günümüzde bireyler sosyal ilişkilerini devam ettirmek ve bilgi alışverişinde bulunmak için sosyal medyayı sıklıkla kullanmaktadır (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 60-61).

“Sosyal Medya” kavramı genel olarak kullanıcılar arası iletişim ve etkileşim sağlayan çevrim içi platformlar olarak tanımlanmaktadır. Kullanıcılar bu platformlar sayesinde içerik üretilip paylaşabilmekte, bilgi alışverişinde bulunabilmektedir. Sosyal medya, genel olarak kullanıcıların profiller oluşturup diğer kullanıcılar ile bağlantı kurduğu ve etkileşimde bulunduğu sosyal ağ sistemlerinden oluşmaktadır. Sosyal medya sitelerinin, sosyal ilişkileri ifade etme ve dijital içerik oluşturma gibi teknik özellikleri vardır. Sosyal medya uygulamalarının çeşitli biçimleri bulunmakla beraber her uygulamanın kendine has özellikleri vardır (Treem, Dailey, Pierce ve Biffl, 2016, s. 770-774).

Diğer bir konu ise sosyal medyanın kullanıcı davranışlarına göre şekillenebilmesidir. Bu sayede birçok platform ve yeni özellik ortaya çıkmış ve çıkmaya devam etmektedir. Aynı zamanda bu platformların birbiriyle olan entegrasyonu da zamanla artıp gelişmiştir. Örnek olarak Twitter ile Facebook platformları arasında içerik paylaşılabilmesi gösterilebilir. Böylece daha bütüncül bir kullanıcı deneyimi elde edilmektedir (Wolf, Sims ve Yang, 2018, s. 7).

Sosyal medya kullanıcı üretimi olan içeriğe olanak sağlamıştır. Sosyal medya, içeriğin çoğunluğunu kullanıcıların oluşturduğu bir platform olarak tanımlanabilir. Sosyal medya da herkes içerik üretebilmektedir. Bireyler sosyal

medya sayesinde kendi düşüncelerini global ölçüde yayınlama olanağı bulmuşlardır. İnsanlar sosyal medya sayesinde düşüncelerini rahatça paylaşabilmekte, üzerinde tartışabilmektedir (Akar, 2010, s. 110-111). Ancak yine de kişilerin çoğu toplulukta katılımcı rolünde görülmektedir.

Sosyal medya özellikle bilginin yayılma sürecini çok hızlı bir hale getirmiştir. Sosyal medya sayesinde kullanıcılar kendi içeriklerini oluşturabilmekte, düzenleyebilmekte ve birbirleriyle paylaşabilmektedir. Yani kullanıcılar içeriğin oluşturulması ve dağıtımında etkin katılıma sahiptir. Bu nedenle kullanıcılar, sistemin en önemli çarkı konumundadırlar. Bu sistemde en önemli içerik üreticisi kullanıcılarıdır. Bu çerçevede sosyal medyanın kamusal alan bağlamında etkin bir rolü ortaya çıkmıştır.

Günümüzde sosyal medya, kitle iletişim araçları arasında çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle son dönemde görülen toplumsal hareketlerin hemen hepsinde sosyal medyanın çok etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Kitlenin geri bildirim sağlayarak iletişim sürecine katılması kitle iletişiminin yeni medya öncesi döneme göre farklılıklar içerdiğini göstermektedir. Kitleyi oluşturan bireyler fikirlerini yine kitlelere iletebilmekte, böylece geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olarak kitle içindeki bireyler birbirlerini çok daha hızlı ve etkili şekilde etkileyebilmektedir. Bu durumun bir diğer tarafı ise sosyal medya platformlarında dezenformasyonun daha fazla olabilmesidir. Gönderilen iletiler hızlı bir şekilde kitlelere yayılabilmektedir. Bu durum ayrıca son dönemde ortaya çıkan toplumsal hareketlerin yeni bir kamusal alanda çok hızlı bir biçimde yayılmasında da etkili olmuştur.

Son zamanlarda etkinliği sıkça görülen kitle iletişim araçları olan sosyal medya platformları kanaat önderleri ve aktivistler tarafından kitle iletişimi bağlamında kullanılmaktadır. Sosyal medya platformlarının geleneksel medya platformlarına göre bir diğer üstünlüğü ise daha küresel kitle iletişim araçları olmaları olarak görülebilir. İnternetin sınırları kaldırmasıyla beraber kitle iletişimi artık eskiden olduğundan çok daha kolay bir şekilde ulusal sınırları aşıp uluslararası bir hal alabilmektedir. Kamuoyu oluşturma ve yönlendirme konusunda birçok toplumsal hareketin yeni medyanın gücüne kullandığı gözlemlenmektedir.

Kısaca yeni iletişim teknolojileri ile birlikte son dönemde gelişen sosyal medya platformları, kitle iletişimi ve kamusal alan kavramı açısından çok önemli

ve etkili kitle iletişim araçları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kitleleri ikna etmek ve yönlendirmek isteyenler tarafından günümüzde aktif olarak kullanılmaktadırlar.

Sosyal medya, toplumsal hareketler bağlamında sanal kamusal alanlar yaratmıştır. Gelişen iletişim teknolojileri sadece iletişim biçimlerini etkilemekle kalmamış aynı zamanda kamusal alanlara da yeni bir boyut kazandırmıştır. İnsanların fiziki olarak bulunmak zorunda kalmadan sanal olarak bulunabilecekleri bu sanal kamusal alanlar toplumsal hareketlerin mekânsal bağlamını da genişletmiştir. Özellikle son dönemde adını sıkça duyduğumuz “Metaverse”, sanal kamusal alanların gelecekte yeni bir dönüşüm yaşamasına neden olacak gibi görünmektedir. Halihazırda sosyal medya platformları birçok açıdan kullanıcılara ortak bir kamusal alan yaratarak etkileşim içine girmelerine olanak sağlamaktadır. Küresel ölçekte büyük bir sosyal medya platformu olan Reddit’in son zamanlarda gerçekleştirdiği R/Place isimli etkinlik bu bakımdan önemli bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.7 Sosyal Medyanın Gelişim Süreci

Dijital iletişim teknolojilerindeki yenilikler ve toplumun yeni etkileşim biçimlerine olan ihtiyacı paralelinde sosyal medya gelişimini de etkilemiştir. Forumlar ve bülten pano sistemleri ilk olarak kullanıcıların metin tabanlı iletişimine olanak tanımıştır. Bu gelişmeler sonrasında sosyal medyanın bugünkü yapısının temeli atılmıştır. 2000’lerin başında ortaya çıkan MySpace ve Friendster gibi siteler kullanıcıların profil oluşturmaya, diğer kullanıcılarla bağlantı kurabilmelerine ve kişisel güncellemeler paylaşabilmelerine olanak tanıyarak sosyal medya kavramının gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu gelişmelerin yaşanmasında en önemli pay sahibi ise etkileşim ve içerik paylaşımını olanaklı hale getiren Web 2.0 teknolojisinin ortaya çıkmasıdır (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 60-61).

2004 senesinde sosyal medya açısından önemli bir dönüm noktası meydana gelmiş ve Facebook kurulmuştur. Daha önceleri kullanıcılar internet ortamında genelde anonim şekilde var olurken Facebook bunu değiştirerek gerçek kimliklerin kullanıldığı ve kişisel deneyim sunan yeni bir internet ortamı yaratmıştır. 2005 yılında video paylaşımı yapabilmeye olanak sağlayan YouTube kullanıma sunuldu. Kullanıcılar YouTube sayesinde videolar yükleyebilme ve diğer kullanıcıların yüklediği videoları izleyebilmeye başladı. 2006 yılına gelindiğinde ise kullanıcılar

yeni bir sosyal medya modeli olarak Twitter ile tanıştı. Twitter kullanıcılara, kısa mesajlarını hızlı bir şekilde diğer kullanıcılar ile paylaşabilme imkânı yani yeni bir etkileşim modeli sunuyordu (Boyd ve Ellison, 2008, s. 212).

2010'lu yıllara gelindiğinde ise sosyal medya platformları daha da genişlemiştir. Bu dönemde ortaya çıkan Instagram görsel odaklı bir deneyim sunarken Snapchat ise anlık etkileşime yönelikti. Bu dönemde sayı ve nicelik açısından çeşitlenmiş olan sosyal medya platformları kullanıcıların anlık iletişim ve çoklu ortam paylaşımı yapmasını mümkün kılmıştır.

Günümüzde sosyal medya, iletişim aracı olmasının haricinde çeşitli tartışmalara da sebep olmaktadır. Sosyal medya üzerine yapılan psikolojik ve sosyal araştırmalar gün geçtikçe artmaktadır. Bu araştırmalar sosyal medyanın ruh sağlığı, kaygı, stres seviyeleri ve sosyal karşılaştırma gibi konularda olumsuz etkilere sahip olabileceğini göstermektedir (Chen ve Xiao, 2022, s. 2-3).

2.8 Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medyanın en karakteristik özelliklerinden birisi kullanıcılar için etkileşimin yüksek olduğu bir ortam oluşturmaktır. Kullanıcıların içerik üretme, paylaşma ve bağlantı kurma vb. etkinliklerine imkân tanımaktadır. Günümüzde sosyal medya platformları, internet teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sonucunda kullanıcılara birçok özellik sunmaktadır. Bireyler içerikleri seçme ve filtreleme araçlarıyla kişisel tercihleri paralelinde içeriklere daha çok ve daha kolay ulaşabilmektedir. Sosyal medyanın kişisel tercihlere uygun şekillendirilebilmesi kullanıcıların tükettikleri medya üzerindeki kontrolü ve etkisini arttırmaktadır (Valkenburg, 2022, s. 39-46).

Çift yönlü iletişimi mümkün kılması ise sosyal medyanın ayırt edici fonksiyonudur. Kullanıcılar bu sayede hem içerik üreticisi hem de içerik tüketicisi olabilmektedirler. Çift yönlü iletişim ile birlikte sosyal medya, kullanıcıların beğenilerini, ifade paylaşımlarını ve yorumlarını diğer kullanıcılar ile etkileşim kurarak paylaşabilmesi için yeni bir kamusal alan sunmuştur. Ayrıca bireyler, kendi deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini özgürce paylaşarak kendilerini ifade edebilmektedirler (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 60-61).

Sosyal medya teknolojilerinin son zamanlarda giderek daha etkin hale gelen bir diğer özelliği ise algoritmalar aracılığıyla kullanıcıların ilgi alanlarına göre içerikleri önlerine çıkarabilmesidir. Böylece kullanıcıların bilgiye erişim biçimi

yeniden şekillenmektedir. Daha kişiselleştirilmiş ve daha hızlı erişim sunan bu özellik, kullanıcıların medya içeriklerini tüketirken daha seçici ve ihtiyaçlara yönelik kararlar vermesine yardım etmektedir (Valkenburg, 2022, s. 41).

Sosyal medyanın kısa denilebilecek bir süre zarfında bu denli popüler hale gelmesinin en önemli nedenlerinden biri de kullanıcılar için getirmiş olduğu bu esnekliktir. Sosyal medyayı geleneksel medyadan ayıran ve kullanıcılar açısından cazip hale getiren de aslında bu esnekliktir. Zaman ve mekâna daha az bağlı olması, istenilen içeriklere filtrelemeler yoluyla neredeyse nokta atışı ulaşılabilmesi ve neredeyse her konuda aranılan içeriğe anında ulaşılabilmesi sosyal medyayı geleneksel medyadan ayıran esnekliklerin önemlilerinden sayılabilir. Geleneksel medya döneminde kullanıcılar genel olarak onlara sunulan içeriği tüketmek zorundaydılar. Ancak sosyal medyanın ortaya çıkmasıyla beraber istedikleri yer ve zamanda, istedikleri içeriği tüketebilme olanağına sahip oldular. Örneğin kullanıcılar, yayın saatini kaçırmış dahi olsa bir içeriğin tekrarını ertesi gün sabah metroda işe giderken telefonları aracılığıyla tüketebilmekteler.

Sosyal medya ile gelen bu özellikler, bireysel ve toplumsal olarak iletişim alanında köklü değişimler yaşatmıştır. Bireylerin iletişimsel olarak toplum içerisinde daha fazla söz sahibi olabilmesinin yolunu açmıştır. Medya, kaynaktan alıcıya tek yönlü bir iletişim biçimi olmaktan çıkıp çift yönlü iletişimin hâkim olduğu bir evreye girmiştir Aynı zamanda ortaya çıkan bu yeni iletişim düzlemi bireylerin kendini ifade edebileceği yeni bir kamusal alan oluşturmuştur.

2.9 Sosyal Medya Araçları

Sosyal medya araçlarının günümüze kadar olan serüvenine baktığımızda yıllar içerisinde birçok gelişim ve değişim geçirmiş olduklarını, değişik ihtiyaçlara göre çeşitlendiklerini görmekteyiz. Sosyal medya araçları, bireylerin sosyal etkileşim ve bilgi paylaşımı yapmalarına olanak tanıyan dijital araçlardır. Bu araçları genel olarak şu şekilde gruplandırabiliriz; blog ve mikrobloglar, sosyal ağlar, video ve görsel platformlar, içerik paylaşım siteleri (Ngai, Moon, Lam, Chin ve Tao, 2015, s. 783-784).

Blog platformları kullanıcıların daha uzun içerikler üretip tüketebilmesine olanak tanır. En popüler blog siteleri olarak WordPress ve Blogger önde gelen platformlardır. Mikroblog platformları ise kısa içerikler ve anlık etkileşim özelliklerine sahiptir. Bu sayede kullanıcılar düşüncelerini hızlı bir şekilde

paylaşabilmektedir. X (eski adı Twitter), bir mikroblog platformudur (Ngai vd., 2015, s. 783-784).

Sosyal ağlar olarak nitelendirdiğimiz platformlar, kullanıcıların birbirleriyle arkadaşlık kurabilmesini ve bu şekilde bağlantılarını genişletebilmelerini sağlamaktadır. Böylece bireyler kişisel ve profesyonel ağlarını genişletebilmektedirler. Facebook, X (eski adı Twitter) ve LinkedIn bu platformların en önemlileridir (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 63-64).

İçerik paylaşım platformları bireylerin ilgi alanlarına yönelik içerikleri arşivleyebilmesine olanak sağlamaktadır. Pinterest benzeri platformlar görsel içerikleri, Medium gibi blog siteleri ise yazılı içerikleri paylaşıp arşivlemeye olanak tanımaktadır (Ngai vd., 2015, s. 783-784).

Video ve görsel içeriğe sahip olan platformlar görsel içeriğin paylaşılıp tüketilebilmesine olanak sağlayan sosyal medya araçlarıdır. Bu platformlarda kendi aralarında özellikleri itibariyle birbirinden ayrılmıştır. Uzun video içerikleri, kısa video içerikleri, canlı yayın konseptine sahip içerikler, fotoğraf içerikleri gibi özellikler bunlar arasındadır. YouTube, Instagram, TikTok ve Twitch bu kategoride en önemli platformlar olarak göze çarpmaktadır. YouTube özellikle uzun video içeriklerinin yer aldığı bir platform olarak öne çıkmaktadır. Twitch, oyuncuların canlı yayın içerikleri yapabildiği bir mecraadır. Instagram, daha çok fotoğraf içeriğiyle öne çıkmış, daha sonra kısa video içerikleriyle birlikte kendini zenginleştirmiştir. TikTok ise kısa video içerikleri ve mobil canlı yayınlar üzerine yoğunlaşmıştır (Ngai vd., 2015, s. 783-784).

Kullanıcıların tercih ettikleri sosyal medya araçları birçok faktöre göre değişmektedir. Kullanım ihtiyaçları ve kullanıcıların demografik yapıları bireylerin sosyal medya tercihlerini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle her sosyal medya platformunun kendine özgü kullanıcı profili de vardır.

Örneğin Facebook, en eski sosyal ağ sitelerinden birisidir. Kullanıcı kitlesi de platformlar birlikte yaşanmaktadır. Yeni gelen genç kullanıcılar için başka sosyal medya olanakları çıkmaya devam etmektedir. Aynı zamanda platformlar teknolojik sistemleri ve arayüzleri itibariyle zamanla demode hale gelebilmektedir. Bu durum, yeni kullanıcılar için eski platformların cazibesini kaybettirirken buraya alışmış eski kullanıcılar için ise tanıdık ve alışılmış hissi yaratmaktadır. Facebook örneğimizden devam edersek, Instagram'ın çıkışıyla beraber genç kullanıcıların ilgisi yoğunlukla buraya kaymaya başlamıştır. Facebook popüleritesini kaybetmeye

başlarken Instagram yeni bir sosyal medya platformu olarak yükselmiştir. Bu nedenle şu anda Facebook ve Instagram kullanıcı kitlelerini karşılaştırdığımızda Instagram'ın daha genç bir kullanıcı kitlesine sahip olduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda kullanıcıların diğer demografik yapıları da farklılık göstermektedir. Bu da sosyal medya platformlarının birbirinden farklılaşarak farklı demografik yapıda kullanıcılar ve sosyal topluluklar oluşturduğunu anlamamıza yardım etmektedir. Bu durum, internet üzerinde oluşturulan kamusal alan ile ilişkilidir. Çünkü kullanıcılar ihtiyaç, istek ve ilgi alanlarına göre kullanacakları platformları kendileri seçmekte ve burada diğer kullanıcılar ile etkileşime geçerek topluluklara katılabilmektedirler. Sosyal medya araçlarının özellikleri oluşan kullanıcı kitlelerini farklılaştırırken oluşan kamusal alanlar da bu doğrultuda şekillenmektedir.

Günümüzde sosyal medya araçları e-ticaret, pazarlama ve reklam etkinliklerinin önemli bir bölümünü kapsamaktadır. İşlevlerine ve farklı kullanıcı ihtiyaçlarına göre birbirinden ayrılan sosyal medya araçları, kullanıcı davranışlarının analizinde önemli bilgiler sağlamaktadır (Kaplan ve Haenlein, 2010, s. 64-65). Sosyal medya araçlarının özelliklerine bağlı olarak oluşan kullanıcı profilleri ve kamusal alan, bu analizlerin yapılabilmesinde önemli bir faktördür.

2.10 Sosyal Medya Platformu Olarak Reddit

Reddit, Amerika'da, Virginia Üniversitesi'nde eğitim gören iki öğrenci olan Steve Huffman ve Alexis Ohanian tarafından 2005 yılında kurulmuş bir forum sitesidir. Kullanıcılar sitede metin, fotoğraf ve video gibi geniş bir yelpazede içeriklerini oluşturabilmekte, paylaşabilmekte ve tartışabilmektedir. Diğer kullanıcılar da paylaşılan içerikler ile etkileşime geçebilmektedirler. Sitede içerikler kullanıcılar tarafından oluşturmakta ve yine kullanıcılar tarafından tüketilmektedir. 2018 yılı itibariyle siteye kayıtlı kullanıcı sayısı 330 milyondur. 2022 yılı itibariyle günlük 52 milyon, aylık ise 430 milyon aktif kullanıcısı bulunmaktadır. Reddit, Amerika Birleşik Devletleri'nde en popüler 9. Sosyal medya platformu konumundadır (Wikipedia, 2024).

Toplumsal konular, politika, teknoloji, dijital dünya, internet kültürü, bilim, kültür ve sanat gibi birçok konuda kullanıcılarına özgür bir iletişim alanı sunmaktadır. Reddit, internetin daha önceki zamanlarında olduğu gibi kullanıcılarına anonim olarak kalabilme olanağı sunmaktadır. Kullanıcılar, kendi ilgi alanları çerçevesinde “subreddit” olarak adlandırılan topluluk alanlarında

etkileşimde bulunabilirler. Subreddit'ler belirli ilgi alanlarına göre organize olmuştur ve her subreddit kendine özel tema ve konuya sahiptir. Subreddit adı verilen bu başlıklar altında paylaşım yapılabilmekte, oy verilebilmekte veya yorum yapılabilir. Reddit'te bulunan içeriğin popülaritesi kullanıcıların verdiği oylara göre belirlenmektedir. İçeriklerin platform içerisindeki görünürlüğü de aldıkları oylara göre değişmekte, daha çok oy alan içerikler daha görünür hale gelmektedir. Bu özellik sayesinde Reddit platformunun viral içerikler yaratabilme potansiyeli artmaktadır. Anonimlik ve içerik çeşitliliği kullanıcılara özgür ifade alanı oluşturmaktadır. Bu, aynı zamanda kullanıcıların içeriğe katılım oranını da arttırmaktadır (Medvedev, Lambiotte ve Delvenne, 2019, s. 184-188).

Reddit'in popülaritesi ve kullanıcı kitlesinin katılım alışkanlıklarına ilişkin yapılan çalışmalar sonucu geliştirilen modeller, belirli subredditlerdeki içeriklerin popülerlik seviyesini öngörebilmeyi sağlamaktadır. Sosyal medya kullanıcılarının etkileşim kalıplarını analiz edebilen ve kullanıcı davranışlarının daha iyi anlaşılabilmesini sağlayan bu modeller içerik stratejisi geliştirme ve oluşturma sürecinde fayda sağlamaktadır (Chen ve Tomblin, 2021, s. 289-317).

2.11 Çevrimiçi Sanal Etkinlik: Reddit R/Place

R/Place, sosyal medya platformu Reddit tarafından ilk olarak 1 Nisan 2017 tarihinde başlatılmış ve üç gün sürmüş bir proje ve sosyal deney olarak geçmektedir. R/Place, 2017 yılında gerçekleştirildiğinde 1 milyon piksel karelik boş bir tuval kullanıcılar tarafından şekillendirildi. Bu tuval, global olarak bütün kullanıcıların eş zamanlı olarak erişebildiği ve etkileşimde bulunabildiği sanal bir alandı (Armstrong, 2018, s. 10-11). İkincisi ise 1 Nisan 2022 tarihinde gerçekleşmiştir. 2022 yılında yapılan etkinlikte ise ilk olarak 1 milyon piksel ile başlanarak daha sonra 2 ve 4 milyon piksele arttırılmıştır (Wikipedia, 2024).

Etkinlikte her bir tekil kullanıcı, bu tuvale tek bir piksel yerleştirerek rengini değiştirebilme hakkına sahipti. Bu hak, beş ila yirmi dakika arasında sıfırlanıp yenilenmekteydi. Bu sayede kullanıcıların yerleştirdiği pikseller bir araya gelerek tuvalde “pixel art” adı verilen tarzda sanat eserleri oluşturmaktaydı. Kullanıcılar aynı zamanda diğer kullanıcıların kendilerinden önce yerleştirdikleri piksellerin üzerini kendi renkleriyle değiştirebiliyordu (Armstrong, 2018, s. 10-11). Kullanıcılar özellikle ilgi alanları ve milliyetleri üzerinden kolektif olarak birçok eser ortaya koymayı başardılar.

3. İKİNCİ BÖLÜM

3.1 Kamusal Alan Kavramının Tanımı

“Publicus”, Türkçe kamu kelimesinin Latince karşılığıdır. Devlete ve halka ait olan anlamlarını içermektedir (Yükselbaba, 2008, s. 45). Türkçe “kamu” kelimesi ise Türk Dil Kurumu tarafından; “1. İsim: Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü. 2. İsim: Bir ülkedeki vatandaşların bütünü; amme. 3. sıfat, eskimiş; bütün. 4. İsim: halk.” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2024).

Habermas, kamusal alan tanımlamasına başlamadan önce kamusal sözcüğünün farklı açılımlarına değinir. Her bireye açık olan yerlere “kamusal” denilmektedir. Ancak kamusal sözcüğü anlam olarak bundan fazlasını içermektedir. Kamusal binalardan bahsettiğimizde bu alanların devlet kurumlarına ait yerler olduğu anlaşılır. Bu binalar kamu erkinin sahip olduğu yerlerdir ve bu yüzden kamusaldırlar. Devlet, vatandaşlarının ortak kamusal refahını sağlama görevine sahiptir. Diğer bir anlamda “kamuya mâl olmuş” denildiğinde ün sahibi olmaktan bahsedilir. “Kamuoyu” denildiğinde halkın ortak görüşü anlaşılır. Devlet tarafından halk ile iletişim ihtiyaçlarının giderilmesini sağlayan devlet organları “kamusal organlar” olarak isimlendirilir (Yükselbaba, 2008, s. 68-69).

Habermas, bireylerin bir araya gelmesi sonucu oluşan, kamuların bulunduğu alanları burjuva kamusal alanı olarak tanımlamaktadır. Burjuvaların oluşturduğu kamu, bir süre sonra kamu otoritelerinin kendileri tarafından düzenlenmiş bir kamusal alan talep ettiler. Bu isteğin temelinde kamu otoriteleri ile genel yönetim kuralları gibi konularda bir tartışma zemini yaratabilmek vardı. Böylesi bir politik çatışma ortamında bireylerin mantıklarını kamusal anlamda kullanmaları sıra dışı ve tarihte örneği olmayan bir durumdu (Habermas, 1991, s. 27).

Habermas’a göre demokratik bir platform olan kamusal alan, bireylerin siyasi, kültürel ve toplumsal konulara ilişkin eleştirel görüşlerini paylaşabilmesini olanaklı kılar. 1680 ile 1730 yılları arasında en iyi çağlarını yaşayan kahvehaneler, Büyük Britanya ve Fransa’da toplumsal olarak aynı işlevi üstlenmekteydiler. Aristokratların ve burjuva entelektüellerinin edebi ve politik konuları tartıştığı eleştiri merkezleri konumundaydılar (Habermas, 1991, s. 31-32).

Kamusal alan kavramı, toplumsal bir varlık olan insanın toplumsal bütünleşmesinin yolunu açar. Toplumu birleştirici özelliğe sahip olan kamusal alan,

bireylerin politik, kültürel ve toplumsal konuları özgürce tartışabilmelerine olanak tanır. Bireylerin, toplumsal sorunların çözümüne katılarak mantık çerçevesinde çözümler oluşturabilmesine zemin sağlar ve demokrasilerin önemli bir parçasıdır. Kamusal alan, yurttaşların kendi kaderlerini etkileyecek politik kararlar üzerinde söz sahibi olmasını sağlar. Habermas'a göre kamusal alanın demokratik bir toplumsal alan oluşturulması ve vatandaşlara özgür bir alan sağlanması açısından önemli bir rolü vardır (Torun, 2019, s. 221-223).

Şekillendiği, toplumu oluşturan bütün yurttaşların erişim hakkının bulunduğu, kamuyu ilgilendiren konuların tartışıldığı ve sonuç olarak kamuoyunun şekillendiği demokratik alanı ifade eder. Özel alan kavramı ise kişisel duygu alanını temsil eder. Bu sebeple görünürlüğü yoktur. Bu alanda gerçekleşen aksiyonlar zevklerin tatminine yöneliktir ve böylesi dünyevi uğraşlarla geçen bu alanda özgür olunamaz. Çünkü insan, kendini gerçekleştirebilme potansiyeline sahip ortamdan ve ilişkilerden uzaktır. Birey ancak, tekillikten uzak, objektif ilişkiler sayesinde sınanır ve karar mekanizmasını meşruiyete ulaştırabilir. Bu nedenle kamusal alan, müzakere alanı olarak bireyi özgürleştiren yerdir (Odabaş, 2018, s. 2052).

Kamusal alan kavramı, toplumsal yaşantı içerisinde kamuoyu oluşturulabilen bir alanı ifade etmektedir. Bütün vatandaşların kamusal alana erişebilme hakkı vardır. Vatandaşların kamusal birliktelik oluşturarak toplandıkları her toplantıda, kamusal alan kendini gerçekleştirir. Bu birliktelik, bireylerin tekil davranış ve tutumlarının ötesindedir. Kamu yararına yönelik hususlarda ortak bir paydaya yönelik örgütlenme, düşüncelerini ifade etme, bir araya gelme gibi kamusal bir bütün olarak davranırlar. İletişimin genel bir kamusal bütüne evrilmesi, bilginin alıcılara iletilmesi ve onları etkilemesi için çeşitli araçlara ihtiyaç duyar. Kamusal alanın ihtiyaçlarını karşılayan bu iletişim araçlarını radyo, sinema, televizyon, gazeteler ve dergiler olarak sıralayabiliriz (Özbek, 2004, s. 95).

Geleneksel kitle iletişim araçlarının yanı sıra yeni kitle iletişim mecraları, kamusal alan açısından yeni formlar sunmaktadır. Son dönemlerde internetin insan hayatına girmesiyle birlikte internet ve sosyal medya platformları kamusal alan iletişimde git gide daha büyük yer edinmektedir.

3.2 Kamusal Alan Kavramının Gelişimi

Habermas'a göre kamu kavramı kelime kökeni itibariyle ilk olarak 18. yüzyılda kavramsallaştırılması sonucu burjuva toplumuyla ilişkiliydi. Buna karşın

daha erken zamanlarda özel ve kamusal alan kavramlarına rastlanmaktadır. Hannah Arendt'e atıfta bulunan Habermas, kamusal alan ve özel alan kavramlarının Antik Yunan'a dayandığını ve yeni formlarının modern döneme yansıdığını söyler. Antik Yunan'da polis ve oikos' un alanları birbirinden ayırdılar. Polis, vatandaşların birlikte kullandığı alanlardı. Oikos ise şahsi olarak bireylere ait olan alanlardı. Vatandaşlar tiyatrolarda, oyunlarda, mahkemelerde ve tartışmalarda kamusal alanlarda, yani polis olarak tabir edilen yerlerde bulunurken, kendi mahrem hayatlarını sürdürdükleri evlerinde ise özel alanlarında yani oikos olarak tabir ettikleri yerlerde bulunmuş oluyordular (Torun, 2019, s. 224-225).

Kamusal alan kavramının gelişimi tarihsel olarak Antik Yunan'a kadar uzanmaktadır. Antik dönemde kamu kavramı, genel itibariyle yurttaşları ifade etmek için kullanılmıştır. Romalılar, sokak, tiyatro, meydan vb. yerleri kamusal alan olarak tanımlayarak özel alan ile olan sınırlarını belirtmişlerdir. Kamusal alan, aynı zamanda siyasi bir anlam da içermiştir. Devletin sahip olduğu varlıklar, kamusal alan ile iç içedir. Bu nedenle kamu, devlet ile nitelendirilmiştir. Kamusal alan kavramı ilk olarak Antik Yunan'da ortaya çıkmıştır. Polis devletleri örgütlenmiş, sonrasında ilki oikos olarak nitelendirilen vatandaşların kişisel alanını belirten özel alan ve halkın bir araya geldiği kamusal alan kavramları oluşmuştur (Acar, 2022, s. 47).

Kamu, kamusal ve özel ifadeleri sadece günlük yaşantıda değil hukuk, politika ve sosyoloji gibi birçok alanda kullanılan kavramlardır. Bu kavramların hem günlük dilde hem de diğer alanlardaki anlamlandırmaları tarihsel süreç içerisinde değişiklik göstermiştir. Kamusal ve kamu kavramlarını incelediğimizde örneğin; tüm vatandaşlara açık toplantıları "kamusal" veya tüm vatandaşlara açık olan binaları "kamusal binalar" olarak nitelendiririz. Bu nitelendirmeler tüm vatandaşlara açıklık anlamı yanında aynı zamanda devlet kurumlarını içermesi anlamını barındırır. Özetle bu kavramlar bütün bireylere açıklık anlamını içerirken aynı zamanda devlet otoritesine aitlik ile de ilişkilidir (Torun, 2019, s. 223-224).

Kamusal alan ve özel alan kavramları orta çağda değişmeye başlamıştır. Özel alan, kamusal alana karşı daha hâkim konuma gelmeye başlamıştır. Şehirleşme sürecinin hızlanarak kırsal hayatın yerini almaya başlaması bu durumun göstergesidir (Acar, 2022, s. 47).

Kamusal alan ile özel alan ayrımı Orta çağ ile beraber yok olmuştur. Daha sonra modern devlet ve burjuva toplumunun gelişile birlikte yeniden ortaya

çıkmiştir. Modern devletin oluşumuyla oluşmaya başlayan burjuva toplumu bunda etkilidir. Habermas, burjuvazinin siyasal ve hukuksal olarak bilinçlenmesinde Antik Yunan köklerinden adapte edilen kamusal alan ile özel alan karşıtlığının etkili olduğunu düşünür. Yani vatandaşların eşit şekilde tartışabildikleri modern kamusal alan kavramının temeli polis alanına dayanırken, özel alan ise günümüz aile yapısı ile ilişkili hale gelmiştir (Torun, 2019, s. 225).

Özel alan, kamusal alanın yapısal dönüşümünü anlatan Habermas tarafından ilk adım olarak açıklanır. Ona göre özel alanın da iki hali vardır; aileye ait mahremiyet alanı ve burjuvazinin emek alanı. Devletin alanı, kamusal alan ile bütünüleştiktir. Kahvehane, salon, tiyatro gibi alanlar siyasal kamuyu ortaya çıkartırken devlet alanı ise temsili kamuyu ortaya çıkartmıştır. Ona göre kamusal alanın yapısal dönüşümünde üç ana unsur vardır. Bunlar; devlet alanı, vatandaşların mahrem alanları ve ekonomik alandır (Eren, 2005, s. 100).

Kavramsal olarak kamusal alan, Batı medeniyetinde 15. Yüzyılda kullanılmaya başlamıştır. Toplumun ortak faydasını belirten kamusal alan kavramı, 16. ve 17. yüzyıllarda teftişe açık olan yer benzeri yeni tanımlamalarla anlamı genişleterek kullanımını sürdürmüştür. Diğer yandan anlam kazanmaya başlayan özel alan kavramı ise imtiyazlı konumları olan kişileri ifade etmek için kullanılmaya başlamış, daha sonra bireylerin ailesi ve arkadaşlarıyla olan kişisel alanlarını ifade eden bir kavrama evrilmiştir. Bir tiyatro seyircisi grubunu tanımlamak için kullanılan kamusal alan kavramı, Fransa’da ilk defa bu şekilde kullanılmaya başlamıştır. Rönesans ile beraber daha çok siyasal düşüncenin var olduğu alanı tanımlamaya başlamıştır. 18. Yüzyıl’da aydınlanma dönemiyle birlikte toplum yapısında değişimler başlamıştır. Sivil toplum güçlenmiş, devlet ile olan ilişkisi yeniden yapılanmaya başlamıştır. Bu süreçte sivil toplum, ilk zamanlar kamusal otoriteyle birlikte daha sonra ondan ayrı ve bazen de kamusal otoriteye karşı konumlanmıştır (Acar, 2022, s. 47-48).

Habermas’a göre kapitalist sistemin gelişimi modern devlet yapısının ve burjuva kamusal alanının ortaya çıkışını beraberinde getirmiştir. Kapitalist sistemin getirdiği “mal ve haber dolaşımı” toplumsal olarak değişime yol açmıştır. Bu durum aynı zamanda “kamu erki” kavramının modern devlete atfedilmesinde önemli olmuştur. Ticari faaliyetlerin gittikçe büyümesi ve gelişmesiyle beraber sınırların bir anlamda kalkmaya başlaması beraberinde bu faaliyetlerin korunma ihtiyacını doğurmuştur. Modern devlet ticari faaliyetleri koruyan ve devamlılığını sağlayan

“resmi el” durumundadır. Merkantilizm, haber dolaşımını da etkilemiş ve daha yaygın hale getirmiştir. Ancak haberler nihayetinde sıradan bireylere değil eğitimli seçkinlere ulaşmaktaydı. Yeni bir toplumsal sınıf olarak ortaya çıkan burjuva sınıfı haber dolaşımının esas hedef kitlesiydi. Burjuva sınıfı, eğitimli kişilerden oluşan ve kamusal topluluğun temel taşlarıdır. Burjuvazi, iktidara karşı bir kamusal bilinçlenmenin önünü açmıştır. 1700’lü yılların sonlarına gelindiğinde kamusal alan, vatandaşların kamusal olarak toplanarak iktidarı meşruiyet bağlamında eleştirdikleri alanı temsil etmekteydi. Kamusal alan, burjuva sınıfının ortaya çıkışıyla beraber 18. Yüzyılda saraylardan kentlere doğru kaymaktaydı. Habermas buna örnek olarak Fransa, İngiltere ve Almanya’yı gösterir. Buradan hareketle ona göre vatandaşların eşit olarak tartışabildikleri alanlar aydınlanma açısından önemlidir. Bu zamanlarda açılmaya başlayan kahvehaneler ve cemiyetler gibi kamusal alanlar kamusal tartışmaların cereyan etmesi açısından önemli bir fonksiyon üstlenmiştir (Torun, 2019, s. 225-227).

Habermas’a göre tarihsel olarak değerlendirildiğinde tek bir kamusal alan algılamasından söz etmek mümkün değildir. Farklı demografik, sosyal, kültürel ve statüsel özellikler gereği farklı kamuların ve kamusalılıkların varlığından söz etmek mümkündür. Bunlar; edebi kamu, siyasi kamu veya temsili kamu gibi farklı kamusalılık türleridir. Diğer yandan birçok topluluğun oluşturduğu farklı kamusal alanlardan söz edilebilir; burjuva kamusal alanı, çiftçi kamusal alanı, elitlerin kamusal alanı veya işçi sınıfı kamusal alanı gibi (Eren, 2005, s. 100-101).

Batı siyaset felsefesine bakıldığında, kamusal alanın kavramsallaştırılmasında üç değişik yaklaşım göze çarpmaktadır. Bunlar; agonistik, legalistik ve Habermas’ın söylemsel kamusal alan yaklaşımıdır. Agonistik yaklaşıma göre bireyler kamusal alan içerisinde rekabet halindedir. Bu rekabet alanında galibiyet, ancak ahlaki ve siyasi faziletler ortaya çıkarılarak sağlanabilir. Legalistik yaklaşım ise John Rawl’ın adalet kavramına yüklediği anlamla yeni bir boyut kazanır. Rawl, Kant’ın çerçevesini çizdiği istikrarlı ve eşitlikçi kamu düzeni üzerinden kavramsallaştırmasını anlamlandırır. Kamusal alan, siyasi tartışma ve iktidar eleştirisini belirli bir çerçeve içerisinde olanaklı kılar ve bu sayede liberalizmin kamuoyu oluşturma özelliğine olanak sağlar. Bu yaklaşıma göre iktidarın meşruluğu ve kamuya açıklık önemlidir. Özgürlükçü bir kamusal alan, içerisinde tartışmayı ve uzlaşmayı olanaklı hale getirir. Üçüncü yaklaşım ise Habermas’ın yaklaşımı olan söylemsel kamusal alandır. Liberal ve

cumhuriyetçi yaklaşımlarla ortak özelliklerinin yanı sıra farklılaştığı noktalar vardır. Bu yaklaşıma göre kamusal alan, politik meselelerin etki alanındaki vatandaşlara bu meselelerle ilgili fikir belirtme ve bu meselelere etkiye bulunabilme şansı tanır (Acar, 2022, s. 48).

Kamusal alanın tek tipleşmesini yerine farklılaşarak çeşitlenmesini savunan bazı düşünürler, günümüz özel alan-kamusal alan ilişkisinin geleneksel yörüngesinin değiştiğinden ve modern toplum ile birlikte çoğulcu bir kamusal alan anlayışından bahseder. Modernleşmeyle toplumların kazanmış olduğu katılma ve çoğulculuk gibi demokrasinin yapı taşı konumundaki değerler, kamusal alanın dönüşüm ve gelişiminde önemli rol oynamıştır (Eren, 2005, s. 101).

Sosyalist rejimlerin yaşadığı sıkıntılar ve sonrasında gelen çöküşler demokratik kuramların kamusal alan kavramıyla daha çok ilgilenmesine neden olmuştur. Sonuç olarak sivil toplum ile ilgili tartışmalar artmıştır. Kapitalist sistemi benimsemiş ülkelerde demokratik kurumların çıkmaza girmesi bu tartışmaları daha önemli hale getirmiştir. Bu nedenlerle kamusal alan kavramının popüleritesi artmıştır (Acar, 2022, s. 48-49).

Günümüz toplumu, birçok farklı demografik özelliğe sahip gruplardan oluşmaktadır ve bu nedenle günümüz kamusal alanı için çoğulcu bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Kamusal alan, devlet sınırlarının ötesine geçerek bölgesel ve global bir biçime bürünmüştür. Örneğin Avrupa kamusal alanından bahsettiğimizde, kendisini Avrupalı olarak tanımlayan bireylerin toplumsal hareketlerinin gerçekleştiği ve buna bağlı düşünce ve değer yapılarıyla ortaya çıkan bir kamusal alandan söz edilmektedir. Günümüz dünyasında kamusal alan kavramının devletlerin sınırlarını aşarak küresel boyuta evrilmesi kamusal alanın dönüşümü açısından tartışılmaktadır (Eren, 2005, s. 101).

3.3 Sanal Kamusal Alan Kavramı

Bilgisayar ve internet sistemleri sayesinde kamusal alan kavramı küresel çapta somutlaşmıştır. Bu teknolojiler, çok sayıda bireyin katılımını olanaklı hale getirmekte ve bilgiye ulaşımını kolaylaştırmaktadır. Bu sayede imtiyazlı kişilerin bilgi üzerindeki hegemonyası kırılmıştır. İnternet, katılım sayısını çok büyük oranda arttırmış, bireylere düşüncelerini paylaşabilme ve tartışabilme olanağı sağlamıştır. Böylece ifade özgürlüğüne de katkıda bulunmuştur. Sanal alan bireylere eşit şartlar sunar, hiyerarşik bir yapısı yoktur. Sanal alanda tartışma

konuları ile ilgili bir sınırlama bulunmaz, bireylerin diğer bireylerle etkileşimde bulunabilmesi mümkündür. İnternet sayesinde insanların bilgi tüketimi artmıştır. Ancak her tartışma ortamı akılcı bir fonksiyon görmez. Bireylerin mantıktan uzak bilgi alışverişinde bulunabilmesi de mümkündür (Yükselbaba, 2008, s. 93).

Kamusal alan, günümüz demokratik sistemlerinde devlet ile toplum arasındaki ilişkinin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Siyasal iktidarların denetlenmesinde kamusal alanın önemli bir rolü vardır. Dijital ortam ve araçlar, çoğulcu ve katılımcı demokrasi yapısına katkı sunar. Kamusal alan, vatandaşların siyasal iktidarlara etkili biçimde denetleyebilmesini sağlayan bir araçtır. Bu denetimin yapılabilmesinde önemli unsur ise bilgidir. İnternet, beraberinde getirdiği özellikler sayesinde bilgiye ulaşımı hızlı ve kolay hale getirmiştir. Sanal platformların bilgi akışını mümkün kılması ve buna ulaşılabilirliğin artması sanal kamusal alan kavramını ortaya çıkartmıştır. Merkeziyeti olmayan bu alanlar; sansürü aşan, bireylerin etkileşime girebildikleri, özgür, alternatif görüşlerin de ifade edilebildiği, tartışma alanını yerel sınırlardan global ölçeğe genişleten ve çoğulcu katılımı mümkün kılan alanlar olarak tanımlanmaktadır (Koçyiğit, 2023, s. 65).

İnternetin ortaya çıkışı bireylere özgürlük ve yeni erişim olanakları sunmuştur. Bu sayede vatandaşlar siyasi ve toplumsal konulara ilişkin daha kapsamlı katılım sağlayabilir hale gelmiştir. Bu yeni sanal alanın, Habermas'ın ifade ettiği geleneksel kamusal alandan değişik özellikleri bulunmaktadır. Anonimlik gibi dijital özellikler nedeniyle internet, geleneksel kamusal alandan farklılaşır. Sanal kamusal alan bireylerin demokratikleşmesine yardım edebilmekle beraber onları kendi yankı odalarıyla da sınırlayabilir. Bir yandan uçsuz bir erişim sunan internet, dijital medyanın özellikleri nedeniyle bireylerin yalnızca kendi yankıları içerisinde kalmasına da sebep olabilmektedir. Bu çerçevede demokratikleşme azalırken dezenformasyon olasılığı ise artmaktadır. Geleneksel medya ile karşılaştırıldığında internet, çoğulcu ve hızlı enformasyon sunmaktadır. Bu durum aynı zamanda hatalı veya manipülatif bilginin yayılımı da arttırmaktadır. Sanal kamusal alan, demokratik anlamda önemli bir potansiyele sahip olmakla beraber bazı tehditleri de beraberinde getirmektedir (Papacharissi, 2002, s. 20-24).

Diğer yandan internet erişiminin herkes tarafından eşit şartlarda yapılamaması, internetin kamusal alan olarak değerlendirilmesinde çeşitli soruları beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda manipülasyon ve yanlış bilginin

yayılabilme olasılığı kamusal alan açısından sorun teşkil etmektedir. Yine bazı bölgelerde siyasi otoritelerin internet erişimine koyduğu sansürler ve bireylerin kişisel verileri hakkında duyduğu endişe, internetin kamusal alan olma özelliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, sanal dünyanın gelmiş olduğu noktada çok fazla gereksiz bilgi girdisinin ve tüketiminin olması, nitelikli bilginin nüfuzunu olumsuz yönde etkilemektedir (Koçyiğit, 2023, s. 67-68).

Son zamanlarda kamusal alan ile ilgili kavramlar yeni biçimlere bürünmüş, çeşitlenerek çoğalmıştır. Bunun temel etkeni internet teknolojilerinin ortaya çıkışı ve yayılmasıdır. Kamusal alanın fiziki alan ve coğrafi etkenler ile olan ilişkisi internetin getirdiği soyut dünya ile beraber yeniden anlamlandırılmaya başlamıştır. Kamusal alana dair geleneksel yaklaşım, devletlerin kendi ulusal sınırları içerisinde işaret etmektedir. Ancak, günümüz dünyasında iletişim ve internet teknolojilerinin geldiği nokta itibarıyla dünya, sınırların en azından bir açıdan kalkmaya başladığı küresel bir köy haline gelmiştir. Bu nedenle ulusal veya uluslararası olan şeyler birbiri içine girmeye başlamış, bu durum geleneksel kamusal alan kavramının yeniden ele alınmasını gerekli kılmıştır. İnternetin ortaya çıkışı ve dünya çapında yayılması sanal bir kamusal alan oluşturmuştur. Sanal kamusal alanın geniş bir kapsamı vardır ve birbirine ardışık birden fazla kamusal alanı içinde barındırır. Bunun nedeni ise internet ortamını oluşturan bireyler, demografik özellikleri itibarıyla birbirinden oldukça farklı olabilmektedir. İnternetin ortaya çıkışı ve yayılması, kamusal alan kavramının yeni bir pencereden yorumlamasına sebep olmuştur. Habermas, iletişim teknolojilerinin küresel ölçekte gelişmesi ve gelinecek nokta itibarıyla kamusal alan olgusunun dünya genelinde oluşabilme ihtimaline dikkat çekmiştir (Yükselbaba, 2008, s. 92-93).

Sanal kamusal alanın bir diğer özelliği ise geleneksel kamusal alanda kabul görmeyen bireylere katılımcı olabilme olanağı sunmaktadır. Normal şartlar altında bir araya gelemeyecek bireyler bu sayede ortak bir kamusal alanda var olabilmektedir. Azınlıkta kalan bireyler de böylece kendi düşüncelerini ifade edebilme şansı bulmaktadır (Koçyiğit, 2023, s. 66).

3.4 Sanal Kamusal Alan Kavramının Sosyal Medya ile İlişkisi

Kamuoyu, belirli konular üzerinde bir araya gelen bireylerin toplamı olarak ifade edilebilir. Bu birliktelik için fiziksel olarak yakınlık şart değildir. Bireylerin fikrî birlikteliği asıl olandır. Kamusal alan, genel olarak kamunun bir araya

geldiği alanı tanımlar. Kamu, kamusal alandaki birlikteliği sonucunda siyasi otoriteye fikirlerini ve isteklerini beyan edebilme, ona karşı bir denge unsuru olarak muhalefet edebilme olanaklarına erişir. Burada oluşan çıktılar ise kitle iletişim araçları aracılığıyla yayılır (Yegen, 2013, s. 128).

Sosyal medya bireylere, kendilerine ait profiller oluşturarak düşüncelerini belirtme, çeşitli gruplara üye olma ve etkileşim kurabilme özellikleriyle yeni bir ifade biçimi sunmaktadır. Böylece sosyal medya, farklı bir alan ve yeni bir yaşam stili oluşturmaktadır. Bireyler burada bilgiye ulaşabilmekte ve aktarabilmektedir. Dolayısıyla kamusal bir alan oluşturulmaktadır. Sosyal medyanın dönüt, diyalog ve etkileşim zemininde oluşan iletişim ortamı yoğun bir bilgi akışı sağlamaktadır. Bu durum sosyal medyanın kamusal alan olma özelliğiyle ilişkilidir. (Çöteli, 2017, s. 88).

Sosyal medya, bir kamusal alan olarak bireylerin demokratik olarak düşüncelerini belirtebildiği bir yer olmasına karşın sansür uygulanabilmesi açısından bazı soruları beraberinde getirmektedir. İnternetin yaygınlaşmaya başladığı özellikle 2000’li yılların başlarında, internetin sunduğu özgürlük, kamusal alan özelliği itibariyle çok şey vadetmekteydi. İnternetin ve sosyal medyanın yıllar içinde gelişmesiyle sosyal anlamda etkisi büyümüş, toplumsal hareketlere zemin hazırlar duruma gelmiştir. Bu durum sosyal medyanın örgütleyici özelliğinin sonucudur. Ancak bunun akabinde internet ve sosyal medyaya yönelik sansürlerde artmaya başlamıştır. Bu durum sanal kamusal alan olarak sosyal medyanın demokratik bir zemin olma özelliğine zarar vermektedir. Yine de sosyal medya, bireyleri ortak bir iletişim alanında bir araya getirebilme özelliğine sahiptir. Etkileşime olanak sağlayan iletişim yapısı demokratik süreçlere katılım potansiyelini barındırır (Yegen, 2013, s. 133-134).

Kahvehaneler, salonlar ve meydanlar gibi alanlar toplumun bir parçası olan her bireyin bir araya gelerek kamuoyu oluşturabilmesine olanak tanımaktaydı. Her bireyin kendi düşüncesini özgürce belirtebilmesi ve diğerlerinin düşüncesini anlayabilmesi kamusal alan ile mümkün olabilmektedir. Günümüzde sosyal medya alanında organize olan vatandaşlar bir kamuoyu oluşturarak fiziksel kamusal alanda gerçekleşen kamuoyu hareketlerini ortaya çıkartabilmekte, yön verebilmekte veya destekleyebilmektedir. Bu durumu son zamanlarda gerçekleşen birçok toplumsal harekette gözlemleyebilmekteyiz. Bireyler sosyal medya alanlarında iletişime girerek oluşturdukları kamuoyu ile kamusal alanın muhalefet ve protesto işlevini

kullanabilmekteler. Bu anlamda sosyal medya, geleneksel medyaya göre daha geniş bir hareket alanı sunmaktadır. Çünkü geleneksel medya tek yönlü bir iletişim biçimi kullanmaktadır. Sosyal medya ise bireylere hem kaynak olabilme hem de geri bildirim imkânı tanımaktadır. Böylece sosyal medya, düşünce ifadesinin gerçekleşebildiği, çoğulcu ve katılımcı bir sanal kamusal alan özelliği taşımaktadır (Çöteli, 2017, s. 88-89).

İnternet ve sosyal medya, ortaya çıkışları ve yaygınlaşmaya başlamaları itibariyle, erken dönemlerinde önemli bir özgürleşme alanı olarak görülmüşlerdir. 2010'lu yıllara gelindiğinde birçok toplumsal harekete alan sağlamıştır. Bu toplumsal hareketlerde sanal kamusal alan ile fiziki kamusal alan bütünleşik bir yapı sergilemiştir. Ancak sonraki dönemde siyasi otorite sahipleri, özel şirketler, internet sağlayıcılar gibi aktörler sosyal medyaya sansür uygulamaya başlamıştır. Dahası, fiziki alanın aksine hiçbir girdinin kaybolmadığı internet ortamı, bireylerin kişisel verilerinin ifşa olmasına sebebiyet vererek bireyleri oto sansüre sevk edebilmektedir. Bu olumsuzluklara rağmen alternatifleri gün geçtikçe çoğalan sosyal medya platformları, kamusal alan olabilme özelliği içeren alanlardır (Gümüş, 2023, s. 43-46).

3.5 Yeni Toplumsal Hareketler

Toplumsal hareketler genel olarak, “Elitlere, otoritelere, başka gruplara ya da kültürel kodlara karşı, elitler, diğer gruplar ve unsurlarla kalıcı bir etkileşim içinde, ortak hedeflere sahip ve dayanışma içinde olan bireyler tarafından geliştirilen kolektif eylemler” şeklinde tanımlanabilir (Tarrow, 2011:7 akt. Demiroğlu, 2014, s. 134). Günümüzde kullandığımız toplumsal hareketler kavramının anlamı özellikle modern dönem ile birlikte şekillenmiştir. 19. yy. ile beraber ortaya çıkan endüstri devrimi, üretim ve tüketim biçimlerinin buna bağlı olarak değişmeye başlaması, ulus devletlerin güçlenmesi gibi birçok etmen toplumların yaşayış biçimlerini köklü şekilde değiştirmiştir. Bunlara bağlı olarak toplumsal hareketler kavramı modern zamanlar ile bugünkü anlamına kavuşmaya başlamıştır. 19. yy.’da özellikle Batı Avrupa’da ortaya çıkan toplumsal hareketler egemen güçler tarafından endişe verici olarak görülmüştür. Bu dönemde toplumsal hareketler giderek daha organize ve kolektif bilince sahip hale gelmeye başlamıştır. 20. yy.’a kadar özellikle Batı Avrupa’da artarak süregelen toplumsal hareketler zamanla modernleşme süreci yaşayan bütün toplumlarda görülmeye başlamıştır.

1960'lı yıllara kadar görülen toplumsal hareketler ekonomik temelli, siyasi iktidarı amaçlayan daha çok sınıfsal yapısı olan hareketlerdir. Dönemin işçi hareketi bu toplumsal hareketlerin en dikkat çeken örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hareketler “eski toplumsal hareketler” olarak ifade edilmektedir. “Yeni toplumsal hareketler” ise 60'lı yılların sonları itibariyle, daha çok kimlik temelli hareketler olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Sivil haklar, çevre duyarlılığı ve ifade özgürlüğü gibi konular toplumsal hareketlerin odak noktası olmaya başlamış, feminist hareket, öğrenci hareketleri ve nükleer karşıtı hareket gibi toplumsal hareketler ortaya çıkmıştır (Demiroğlu, 2014, s. 134-135)

Günümüzdeki yaygın düşünceye göre yeni toplumsal hareketler, eski toplumsal hareketlerin yerini almaktadır. Eski toplumsal hareketlerin işlediği toplum dinamiklerinin değişmesi, eski toplumsal hareketleri işleyemez duruma getirmektedir. Özellikle sadece ekonomik temelli hareketler önemini yitirmeye başlamıştır. Eski toplumsal hareketlerden farklı olarak yeni toplumsal hareketler yönünü iktidar yerine sivil topluma çevirmiştir. Yeni toplumsal hareketler yoğunlukla hak eşitliği, hayat kalitesi, insan hakları, bireysel özgürlük ve kendini gerçekleştirme konuları üzerinden şekillenmektedir (Babacan, 2014, s. 139).

1960'lı yılların sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlayan toplumsal hareketleri değerlendirirken iki temel yaklaşımdan yararlanılmaktadır. Bunlar; Amerika merkezli Kaynak Mobilizasyonu Teorisi ve Avrupa merkezli Yeni Toplumsal Hareketler Teorileridir (Demiroğlu, 2014, s.135).

Kaynak Mobilizasyonu Teorisi'ne göre yapılan değerlendirmelerde, toplumsal hareket örgütlerini odağa alınır. Hareketlerin içinde bulunmuş olduğu siyasal bağlam ve değişikliklere odaklanılır. Toplumsal hareketi oluşturan aktörlerin ne gibi stratejiler oluşturarak çevreleri ile nasıl etkileşim sağladıkları üzerinde durulur. Bu sebeple, Kaynak Mobilizasyonu Teorisi toplumsal hareketleri amaçsal şekilde açıklar ve hareketlerin stratejik-araçsal tarafına değinir. Bu nedenle Kaynak Mobilizasyonu teorisyenleri 1960'ların sonlarında meydana gelen toplumsal hareketleri daha öncekilerden belirgin şekilde ayırmazlar ve aralarındaki benzer unsurları ve devamlılıkları vurgularlar (Demiroğlu, 2014, s.135).

Yeni Toplumsal Hareketler Teorisi'nin çıkış noktası ise kıta Avrupa'sıdır. Teoriye göre 1960 sonrası ortaya çıkan ve “yeni” olarak nitelendirilen toplumsal hareketler, ekonomik ve kurumsal siyaset temelli sorunlardan kaynaklanmamaktadır. Teori, bu “yeni” hareketlerin daha çok eşitlik, farklılık ve

katılım gibi kimlik temelli sorunlara yöneldiğini söylemektedir. Eski toplumsal hareket dinamiklerinin günümüz toplumunda çeşitli faktörlerin gelişmesiyle beraber artık öneminin azaldığını, yerini yeni dinamiklerin aldığını söylemektedir (Demiroğlu, 2014, s. 135).

Toplumsal hareketlerin eskiden yeniye doğru geçişinin en önemli nedenlerinden biri de katılımcıların demografik özelliklerinin değişmeye başlaması olmuştur. Post – endüstriyel toplum ile beraber işçi sınıfının karakteristiği değişmiştir. Aynı zamanda yeni toplumsal hareketlerin katılımcıları giderek eğitim seviyesi ve sosyo – ekonomik seviyesi yüksek kişiler olmaya başlamıştır. Bu faktörler de toplumsal hareketlerin değişiminde önemli rol oynamıştır. Özellikle orta ve üst sınıfa mensup kişiler ve üniversite öğrencileri son dönemdeki yeni toplumsal hareketlerde katılımcı kitlelerin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadırlar (Demiroğlu, 2014, s.134-135).

3.6 Yeni Toplumsal Hareketlere Zemin Olarak Sanal Kamusal

Alan

Sosyal medya sistemlerinin enformasyon paylaşımı ve etkileşim özellikleri ideolojik manada bilgi yayılımını arttırmıştır. Bu bağlamda sosyal medya, kamuoyunun oluşması, hak talepleri, muhalefet ve protesto gibi politik hareketlerin daha hızlı örgütlenmesine alan oluşturmaktadır. Bu görüşün temelinde, özellikle sosyal medyanın ilk zamanlarında, oluşturduğu alan sayesinde otoriter rejimleri bile etki altına alabilmesi yatıyordu. Diğer yandan, sosyal medya sistemlerinin günümüzde geldiği nokta itibariyle, kullanıcıların özel alanlarına müdahil olduğu ve kişisel verilerine erişebildiği eleştirileri de yapılmaktadır. Ayrıca bu mecralarda yer alan enformasyonun doğruluğu da sorgulanması gereken bir durumdur. Aynı zamanda bireylerin kamuoyu oluşturabildiği bu sanal kamusal alanların siyasi otoriteler ve politika yapıcılar tarafında da propaganda aracı olarak kullanıldığı unutulmamalıdır. Siyasi otoriteler ve politika yapıcılar, sosyal medyayı, kamuoyunun düşüncelerini saptamak ve buna göre siyasi stratejiler oluşturmakta kullanabilmektedirler (Çalışkan, 2014, s. 52-53).

Castells'e göre sanal alanda oluşan ağ toplumu, yeni toplumsal hareketlerin oluşmasının önünü açarak demokratik olarak katkı sağlayacaktır. Ona göre 20. yüzyıl itibariyle toplumsal hareketler, artık internetin sanal alanına, yani global bir sanal agora'ya taşınmıştır. İnternet, yerel sınırları aşan, ulaşılabilir ve etkili bir

iletişim aracı olarak yeni toplumsal hareketlerin örgütlenmesini ve küresel yayılımını kolaylaştırmaktadır (şener, 2006, s. 123).

İnternet, getirdiği etkileşim özelliği ile birey ve toplum açısından birçok değişim yaşatmıştır. Enformasyon ağının önünü açmış, ağ toplumunun oluşmasını sağlamıştır. Toplumsal hareketler ve iktidar-kamu ilişkileri bu doğrultuda şekillenmiştir. Oluşturduğu sanal alanlar içerisinde bireylerin sanal olarak bir araya gelebilmesini sağlamış, örgütlenebilme ve genişleyebilme olanağı tanıyarak ağ toplumunu ortaya çıkartmıştır. Böylece örgütlenme ve toplumsal hareket şekillerini değiştirmiş, kamuoyu oluşturma fonksiyonu ortaya koymuştur. Sosyal medyanın oluşturduğu sanal kamusal alanın, son zamanlarda gerçekleşen birçok toplumsal hareket ile ilişkili olduğu görölmektedir. Arap Baharı, Öfkeliiler Hareketi ve Wall Street Olayları bu toplumsal hareketlere örneğ olarak gösterilebilir (alışkan, 2014, s. 53-56).

Son zamanlarda hızla gelişen bilgisayar ve internet teknolojileri iletişimi derinden etkileyerek köklü şekilde değiştirmiştir. Ortaya çıkan yeni iletişim biçimleri elbette yeni toplumsal hareketleri de büyük ölçüde etkilemiştir. Son dönemde gerçekleşen birçok küresel ve yerel toplumsal harekette sosyal medya önemli ve belirleyici konumda olmuştur. Ortaya çıkan yeni sanal alanlar hayatımızın artık bir parçası olmuş durumda. Dolayısıyla toplumsal hareketler de artık bu durumdan bağımsız düşünölememektedir. Yeni toplumsal hareketler açısından son dönemde birçok toplumsal hareketin kitle iletişim aygıtı olarak içinde yer alan sosyal medya platformları, sağladıkları sanal kamusal alanlar ile birlikte artık hareketlerin gerçekleştiği alanlar da olmaya başlamıştır.

İnternet ve sosyal medya, ortaya çıkışlarıyla bireylere ulaşılabilir bir siber alan oluşturmuştur. Bu alan özellikleri itibariyle, bireylerin bir araya gelebilecekleri ve düşöncelerini ifade edip paylaşabilecekleri bir kamusal alan olarak nitelendirilebilmektedir. Örgütlenebilme ve kamuoyu oluşturabilme özellikleri de toplumsal hareketlerin söz konusu sanal alanda oluşabilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca fiziksel mekân ile eşgüdümlü ve bütünleşik bir yapı sergileyebilme özelliği, daha önce yaşanan sosyal medya ile ilişkili toplumsal hareketlerde gözlemlenmiştir. Özellikle 2000’li yılların başlarında internet ve sosyal medyanın vadettiği özgürlük, 2010’lu yıllar ile birlikte gözlemlenen yeni toplumsal hareketlerle birlikte kendini kanıtlamaya yaklaşmıştı. Ancak bunun akabinde iktidarların ve otorite sahiplerinin internet ve sosyal medyaya yönelik

kısıtlama ve sansürleriyle karşılaşılmaya başlanmıştır. Ayrıca söz konusu erk sahiplerinin internet ve sosyal medyayı kendi çıkarları yönünde kullanarak kamuoyunu yönlendirme istekleri gittikçe yoğunlaşmıştır. Bu sebepler dolayısıyla kimi düşünürler internet ve sosyal medyayı sanal bir kamusal alan olarak görürken, bazıları ise söz konusu sanal alanın, kamusal alanın tüm özelliklerini taşımadığını savunmaktadır. Yine de internet ve sosyal medya, oluşturduğu sanal kamusal alan sayesinde yeni toplumsal hareketlere bir zemin olabilme potansiyeli taşımaktadır.

3.7 Kamusal Alan Bağlamında Reddit Platformu

Reddit, 2005 yılında kurulmuş bir sosyal medya platformudur. Özellikleri itibariyle sosyal haberleşmeye, paylaşılan içeriklerin oylanarak popülaritesinin ve görünürlüğünün site içerisinde artmasına veya azalmasına izin veren ve kullanıcıları arasında etkileşim ve tartışmaya olanak sağlayan iletişimsel bir yapıya sahiptir. 2018 yılında 234 milyon tekil kullanıcıyla dünya genelinde en çok ziyaret edilen 6. web sitesi olmuştur. Siteye kaydolmaksızın site içerisinde dolaşma ve içerik tüketebilmeye olanak tanır. Ancak kullanıcılar, kullanıcı profili oluşturup kaydolarak kendi oluşturdukları gönderileri, yazdıkları içerikleri ve site dışı içerik linklerini site içerisinde paylaşabilirler ve diğer konularla ilgili yorum yapabilir, oy kullanabilirler. Paylaşılan içerik, Reddit platformu içerisinde görünür hale gelerek etkileşim ekosistemi içerisine dahil olur. Kullanıcılar açılan konu hakkında yorumlarını belirtebilir ve konuyu oylayabilirler. Böylece Reddit web sitesi içerisinde oluşturulan konuların ve başlıkların popülaritesi belirlenir ve içerikler buna göre sitede görünürlük edinir. Platform içerisinde açılan başlıklılar bir ağaç şeklinde başlık altına yorum yapıldıkça büyüyerek dallanıp budaklanır. Ana başlık altında yapılan yorumların altına da yorum yapılabilir. Bu durum etkileşimin artmasını sağlar (Medvedev vd., 2019, s. 184-185).

Reddit, geniş bir yelpazede içerik paylaşımı yapmayı olanaklı kılar. Reddit'in sanal alanı "subreddit" olarak tabir edilen alt alanlara bölünmüştür. Söz konusu subreddit'ler, kullanıcıların belirli konular etrafında bir araya gelerek kendilerinin oluşturduğu topluluklardır. Her konu başlığı ve alt dizinleri olan subreddit'ler, oylama ve yorumlama bağlantılarını içerir. İçeriklerin zamanlaması ve pozitif-negatif oy oranları, gönderinin popülaritesini ve görünürlüğünü etkileyen temel unsurlardır. Kullanıcılar ilgi alanlarına yönelik subreddit'leri takip edebilirler. Reddit'in diğer sosyal medya platformlarından en önemli farkı ise

kullanıcıların diğer kullanıcıları değil, içeriği takip edebilmeleridir. Reddit, özellikleri itibarıyla öz örgütlenmeye açık bir sanal kamusal alan yaratır. Bunun sonucunda kullanıcılara özgür hareket alanı oluşturarak organize toplumsal hareketler yaratabilme imkânı tanır. Subreddit’ler, kullanıcıların belirli konular etrafında birleşerek kendi sanal topluluk kurallarını ve iletişim biçimlerini oluşturmalarına, dolayısıyla söz konusu sanal alanda gerçek topluluklar oluşturabilmelerini sağlar (Medvedev vd., 2019, s. 185-186).

Sahip olduğu sanal kamusal alan özellikleriyle Reddit, bireylere belirli konular üzerinde düşüncelerini özgür biçimde ifade edebilme, topluluklar olarak organize olabilme ve bu bağlamda ortaya çıkan toplumsal hareketler oluşturabilme kabiliyeti sağlamaktadır. Günümüzde popüler olan birçok sosyal medya platformunun aksine bireyler üzerinden değil konular üzerinden şekillenen bir yapıya sahiptir. Bu durum, elbette oluşan sanal alanın niteliklerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Sahip olduğu içeriğin daha çok tartışma ve bilgi alışverişinde bulunma üzerine olması, belirli konular çerçevesinde topluluklar oluşmasını sağlamakta ve bu toplulukların kendine özgü topluluk kuralları ve iletişim biçimleri oluşmaktadır. Bireylerin belirli konular çerçevesinde bir araya gelebilmeleri, özgür şekilde fikirlerini beyan edebilmeleri ve örgütsel olarak eyleme geçebilmeleri, Reddit’in sanal bir alan olarak kamuoyu oluşturabilme özelliğine işaret etmektedir.

Reddit kullanıcılarının organize olarak siber alanda çeşitli toplumsal hareketler oluşturduğu ve belirli etki alanları yarattıkları görülmüştür. “r/WallStreetBets” isimli subreddit topluluğu, başlattıkları hareket ile “GameStop” adlı şirketin finansal piyasalarda kısa süre içerisinde hızla değerlenmesini sağlamıştır. r/WallStreetBets topluluğunun gösterdiği öz örgütlenme sonucu oluşturduğu kamuoyu ile bireysel yatırımcılar şirketin hisselerini satın alarak şirket hisselerinin değerini arttırmış, ekonomik ve toplumsal olarak bir etki alanı oluşturmuşlardır. Literatüre “GameStop Vakası” olarak geçen bu olay, Reddit platformunun sanal kamusal alan bağlamında toplumsal hareketlerdeki somut etkisini göstermektedir (Bulut, 2022, s. 127).

İnternet ve sosyal medyanın gelişimi sonucu ortaya yeni bir yatırımcı sınıfının çıktığı ifade edilmektedir. Söz konusu bu yeni yatırımcı sınıfı ile ilişkili olan “Reddit Army” adlı topluluk “GameStop” olayının öznesi konumundadır. GameStop, video oyunları ve elektronik ürünler satan bir Amerikan şirkettir. Bu toplumsal hareketin ana amacı ekonomik anlamda devasa Hedge fonlarının

ekonomik hegemonyalarını ve gücünü kırabilmektir. Bu doğrultuda bir araya gelen bireysel yatırımcılar ekonomik anlamda küçük güçlerini birleştirerek finansal olarak büyük bir etki yaratmak istiyorlardı. Reddit kullanıcılarının, hedge fonlarının hedef almalarının nedeni tartışmalı finansal uygulamalara sahip olduğunu düşünmeleri idi. “r/WallStreetBets” isimli subreddit başlığı altında organize olan bireysel yatırımcılar, 2021 yılının Ocak ayında GameStop hisselerini satın alma hareketini başlattılar. 11 Ocak itibarıyla şirketin hisselerinin değeri 20 dolardı. Ocak ayının son haftasına gelindiğinde ise bu değer 483 dolara yükselmişti. GameStop şirketi 2021 yılının başlarında 1 milyar dolar piyasa değerine sahipti. Ocak ayının sonlarına gelindiğinde ise piyasa değeri 35 milyar dolara yükselmişti. Bireysel yatırımcıların bir araya gelerek oluşturduğu bu hareket, hedge fonlarının milyarlarca dolar zarar etmesine neden olmuştu. GameStop olayı, finansal çevreler tarafından sıradan bireylerin Wall Street’in finansal erk sahiplerine karşı kazandığı bir zafer olarak nitelendirildi. Reddit platformunun sanal alanında örgütlenen bireysel yatırımcılar, oluşturdukları bu toplumsal hareketle finansal erk sahiplerinin hegemonyasına karşı bir güç oluşturabilmişlerdi. Böylece siber alanda oluşan bu yeni yatırımcı sınıfı, ekonomik anlamda küçük bireysel yatırımcıların da örgütlendikleri takdirde finansal piyasalara etki edebileceğini gösterdi (Bulut, 2022, s. 127).

Her ne kadar bazı düşünürler siber alanın, kamusal alan özelliklerinin tamamını taşımadığını düşünse de finans gibi insan yaşamına dair birçok alanının siber alana genişlediğini de göz ardı etmemek gerekir. Buradan hareketle GamesStop olayını kamusal alan çerçevesinde değerlendirdiğimizde; bireylerin bir araya gelebilmeleri ve özgür şekilde düşüncelerini ifade ederek tartışma ortamında bulunabilmeleri, bunun sonucunda kamuoyu ve toplumsal hareketler oluşturarak otorite sahiplerini etki altına alabilmeleri, Reddit platformunun oluşturduğu sanal kamusal alana işaret etmektedir.

3.8 R/Place Çevrimiçi Etkinliğinin Toplumsal Hareketler ve Kamusal alan ile ilişkisi

“R/Place” ilk olarak 2017 yılının 1 Nisan günü Reddit tarafından kullanıcılara sunuldu. Bu tarih dünya genelinde şaka günü olarak kutlanması nedeniyle özellikle seçilmişti. İlki 2017 yılında gerçekleştirilen etkinliğin alanını oluşturan tuval, “r/place” başlıklı subreddit konusunda yer alıyordu. Tuval olarak

tabir ettiğimiz bu sanal alan, 1000x1000 piksel yani 1 milyon piksel kare boyutlarında beyaz bir alandı. R/Place, kolektif bir proje ve sosyal deney olarak adlandırılıyordu. Siteye kayıtlı kullanıcılar, 5 ila 20 dakika arasında bir adet piksel kullanarak tuval üzerinde değişiklik yapabiliyordu. 16 renk içeren paletten istenilen renk seçilip kullanabiliyordu. Etkinlik sırasında 1 milyonun üzerinde kullanıcı tuval üzerinde yaklaşık olarak 16 milyon piksel yerleştirmesi yapmıştır. Etkinliğin bittiği anda ise 90 binin üzerinde kullanıcı aktif olarak tuval üzerinde yerleştirme yapıyor veya izliyordu. Analizlere göre 2017 etkinliği bittiğinde yaklaşık olarak 800 topluluğun piksel art eserini içermektedir. Daha sonra R/Place, 2022 yılının 1 Nisan ve 2023 yılının 20 Temmuz tarihlerinde tekrarlanmıştır. 2022 yılında yapılan etkinlik, 2017 ile aynı özelliklerde başlamış, ancak daha sonra tuvalin büyüklüğü 2000x2000 piksele büyütülmüş ve renk paleti 32 renge çıkartılmıştır. 2022 yılında yapılan etkinlikte 10,5 milyonun üzerinde kullanıcı toplamda 160 milyon piksel değişikliği yapmıştır. Yine 2023 yılında gerçekleştirilen etkinlik de 2017 yılındakiyle aynı ölçülerde ancak 8 renk paletiyle başlamış, ardından 3000x2000 piksel büyüklüğüne genişletilerek renk paleti 32 renge çıkartılmıştır (Wikipedia, 2024).

2017 yılında ilki düzenlenen etkinliğe kullanıcılar yüksek bir katılım gösterdi. 72 saat süren etkinliğe 1,2 milyondan fazla tekil kullanıcı katıldı. Kullanıcılar doğrudan tuval üzerinde veya Reddit'in başlıkları altında organize olarak iş birliği içinde birçok sanat eseri ortaya çıkardılar (Rappaz vd., 2018, s. 3).

2017 etkinliğinin ardından bağımsız Reddit kullanıcıları "The r/place Atlas"ı geliştirmiştir. Bu atlası interaktif bir çevrimiçi R/Place ansiklopedisi olarak tanımlayabiliriz. Topluluğun öz organize olarak topluluk emeğiyle oluşturduğu bu atlas, etkinliğin son halinin bir ansiklopedisiydi. Topluluk, 1493 sanat eserini bölümlendirerek içeriklerine dair açıklama ve bilgiler eklemişlerdir. Çevrimiçi atlasın içerisindeki sanat eserlerinin imleç ile üzerlerine gelindiğinde, sanat eserinin bilgileri gösterilmektedir (Rappaz vd., 2018, s. 3). Örneğin piksel art şeklinde çizilmiş Galata Kulesi'nin üzerine gelindiğinde tarihçesi hakkında bilgiler görülebilmektedir. Şu anda Reddit'in gerçekleştirmiş olduğu üç R/Place etkinliğinin de atlası kullanıcılar tarafından ulaşılabilir durumdadır. Siber alemin çevrimiçi alanında, belirli bir konu ve amaç doğrultusunda bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları bu kolektif çaba, sanal kamusal alan ve yeni toplumsal hareketler bağlamında önem teşkil etmektedir.

R/Place 2023 etkinliği başlarken kullanıcılar, Reddit'in son zamanlarda almış olduğu bazı tartıřmalđ kararlardan memnun değildi. Bu kararlardan birisi, 2008 yılından beri ücretsiz olan uygulama programlama arayüzü (API) ile ilgiliydi. Reddit yönetimi, bu özelliği ücretli hale getirmek istediğini belirtmiş ve bazı uygulamaları yürürlüğe koymaya başlamıştı. Reddit'in bu özelliği geliştiricilere, üçüncü parti uygulamalar olarak nitelendirilen uygulamalar geliştirebilme imkânı sağlıyordu. Hatta ChatGPT ve Google gibi büyük firmalar da geniş dil modellerini eğitmek için bu API'dan yararlanıyordu. Bu karar, Reddit kullanıcıları tarafından tepkiyle karşıldı. 2023 R/Place etkinliğinin ilk gününde tuvale birçok kez “fuck spez” ifadesi yazılarak Reddit yönetimi protesto edilmeye başlanmıştı. “spez” Reddit CEO'su Steve Huffman'ın Reddit kullanıcı adıydı. Ayrıca kullanıcılar, İngilizce dışında çeşitli dillerde de benzer şekilde protestolar gerçekleştirdiler. Reddit bu protestoları hakaret gerekçesiyle silmeye çalıştı ancak bu sefer de kullanıcılar “API” ifadesini kullanarak protestolarına devam ettiler. Bunun yanı sıra tuvalde oluşturulan başka ifadelerle de protesto devam etti. Etkinliğin son anında tuval kullanıcıların etkileşimine kapanmak üzereyken protestonun da finali gerçekleşti. Kullanıcılar organize olarak son kez büyük harflerle bütün kanvası boydan boya “FUCK SPEZ!” yazısıyla kapladılar (Wikipedia, 2024).

2023 R/Place etkinliğinde gerçekleşen protestoları kamusal alan kavramı çerçevesinde değerlendirmek doğru olacaktır. Habermas'ın bahsettiği, dönemin burjuva toplumunun bir araya gelerek edebi ve politik tartışmalar yaptığı kamusal alanlara fiziksel mekân oluşturarak kahvehane ve salonlar, bugünün Reddit sanal ortamında subreddit'ler olarak kendini göstermiş, protesto ve hak arayışı için kamunun toplandığı meydanlar ise R/Place'in diğital tuvalinde yeniden şekillenmiştir. Kullanıcılar bir araya gelerek görüşlerini ve isteklerini otorite sahiplerine protesto yoluyla iletmiflerdir. Bireysel kullanıcılar, bu sanal alanda örgütlenerek toplumsal bir hareket ortaya koymuşlardır. Reddit'in sanal kamusal alanını kullanan bireyler, Reddit'in sahip olduğu bu alanda, yine Reddit yönetimini protesto etmişlerdir. Dolayısıyla kamusal alan kavramının gereği olan, kamunun hak arayışında erk sahibini etki altına alabilme ve bir denge unsuru yaratabilme özelliklerini burada görmekteyiz.

2022 etkinliği sırasında birçok sosyal medya yayıncısının aktivist olarak toplulukları yönettiği görülmüştür. Piksel yerleştirmelerinin koordineli bir biçimde yapılabilmesi için etkinlik süresince birçok topluluk kurulmuş, bu toplulukların

çoğunun liderliğini ise bu aktivistler üstlenmiştir. Bu sayede topluluk hareketlerinin kolektif şekilde yapılabilmesi sağlanmıştır. Etkinlik devam ederken “Twitch” adlı canlı yayın platformunda canlı yayın yapan yayıncıları anlık olarak küresel çapta toplam 400 milyona yakın kişi takip etmiştir. Etkinlik süresince sosyal medya yayıncısı aktivistler toplulukları birbirine karşı organize etmeye çalışarak tuvalin belirli kısımlarında egemenlik sağlamaya çalışmışlardır. Kitle hareketleri bağlamında toplulukların, tuvalde yer edinerek bu sanal kamusal alanda kimlik temelli bir iktidar elde etmeye çalıştığı görülmektedir.

Popüler kültür, internet kültürü, siyaset ve özellikle milli ve kültürel değerler toplulukların eserlerini oluştururken genel olarak etrafında şekillendiği unsurlar olarak görülmektedir. Hatta Rusya – Ukrayna savaşında Ukrayna’ya destek olmak adına Ukrayna Devlet Başkanı V. Zelenski’nin bir resmi de çizilmiştir.

Reddit’in sosyal deney olarak tabir ettiği R/Place etkinliği, internet ile beraber fiziksel mekân algılarının değişip sanal mekân konseptlerinin konuşulmaya başladığı günümüzde önemli bir sanal kamusal alan örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Milyonlarca kullanıcının özellikle kimlik temelli olarak topluluklar oluşturarak çeşitli eylemlerde bulunması ise yeni toplumsal hareketlerin bu yeni sanal kamusal alan çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4.1 Araştırmanın Yöntemi

Roland Barthes, göstergebilimin ilkelerini dört kategori altında değerlendirmektedir. Bunlardan birincisi “Dil ve Söz”, ikincisi “Gösterilen ve Gösteren”, üçüncüsü “Dizge ve Dizim” ve son olarak dördüncüsü ise “Düz Anlam ve Yan Anlam” dır. Barthes, düşünsel imgelerle dolu günümüz dünyasının anlaşılmasında göstergebilimin önemli bir yeri olduğunu düşünmektedir (Barthes, 1979, s. 2).

Göstergebilim, bir tasarımı açıklarken içerdiği öğelerin birbiriyle sistematik şekilde ilişkili olduğunu ve bu şekilde toplam bir anlam içerdiğini ifade eder. Dolayısıyla nesnenin içerdiği kültürel kodlar ve semboller gibi anlamsal öğeler göstergebilim kullanılarak analiz edilebilir. Göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılırken eserin içerdiği semboller, sosyolojik, ideolojik ve kültürel iletişim kodları çözümlenerek anlamlandırılır (Aydingüler, 2023, s. 15).

Göstergebilimin önde gelen isimlerinden biri olan Roland Barthes, geliştirdiği göstergebilim yaklaşımıyla göstergelerin gösterilenler ile olan ilişkisini anlamlamaya ve açıklamaya çalışır. Özellikle popüler kültür analizleri konusunda çalışmalarını yürütmüştür. Anlamlama, göstergenin, göstereni ve gösterileni bağlamında değerlendirilmesidir. Bir gösteren algılandığında bilinçte bir gösterilen canlanmaktadır. Gösterenin göstergesini algılayarak bilinçte bir gösterilen yaratma, anlamlama işlemidir. Barthes aynı zamanda düz anlam ve yan anlam kuramlarını geliştirmiştir. Bu kuramlar, daha önce bahsettiğimiz anlamlama kavramıyla ilişkilidir. Düz anlam, bir göstergenin temel anlamı olarak tanımlanabilir. Yan anlam kavramı ise göstergenin kültürel, sosyolojik, tarihsel ve ideolojik temsiliyetleri ile alakalıdır. Düz anlam hemen her bireyin zihninde aynı biçimde şekillenir. Fakat yan anlam içeren iletişim süreçlerinde kültürel ve sosyolojik etkenler önemlidir. Düz anlam kısmında görsel öğeler seçilerek yan anlam kısmında anlamlandırılır (Karaman, 2017, s. 30-31).

Göstergeyi oluşturan iki unsur vardır; gösteren ve gösterilen. Gösteren boyutu nesnenin anlatım boyutunu içerir. Gösterilen boyutu ise nesnenin içerik boyutunu kapsar. Toplumların sosyolojik yapıları nesneler ve kullanımları ile ilgili kendi göstergelerini yaratır. Bu nesneler toplumların onlara yüklediği anlam ile anlamlanır ve dilin sözlerini üretir. Göstergenin ifade ettiği şey onu anlamlandıran

ile alakalıdır ve gösterilenden çıkardığı anlamlandırmadır. Gösteren, her algılayanın zihninde farklı çağrışımlar ve anlamlandırmalar yaratan bir aracıdır (Karaman, 2017, s. 31).

Araştırmanın yöntemi olarak Roland Barthes'ın göstergebilimsel çözümleme yöntemi kullanılmış, düz anlam ve yan anlam kuramlarından yararlanılmıştır. Araştırmanın genel evrenini Reddit R/Place tuvalinin hızlandırılmış görüntüsü oluşturmaktadır. Türk topluluğunun eserlerini oluşturduğu alanlar, araştırmanın sınırlılığı olarak belirlenmiştir. R/Place tuvalindeki bu alanlar, göstergebilimsel analiz yöntemi ile çözümlemeye tabi tutularak incelenmiştir. Araştırmanın örnekleme ve sınırlılığı belirlenirken sanal kamusal alanda gerçekleşen toplumsal hareketler açısından önem taşıdığı düşünülen Türk topluluğunun birleştiği ve eserlerini ürettiği alanların etkinlik süresince geçirdiği serüven belirlenmiş, kareler elverişli örnekleme yöntemiyle seçilmiştir.

Kamusal alan kavramı son dönemde hızla gelişen yeni iletişim teknolojilerinden çokça etkilenmiştir. Sosyal medya birçok kitlesel hareketin başat unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanal kamusal alan kavramının ortaya çıkışıyla beraber toplumsal hareketler mekânsal olarak da biçim değiştirmeye başlamıştır. Bu nedenle seçilen örneklem ile sanal kamusal alanda yaşanan toplumsal hareketler incelenerek kamusal alan bağlamında değerlendirilecektir. R/Place çevrimiçi sanal etkinliğinin bu inceleme açısından uygun olduğu görülmüştür. Etkinlik, aynı zamanda gerçekleştirildiği tarihlerde canlı olarak etkinliğin internet adresi üzerinden ve sosyal medya yayıncılarının canlı yayınları takip edilerek gözlemlenmiştir.

Yöntem olarak göstergebilimsel analiz metodunun seçilmesinin nedeni, Reddit R/Place sanal alanında bir araya gelen kullanıcıların oluşturduğu görsel öğelerin düz anlam ve yan anlam açısından incelenmesidir. Böylece R/Place sanal kamusal alanında bir araya gelerek topluluklar oluşturan bireyler ve bu topluluk hareketlerinin kimlik temelli yeni toplumsal hareketler açısından analiz edilebilme imkânı olacaktır. R/Place sanal kamusal alanında bir araya gelen toplulukların oluşturduğu eserlerin düz anlam ve yan anlam bağlamında incelenmesi sonucu burada oluşan yeni toplumsal hareketlerin analizinin yapılması amaçlanmaktadır. Toplulukların oluşturdukları eserler göstergebilim açısından ele alındığında düz anlamlarının yanında birçok yan anlamı barındırmaktadır. İçerdikleri bu yan anlamların, eserleri oluşturan toplulukların kendilerini ifade ediş biçimi, kimlikleri

ve toplumsal hareketleri ile ilgili çeşitli analiz verileri sunacağı öngörülmektedir. R/Place sanal kamusal alanında bireysel kullanıcıların oluşturduğu toplulukların organize olarak ortaya çıkardıkları eserler, göstergebilimin düz anlam ve yan anlam kuramları çerçevesinde değerlendirilecek, toplulukların sanal kamusal alanda yeni toplumsal hareketler vasıtasıyla kendilerini ifade edişleri bağlamında analiz edilecektir.

4.2 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Reddit R/Place 2022 etkinliğinin tuvali oluşturmaktadır. Etkinliğin analizinde evrene ulaşım için “The 2022 r/place Atlas” isimli etkinliğin ansiklopedi sitesi kullanılmıştır. Bu etkileşimli internet sitesi aracılığıyla etkinlik tuvalinin 30 dakika aralıklarla kaydedilmiş görüntüsüne ve içeriklerine ulaşılabilir. Reddit kullanıcılarının öz organize olarak etkinlik sonunda oluşturduğu ve tuval içerisindeki eserlerin bilgilerinin yer aldığı atlasa "<https://2022.place-atlas.stefanocoding.me/>" adresinden ulaşılabilir. Bu interaktif atlasla etkinliğin son haline ve içerisinde bulunan eserlerle birlikte bilgilerine ulaşılabilir. “The 2022 r/place Atlas” isimli bu etkileşimli ansiklopedi, etkinliğin evreninin içerdiği eser sayısını tespit amacıyla da kullanılmıştır. 17 Kasım 2024 tarihi itibarıyla evren içerisinde toplam 10.875 eser girişi yapıldığı ve bu tarih itibarıyla 8.717 eserin gösterildiği bilgisi yer almaktadır.

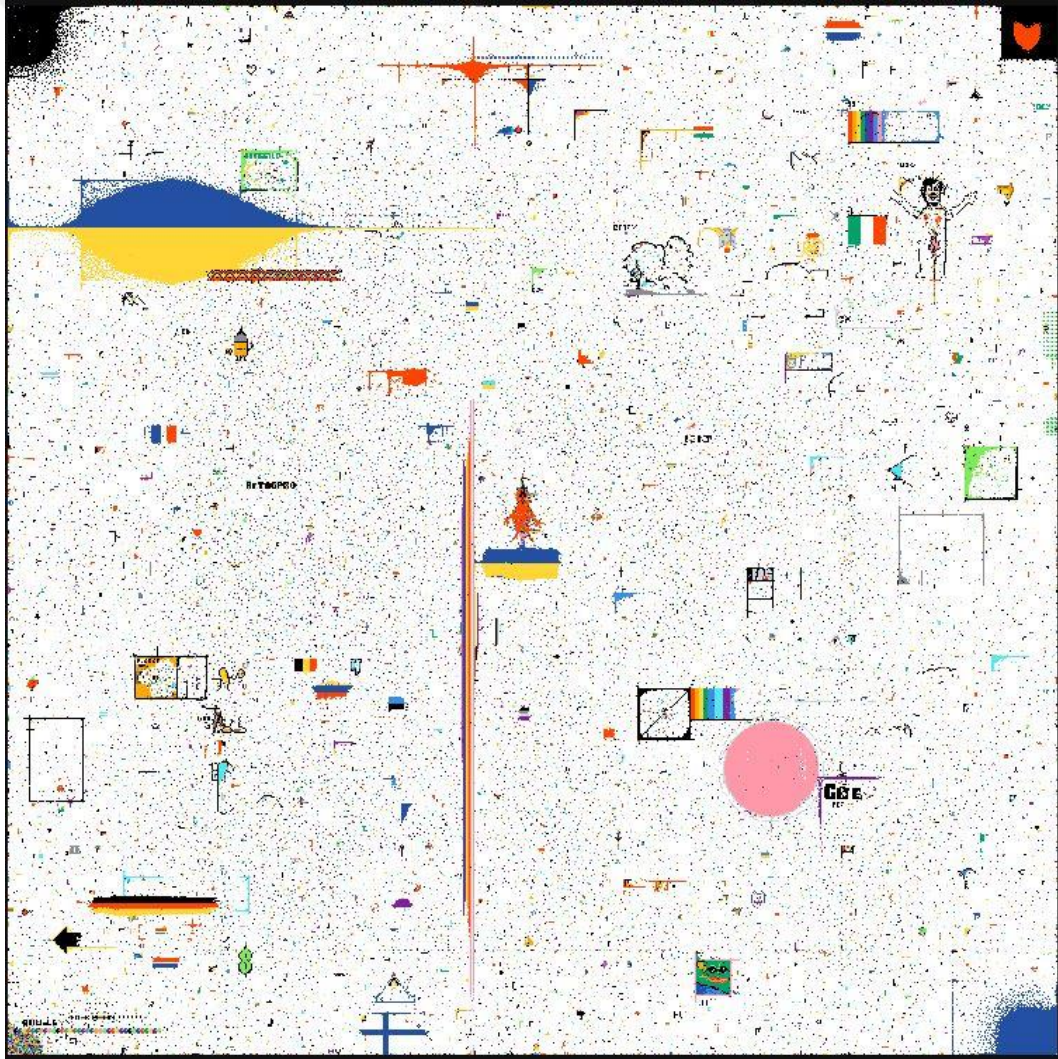
Araştırmanın örnekleme elverişli örnekleme tekniği kullanılarak seçilmiştir. Elverişli örnekleme çoğunlukla nitel araştırmaların yürütülmesinde kullanılır. Bu teknikte, mevcut ögeler arasından gereksinim duyulan büyüklükte bir küme örneklem olarak seçilir (Baltacı, 2018, s. 259). Elverişli örnekleme tekniği, özellikle araştırmada başka örnekleme tekniklerini kullanabilme imkânı olmadığı hususlarda kullanılır ve araştırmacının erişimini kolaylaştırır (Kılıç, 2013, s. 44). Araştırmanın evrenin büyüklüğü sebebiyle elverişli örnekleme tekniği seçilmiş, R/Place tuvalinin oluşturduğu araştırma evreninden Türk topluluğunun bir araya gelerek eserlerini oluşturduğu alanlar, araştırmanın örnekleme olarak belirlenmiştir.

Çalışma kapsamında, R/Place etkinliğinde Türk topluluğu tarafından oluşturulan ve etkinlik süresince muhafaza edilerek nitelik anlamında geliştirilmeye çalışılan görsel ögeler analiz edilmiştir.

4.3 Reddit R/Place 2022 Çevrimiçi Etkinliğinin Göstergebilimsel Analizi

4.3.1 Kesit 1

Etkinliğin başlamasının ardından 30 dakika sonra piksellerin anlamlanmaya başladığı ve kullanıcıların topluluklar oluşturmaya başladıkları gözlemlenmektedir. Etkinliğin başlamasından 30 dakika sonra, 1 Nisan 2022 saat 13.30 tarihine ait kesit 1 incelendiğinde ilk olarak renklerin bir araya gelmeye ve bayrak simgelerinin oluşmaya başladığı görülmektedir. İlk anlamlanmaya başlayan piksel birlikteliklerinin Ukrayna, Almanya, Fransa İtalya, Hollanda, Finlandiya ve Belçika bayrakları olduğu görülmekte.

Şekil 4.1. Reddit r/place 2022 kesit 1

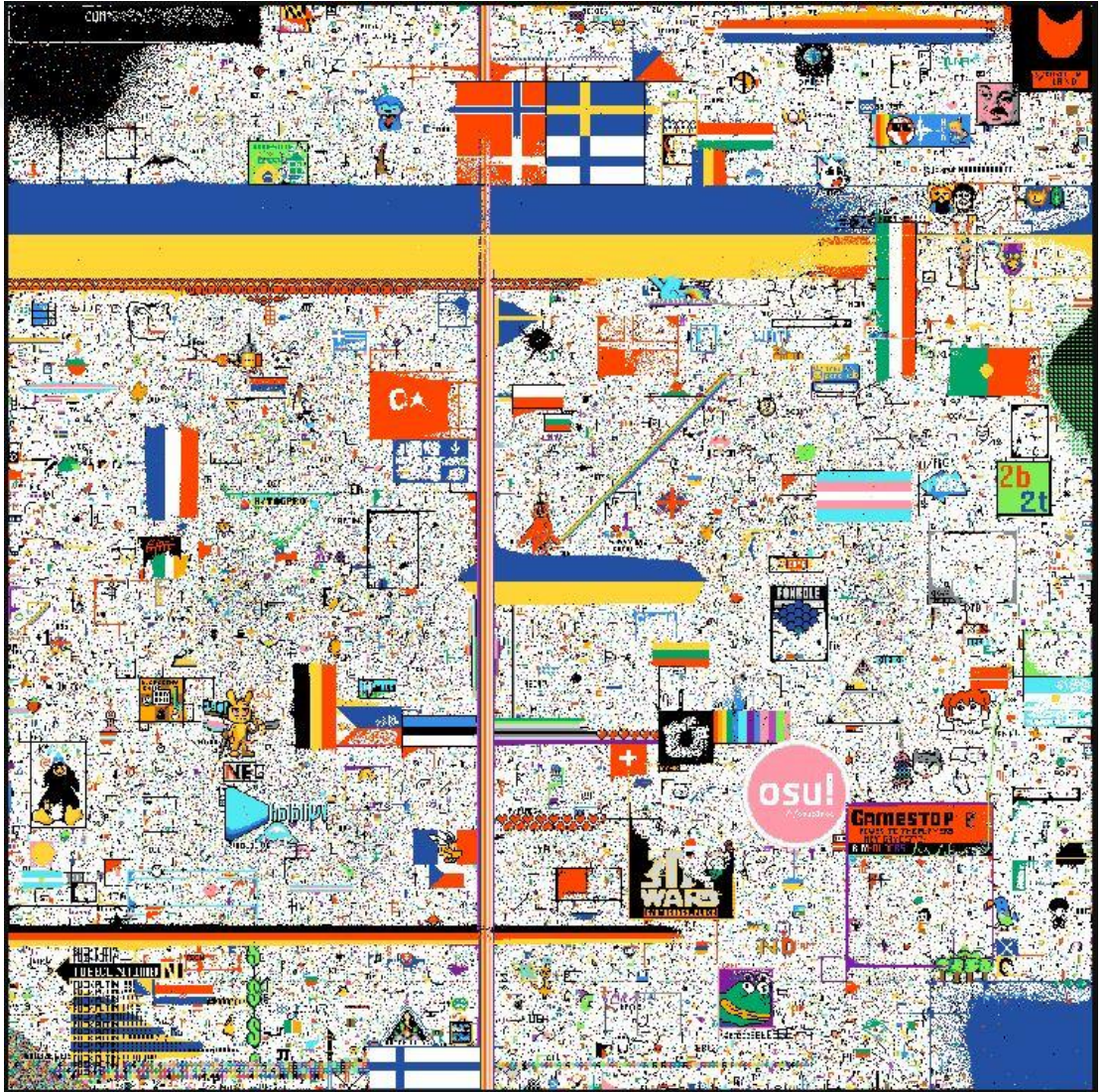
Tablo 4.1. Kesit 1 görüntüsel gösterge anlam tablosu
Görüntüsel Gösterge

	Gösterilenler	
Gösterenler	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Ukrayna Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Direniş, Milli Beraberlik
Almanya Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler
Fransız Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler
İtalya Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler
Hollanda Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler
Finlandiya Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler

Etkinliğin ilk anlarını incelediğimizde kullanıcıların büyük oranda ulusal ve kültürel kimlik kodları temelinde organize olduğu ve bu çerçevede topluluklar oluşturmaya başladığı görülmektedir. Özellikle ortaya çıkan iki Ukrayna Bayrağı'nın diğer nesnelere göre daha fazla alan kapladığı görülmektedir. Burada önemli etken Rusya – Ukrayna savaşının yeni başlamış olmasıdır. O dönemde dünya genelinde konunun daha yoğun şekilde takip edilmesi ve Rusya karşıtı bir kamuoyunun oluşmuş olması bu durumun oluşmasında önemlidir. Ukrayna bayrağının diğer bütün oluşumlardan büyük alan kaplaması, Ukrayna vatandaşlarının haricinde de dünya genelinde kamuoyu desteği aldıklarına işaret etmektedir. Bu durumun nedeni, dünya kamuoyunda Rusya karşıtı bir tutum oluşması ve dünya kamuoyunun Ukrayna'nın direnişine verdiği destek olarak yorumlanmıştır.

4.3.2 Kesit 2

Etkinliğin başlamasından 1 saat 30 dakika sonra, 1 Nisan 2022 saat 14.30 tarihine tuvalin ortalarında Türk Bayrağı'na ait ay ve yıldızın kırmızı zeminde şekillenmeye başladığı görülmekte. Diğer toplulukların da organize olarak kendi alanlarını oluşturmaya başladığı gözlemlenmekte. Bu sırada tuvalin orta üst kısmında yer alan Ukrayna bayrağının diğer öğelere göre gelişimi ve kapladığı alanın çok daha büyük olduğu gözlemlenmekte. Aynı zamanda Norveç, İsveç, Danimarka ve Finlandiya topluluklarının organize olarak bir İskandinav ittifakı kurdukları ve aynı alanda birleştikleri göze çarpmakta.

Şekil 4.2. Reddit r/place 2022 kesit 2

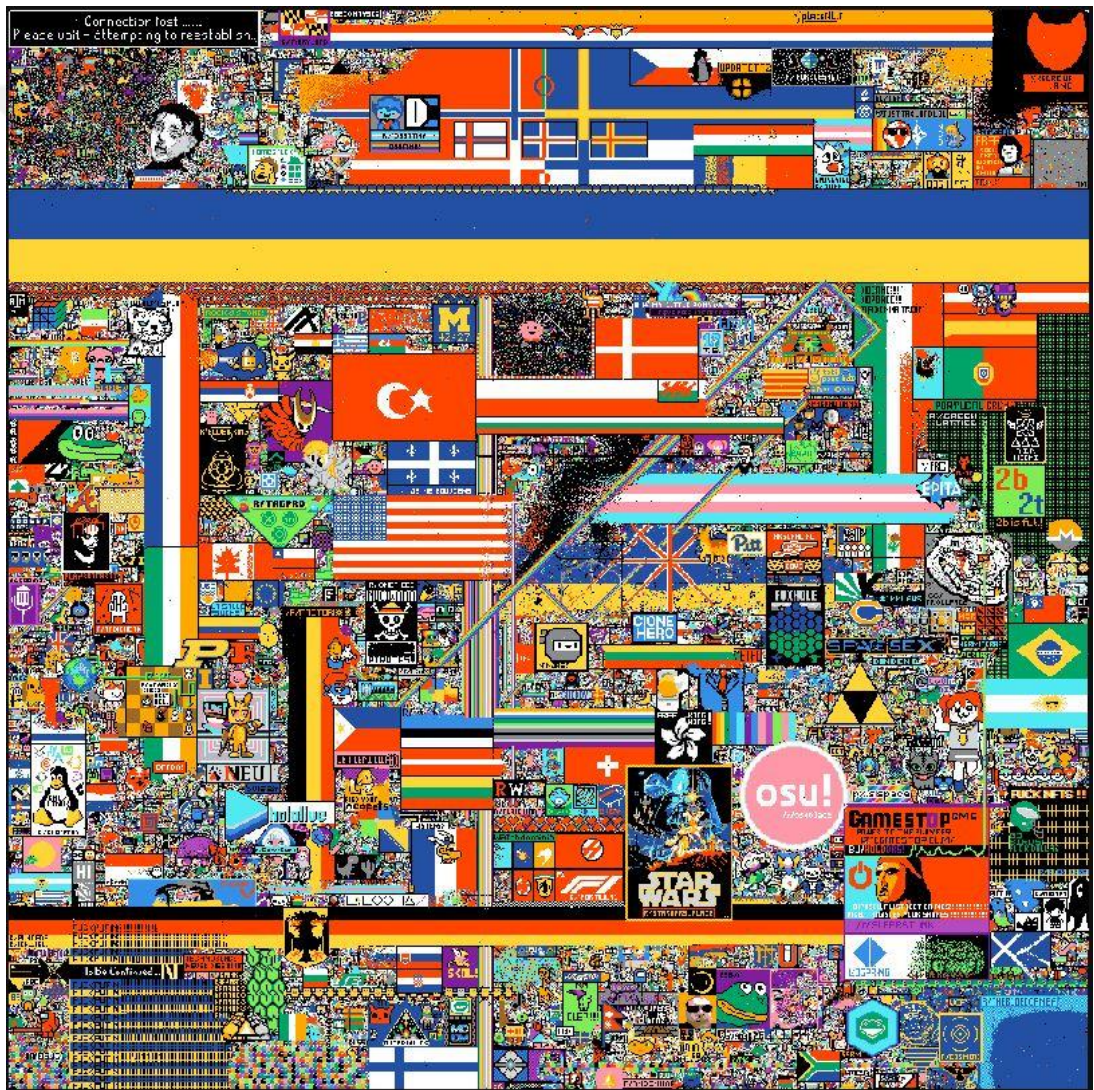
Tablo 4.2. Kesit 2 görüntüsel gösterge anlam tablosu
Görüntüsel Gösterge

	Gösterilenler	
Gösterenler	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Ukrayna Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Direniş, Milli Beraberlik, Destek
Ülkelerin Ulusal Bayrakları	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik

Kesit 2 incelendiğinde etkinliğe dahil olan kullanıcıların artmaya başladığı, organize olarak topluluklar oluşturdukları görülmektedir. Etkinliğin başladığı saatlere göre öz örgütlenme seviyesi artmış, ortaya çıkan eserler çoğalmış ve detaylanmıştır. Kullanıcıların sayıca diğer alanlardan daha çok Ukrayna bayrağı üzerinde organize oldukları görülmektedir. O dönemde savaş nedeniyle oluşan kamuoyu etkisinin sanal kamusal alana yansımaları gözlemlenmektedir. Ukrayna alanının, etkinliğin başlarında hızlı şekilde büyümesi, Ukrayna vatandaşı olmayan bireylerin de alana destek verdiğinin bir göstergesi olarak yorumlanmıştır. Bu bağlamda R/Place tuvali, küresel anlamda oluşan Ukrayna destekçisi kamuoyuna kendini ifade edebileceği bir sanal kamusal alan oluşturmuştur. Kesit 2’de diğer ulusal bayrakların da çoğaldığı ve alanlarını büyüttükleri gözlemlenmektedir. Türk topluluğunun da organize olmaya başladığı, tuvalin ortalarında Türk Bayrağı’nı oluşturma sürecini başlattıkları, form ve alan olarak henüz oluşumun başlarında oldukları görülmektedir. Etkinliğin erken döneminde toplulukların örgütlenmelerinde genel olarak ulusal ve kültürel kimliklerinin etkili olduğu görülmektedir.

4.3.3 Kesit 3

1 Nisan 2022 saat 17.30 tarihine gelindiğinde Türk Bayrağı alanının genişlediği ve bayrağın daha düzgün bir form aldığı görülmekte. Aynı şekilde hemen hemen bütün tuval alanın çeşitli topluluklar tarafından sahiplenilerek eserleri büyük oranda oluşturulmuş. Alanların kullanıcı aktivitesi bağlamında yoğunlaştığı, alansal olarak küçük birçok sosyal grubun da dahil olduğu gözlemlenmekte. Etkinliğin ilk saatlerine göre kullanıcı sayısının arttığı ve kullanıcıların daha iyi organize olarak alanlara yerleştikleri, bununla beraber sahiplendikleri alanlar üzerinde birlik sağlayabildikleri görülmektedir.

Şekil 4.3. Reddit r/place 2022 kesit 3

Tablo 4.3. Kesit 3 görüntüsel gösterge anlam tablosu
Görüntüsel Gösterge

Gösterenler	Gösterilenler	
	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Hilal Şeklinde Ay	Sembol	Gök Tanrı İnancı, İslamiyet
Yıldız	Sembol	Bağımsızlık, Türklük
Ay-Yıldız	Sembol	Türk Tarihi, Yeniden Doğuş
Kırmızı	Renk	Toprağı vatan yapan şehit kanı
Ulusal Bayraklar Harici Eserler	Sembol	Toplumsal Kimlik, Grup Aidiyeti

Kesit 3 incelendiğinde toplulukların sanal kamusal alanın tamamını kapladığı ve toplulukların örgütlenme seviyelerini arttırdıkları görülmektedir. Ulusal bayraklar etrafında şekillenmeye başlayan örgütlenmeler aynı şekilde devam etmiş, daha fazla ülkenin ulusal bayrağı sanal kamusal alanda yerini almıştır. Toplulukların büyük çoğunluğu ulusal kimlikleri ile bağıntılı olarak organize olmuştur. Ancak kesit 3 ile beraber diğer sosyal gruplarında daha fazla organize olarak alana dahil olmaya başladıkları ortaya çıkartılan eserlerden anlaşılmaktadır. Bu toplulukların örgütlenmesinde ulusal kimliklerinden ziyade ilgi alanlarının etkili olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle internet kültürü içerisinde oluşan çeşitli grup kimlikleri ve aidiyetlerinin bu örgütlenmelerde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Video oyunları, kült filmler ve internet kullanıcıları arasında viral olan internet figürleri buna örnek gösterilebilir. Türk topluluğu ise alanını büyüterek eserlerinin formunu daha iyi hale getirmeyi başarmıştır. Bu bağlamda Türk topluluğunun ulusal kimlikleri ve milli değerler çerçevesinde örgütlenmelerini oluşturduğu görülmektedir.

4.3.4 Kesit 4

1 Nisan 2022 saat 20.00 tarihine gelindiğinde tuvalin tamamen dolduğu ve topluluklar arası çatışmaların ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. Daha fazla boş alan kalmaması nedeniyle toplulukların, topluluk ve örgütlenme kabiliyetleri orantısında başka grupların yerlerine saldırıda bulunmaya başladığı gözlemlenmiştir. Türk topluluğunun oluşturduğu alanın, etkinliğin bu tarih ve saati itibariyle korunduğu ve stabil durumda olduğu görülmektedir. Ayrıca analiz edilen göstergeler sonucunda Türk topluluğunun çevre topluluklarla dostane ve iyi ilişkiler geliştirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.4. Reddit r/place 2022 kesit 4

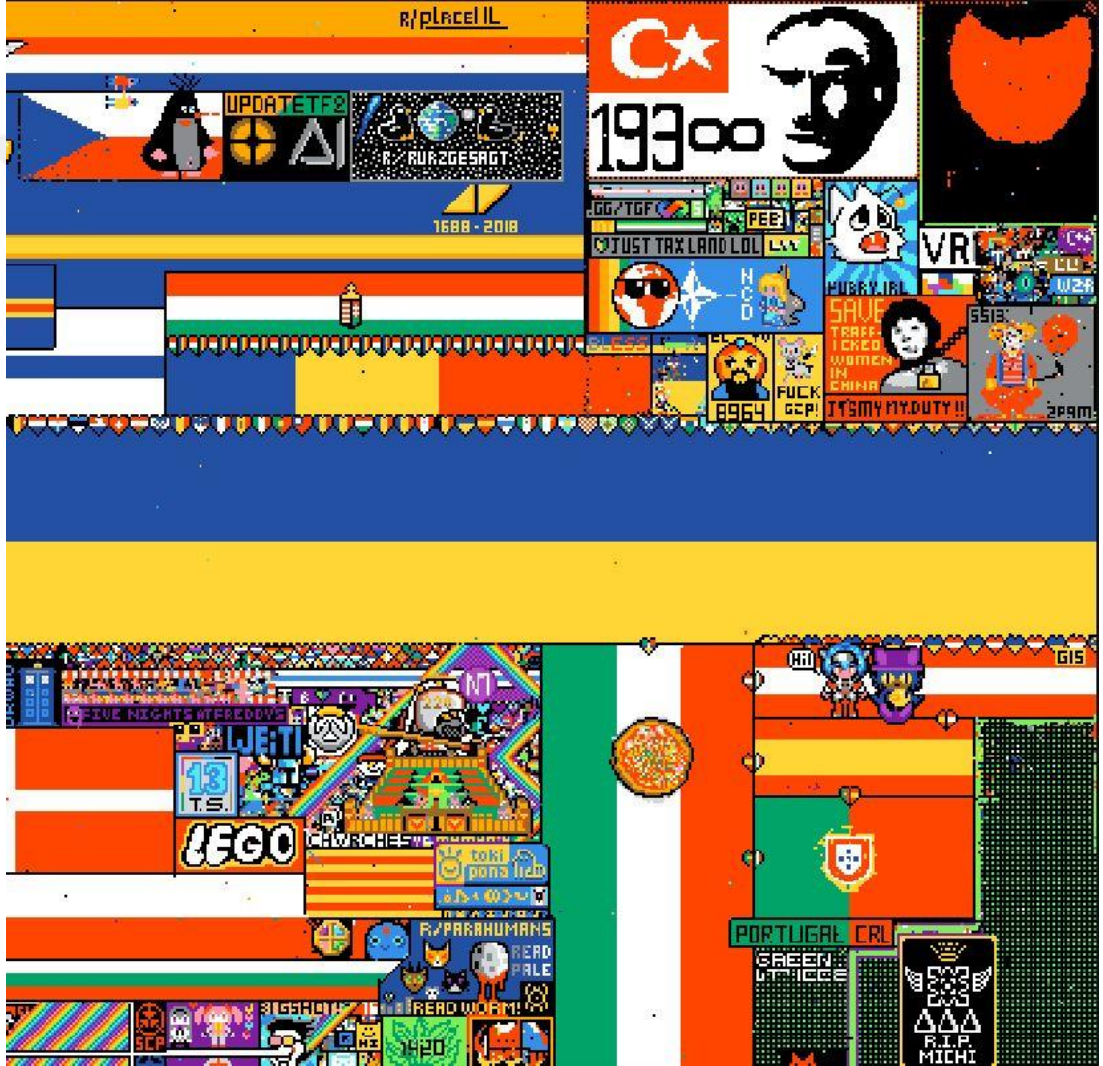
Tablo 4.4. Kesit 4 görüntüsel gösterge anlam tablosu
Görüntüsel Gösterge

	Gösterilenler	
Gösterenler	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Türkiye Yazısı	Yazı	Ulusal Kimlik, Kültürel Kimlik, Vatan
Kalp Çizimi	Sembol	Sevgi, Barış, Dostluk
Düzensiz Noktalar	Piksel	Aykırlık, Karşıtlık, Düşmanlık

Etkinliğin ilk gününün akşam saatlerine gelindiğinde tuvalin oluşturduğu sanal kamusal alanda ortaya çıkan eserlerin ve toplulukların sayısının arttığı görülmektedir. Türk Alanı'na yeni bir görüntüsel gösterge olarak “Türkiye” yazısı ve içerisine kalp sembolü oluşturulmuştur. Bu gösterge, Türk Bayrağı ile paralel doğrultuda ulusal ve kültürel kimlik sunumu, ülke sevgisi gibi anlamlandırmalar içermektedir. Türk topluluğunun yerleştiği alanın etrafına birçok değişik topluluğun sınır komşusu olarak yerleştiği gözlemlenmektedir. Türk topluluğunun sınır komşusu olan ulusal toplulukların bayraklarıyla aralarına kalp sembolü çizdikleri görülmekte. Kalp sembolü sevgi, barış ve dostluk gibi iyi niyet göstergesi olarak anlamlandırılmıştır. Türk topluluğunun sınır topluluklara karşı barışçıl ve dostane bir tutum benimseyerek iyi ilişkiler geliştirme isteğinde oldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Türk Bayrağı içerisinde bazı gelişigüzel ve düzensiz noktaların olduğu tespit edilmiştir. Bu pikseller aykırılık, karşıtlık ve düşmanlık olarak anlamlandırılmıştır. Bu düzensiz piksellerin gelişigüzel veya kullanıcı hatası sonucu olmadığı, kasıtlı olarak yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Öyle ki bazı kullanıcıların gruplara dahil olmasalar bile bireysel olarak karşıt oldukları grupların eserlerini sabote etme amacı güttükleri görülmektedir.

4.3.5 Kesit 5

1 Nisan 2022 saat 21.00 tarihine gelindiğinde Türk topluluğunun tuvalin sağ üst köşesinde bir alan mücadelesi içerisine girerek yeni bir alan edindiğini görmekteyiz. Hollanda topluluğuna ait olan alanın sağ üst bölümü bir saat süren bir mücadele sonunda Türk topluluğuna geçmekte. Bu yeni alan üzerinde oluşturulan eserlerinde aynı topluluk motivasyonlarıyla şekillendiği anlaşılmaktadır. Türk topluluğunun, elde ettikleri yeni alan içerisine Türk Bayrağı, Atatürk silüeti, 1938 ve sonsuzluk sembollerini işlediği görülmekte.

Şekil 4.5. Reddit r/place 2022 kesit 5

Tablo 4.5. Kesit 5 görüntüsel gösterge anlam tablosu

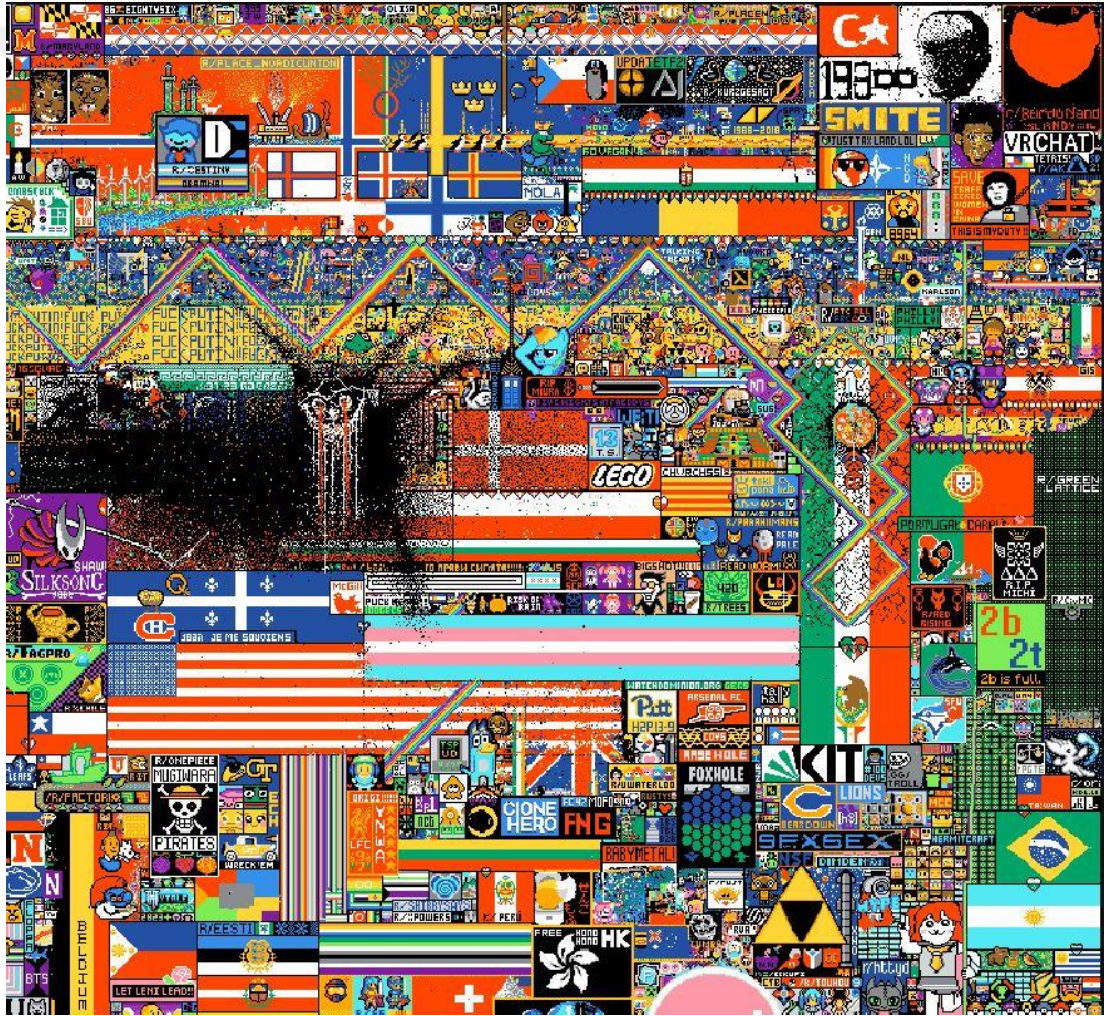
Görüntüsel Gösterge

	Gösterilenler	
Gösterenler	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Atatürk Silüeti	Resim	Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Milli Kahraman, Milli Değer
1938	Tarih	Atatürk'ün Vefat Tarihi, Özlem
Sonsuzluk Simgesi	Sembol	Sevgi, Vefa, Özlem, Ölümsüz Lider

Etkinliğin ilk gününde saat 21.00'a gelindiğinde Türk topluluğunun yeni bir sanal kamusal alana yayıldığını görmekteyiz. Diğer topluluklarla girilen mücadeleler sonucu yerleşilen yeni alanda yeni bir Türk Bayrağı'nın oluşturulduğu görülmekte. Bu göstergenin, kurulan yeni alanın Türk topluluğuna aidiyetinin belirtkisi olarak konumlandırıldığı anlaşılmaktadır. Alanın sağ tarafına oluşturulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk'ün silüeti, topluluğun ideolojik temellerinin bu alanda da aynı şekilde oluşarak diğer alanın bir devamı niteliğinde olduğunu göstermektedir. Türkiye'nin ve Türk toplumunun milli kahramanı ve milli değeri olarak Atatürk'ün silüetinin topluluk tarafından oluşturulması, önceki toplumsal hareket motivasyonlarıyla paralel ilerlemektedir. Alanın sol alt kısmında 1938 tarihinin sonsuzluk simgesi ile birlikte yer aldığı görülmektedir. Atatürk'ün vefat tarihi olan bu tarih, sonsuzluk simgesi ile bir araya gelerek Atatürk'e duyulan sevgi, özlem ve vefayı, aynı zamanda onun Türk Milleti'nin kalbinde ölümsüz bir milli değer olduğunu simgelemektedir. Bu doğrultuda Türk topluluğunun ulusal kimlikleri ve milli değerleri çerçevesinde toplumsal hareketler sergiledikleri anlaşılmaktadır.

4.3.6 Kesit 6

2 Nisan 2022 saat 04.30 tarihine gelindiğinde Türk topluluğunun sahip olduğu alanlara saldırı yapıldığı görülmektedir. Türk topluluğunun bu tarih ve saat itibariyle sahip olduğu iki alanın da aynı saatlerde saldırıya uğradığı gözlemlenmekte. Türk Bayrağı alanında daha büyük bir alanı kaplayan siyah pikseller birleşerek Türk topluluğunun alanında yer alan eserlerin üzerini kapatmaya ve bozmaya çalışmakta. Türk Bayrağı ile beraber bazı sınır komşusu alanlarında hedef olarak seçildiği gözlemlenmekte. İkinci Türk alanında ise siyah piksellerin Atatürk silüeti üzerinde yoğunlaşarak bozucu etki yaratmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.6. Reddit r/place 2022 kesit 6

Tablo 4.6. Kesit 6 görüntüsel gösterge anlam tablosu

Görüntüsel Gösterge

Gösterenler	Gösterilenler	
	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Atatürk Silüeti	Resim	Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Milli Kahraman, Milli Değer
1938	Tarih	Atatürk'ün Vefat Tarihi, Özlem
Sonsuzluk Simgesi	Sembol	Sevgi, Vefa, Özlem, Ölümsüz Lider
Siyah Noktalar	Piksel	Saldırı, Aykırılık, Karşıtlık, Düşmanlık
Şeytani Figür	Sembol	Kötülük, Düşmanlık, Yıkım

2 Nisan 2022 saat 04.30'a gelindiğinde Türk toplumunun sahip olduğu alanlar saldırıya uğramıştır. Saldırı, özellikle zeminini Türk Bayrağı'nın oluşturduğu Türk alanının büyük ölçüde siyah pikseller altında kalmasına sebep olmuştur. Aynı şekilde Atatürk silüeti üzerinde de siyah piksellerle bozucu etki yaratıldığı görülmektedir. İki alanda da aynı anda siyah pikseller ile saldırı yapılarak bozucu etki yaratılmaya çalışılması, saldırının organize gruplar tarafından yapıldığını göstermektedir. Etkinliğin gerçekleştiği tarihlerde, sosyal gruplar arasında, özellikle sosyal medya yayıncılarının liderliğinde organize toplumsal hareketler ve çatışma alanları oluşturulduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca siyah pikseller ile kaplanan Türk alanının üzerine şeytani bir figürün de işlendiği görülmektedir. Kötülük, düşmanlık ve yıkım gibi yan anlamlara sahip bu sembolün saldırıyı gerçekleştiren topluluk tarafından bir mesaj olarak işlendiği ve düşmanca bir tavır takındıkları anlaşılmaktadır.

4.3.7 Kesit 7

2 Nisan 2022 saat 07.00 tarihine gelindiğinde Türk topluluğunun saldırıları büyük ölçüde atlattıkları görülmekte. Bir önceki kesitte gerçekleştirilen saldırının saati itibariyle kullanıcıların yoğunlukta olmadığı bir zaman diliminde gerçekleştirilmiş olmasının, saldırının önlenememesi ve kaybedilen alanın geri alınamamasında etkili olduğu düşünülmektedir. Kesit 7’de Türk Bayrağı alanının yer kaybederek küçüldüğü ve diğer bazı toplulukların oluşan durumdan faydalanarak alanlarını genişlettiği anlaşılmaktadır. Öte yandan Atatürk silüeti olan Türk alanının ise koruduğu ve saldırıların savuşturulduğu, Atatürk silüetinin tamamen eski haline döndürüldüğü görülmektedir.

Şekil 4.7. Reddit r/place 2022 kesit 7

Tablo 4.7. Kesit 7 görüntüsel gösterge anlam tablosu

Görüntüsel Gösterge

Gösterenler	Gösterilenler	
	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Atatürk Silüeti	Resim	Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Milli Kahraman, Milli Değer
1938	Tarih	Atatürk'ün Vefat Tarihi, Özlem
Sonsuzluk Simgesi	Sembol	Sevgi, Vefa, Özlem, Ölümsüz Lider
Siyah Noktalar	Piksel	Saldırı, Aykırılık, Karşıtlık, Düşmanlık

Kesit 7'ye geldiğimizde Türk Bayrağı alanının saldırıdan arındırıldığı ve ay-yıldız sembollerinin yeniden oluşturulduğu görülmektedir. Form olarak bir önceki haline nazaran henüz iyi durumda olmasa da alanın aidiyetinin geri alınması açısından önem arz ettiği görülmektedir. Türk Bayrağı alanının üst kısmının saldırı sonrasında Hindistan Bayrağı olarak yeniden şekillendirildiği gözlemlenmektedir. Hintliler, Türk topluluğunun alanının bir kısmını kendi sınırları içerisine alarak işgal etmiş, Türk topluluğu tuvalde metaforik anlamda toprak kaybetmiştir. Bu durum Türk topluluğunun nüfuz alanının küçülmesine sebep olmuştur. Fakat saat farkları nedeniyle kullanıcı kitlelerinin aktifliği göz önüne alındığında, Hint grubunun, Türk topluluğuna göre avantajlı durumda olduğu, Hintli kullanıcıların daha aktif ve kalabalık bir zaman diliminde oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim Kesit 7'nin gerçekleşme saati saat sabah 07.00 olmasından ötürü Türk kullanıcıların sayıca az ve aktiflik olarak düşük bir zaman diliminde oldukları gözlemlenmektedir.

4.3.8 Kesit 8

2 Nisan 2022 saat 19.00 tarihine geldiğimizde etkinliğin tuval alanının iki katına çıkartıldığını görüyoruz. Atatürk silüetinin yer aldığı alanın Hollanda ve İsveç toplulukları tarafından saldırıya uğrayarak alanın işgal edildiği görülmekte. Tuval alanının ikiye katlanmasıyla birlikte Türk topluluğu, Atatürk silüetini önceki alanın hemen sağ tarafına taşıyarak burada yeni bir hakimiyet alanı oluşturmuştur. Önceki alandan farklı olarak sadece Atatürk silüeti oluşturulmuştur. Etkinlik saatinin, kullanıcı sayısının yoğun bir zaman dilimi içerisinde olmasının toplumsal hareketlerin ve alan çatışmalarının daha sık cereyan etmesinde önemli olduğu düşünülmektedir.

Şekil 4.8. Reddit r/place 2022 kesit 8

Tablo 4.8. Kesit 8 görüntüsel gösterge anlam tablosu

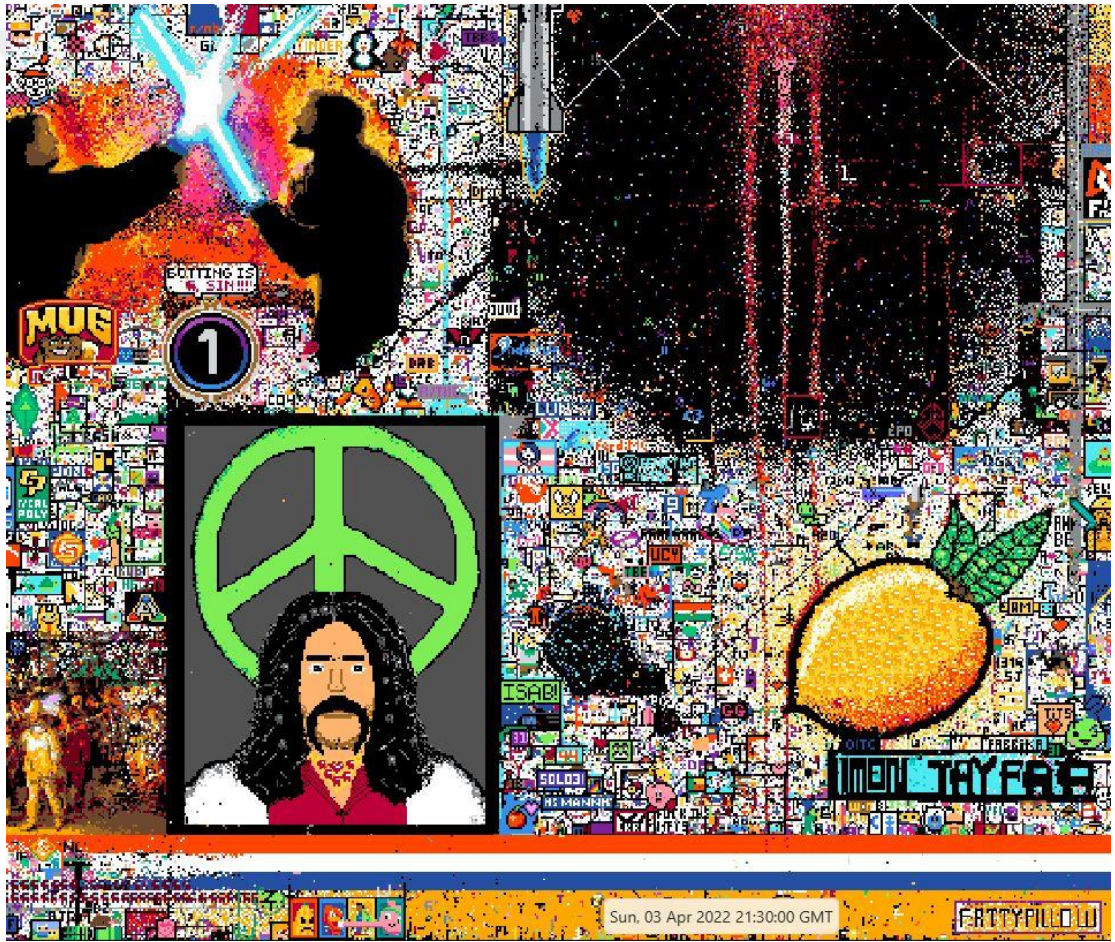
Görüntüsel Gösterge

Gösterenler	Gösterilenler	
	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Atatürk Silüeti	Resim	Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Milli Kahraman, Milli Değer
Kalp Çizimi	Sembol	Sevgi, Barış, Dostluk

Kesit 8 incelendiğinde Türk Bayrağı alanının büyük ölçüde eski büyüklüğüne genişlediği, alan üzerinde yeniden bir hakimiyet kurulduğu görülmektedir. Hintli grubun üst alanı işgal etmesinin ardından Türk topluluğunun, alttaki alana yönelerek burayı kendi alanı içerisine kattığı gözlemlenmiştir. Türk topluluğunun solundaki sosyal grup ve sağındaki Polonya topluluğuyla sınırlarına karşılıklı olarak kalp sembolü çizdikleri görülmektedir. Bu durum, bir nevi barış paktı yapıldığı yönünde anlamlandırılmıştır. Diğer topluluklarla karşılıklı olarak barış ve dostluk içerisinde çatışmasız bir alan sağlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan Türk topluluğuna ait diğer alana geldiğimizde, alanın Hollandalı ve İsveçli topluluklar tarafından işgal edildiği, sonrasında tuval alanının iki katına çıkartılmasıyla beraber hemen sağ tarafta yeni bir alan edinildiğini görüyoruz. Özellikle kullanıcıların yoğun olduğu periyotlarda birçok saldırı yapıldığı ve çatışma alanları yaratıldığı gözlemlenmiştir. Atatürk silüetinin bulunduğu yeni alana diğer sembollerin tekrar oluşturulamamasının temel sebebi, kullanıcı yoğunluğu sebebiyle alanı ve sembolleri korumanın zorluğu olarak yorumlanmıştır.

4.3.9 Kesit 9

3 Nisan 2022 saat 21.30 tarihine gelindiğinde ikinci tuval genişlemesinin yapıldığını ve etkinlik alanının dört katına çıkartıldığını görmekteyiz. Aşağı doğru genişleyen alan ile birlikte toplulukların yeni alanlar edinme ve yeni eserler üretme yarışına girdikleri gözlemlenmekte. Yeni alanda ilk olarak ortaya çıkan eserler arasında Barış Manço ve barış sembolünün yer aldığı görmekteyiz. Sağ tarafında oluşturulan limon çizimi ve limon tayfa yazısı da yine Türk bir sosyal medya yayıncısı ve izleyici kitlesine ait. Türk kullanıcıların yoğunlukta olduğu bir periyot olması nedeniyle diğer kullanıcılara göre daha iyi ve daha hızlı şekilde organize oldukları anlaşılmakta.

Şekil 4.9. Reddit r/place 2022 kesit 9

Tablo 4.9. Kesit 9 görüntüsel gösterge anlam tablosu

Görüntüsel Gösterge

Gösterenler	Gösterilenler	
	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Barış Manço	İnsan	Kültür Elçisi, Ulusal Sanatçı, Kültürel Miras, Milli Değerlere Önem Veren Sanatçı, Barış Elçisi, İyi Niyet Elçisi
Barış Simgesi	Sembol	Barış, Nükleer Silahlanma Karşıtlığı, Savaş Karşıtlığı
Limon	Meyve	“Elraen” rumuzlu sosyal medya yayıncısının ve kitlesinin kendilerini betimlediği sembol
Limon Tayfa	Yazı	“Elraen” rumuzlu sosyal medya yayıncısının ve kitlesinin kendilerini betimlediği sembol

Barış Manço, Türk milleti tarafından sevgi ve saygı içerisinde anılan, bir nesil için önemli yere sahip, milli bir sanatçı olarak tanımlanabilir. Dünyaya Türkiye’yi iyi şekilde tanıtmaya çalışmış, özellikle Japonya gibi yabancı ülkelerle Türkiye arasında bir kültür elçisi olmuştur. Barış sembolünün onun portresinin arkasına konumlandırılması ise onun kişiliği ile bağdaştırılmış bir anlam ifade etmektedir. Türkiye’yi tanıtırken barış ve iyi niyet elçiliği üstlenerek ülkenin bu yönde algılanması için çaba göstermiştir. Aynı zamanda barış sembolü, onun müzik yaptığı dönemde onun müzik tarzı olan rock müzik türü ile çokça ilişkilendirilmiştir. Elraen rumuzlu sosyal medya yayıncısı, izleyici kitlesini örgütleyerek kendisi ve kitlesi için kullanmış olduğu limon sembolünün oluşmasında kamuoyu önderi rolü üstlenmiştir. Yeni alanda oluşan toplumsal hareketler incelendiğinde bir grubun sosyal kimlik ve dinamikler diğerinin ise yine milli kültür ve değerler etrafında oluştuğunu gözlemlemekteyiz.

4.3.10 Kesit 10

Etkinlikte 3 Nisan 2022 saat 23.30 tarihine gelindiğinde Türk topluluğunun, Atatürk silüeti bulunan alanın çevresinde yeni alanlar edinerek yeni eserler ortaya çıkardığı görülmekte. Diğer alanlara göre daha küçük boyutlarda olan bu alanların sayıca daha az kullanıcı tarafından idare edildiği düşünülmektedir. Daha önce oluşturulan eserlere paralel olarak yine bir Türk Bayrağı oluşturulduğunu görmekteyiz. Azerbaycan Bayrağı ile sınır komşusu olarak oluşturulmuş bu ikinci Türk Bayrağı'nın, iki bayrak arasındaki sınıra kalp simgesi yerleştirilerek tamamlandığı gözlemlenmekte. Ayrıca Atatürk silüeti ile Türk Bayrağı'nın arasına, içi çay dolu bir ince belli çay bardağı, içerisinde çay kaşığıyla birlikte resmedilmiş.

Şekil 4.10. Reddit r/place 2022 kesit 10

Tablo 4.10. Kesit 10 görüntüsel gösterge anlam tablosu

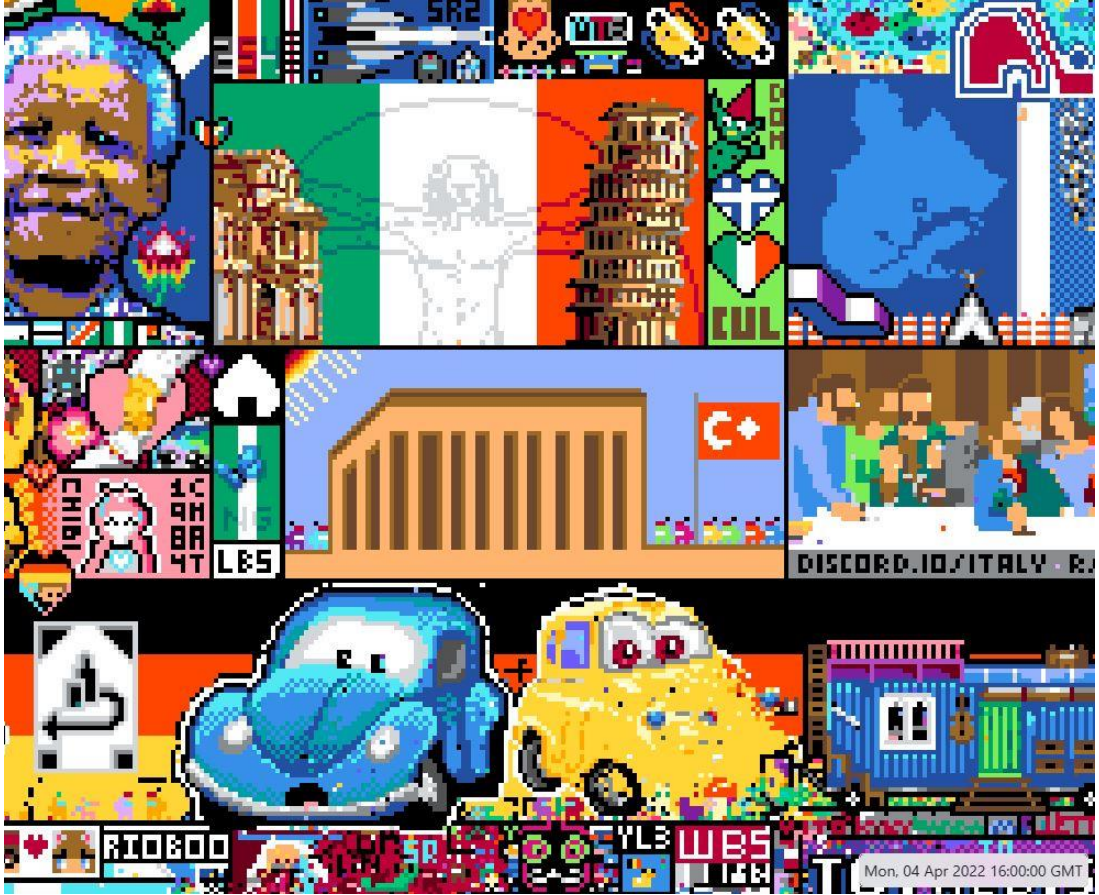
Görüntüsel Gösterge

Gösterenler	Gösterilenler	
	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Atatürk Silüeti	Resim	Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Milli Kahraman, Milli Değer
Kalp Çizimi	Sembol	Sevgi, Barış, Dostluk, Kardeşlik
Çay Bardağı	Eşya	Kültürel Sembol, Türk Kültürü
Azerbaycan Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik

Kesit 10'da Atatürk silüeti etrafında Türk topluluğunun oluşturduğu yeni eserler görülmekte. Alt tarafta Azerbaycan Bayrağı'yla yan yana bir Türk Bayrağı oluşturulmuş ve iki bayrak arasına kalp sembolü işlenmiş. Bu göstergeler soydaş iki ülke arasındaki kardeşlik, sevgi ve dostluk bağlarının dışa vurumu olarak anlamlandırılmıştır. Atatürk silüeti altında ise ince belli bir çay bardağı figürünün resmedildiğini görmekteyiz. İnce belli çay bardağı, Türk Kültürü'ne özgü bir eşya olarak kültürel bir sembol niteliği taşımaktadır. Türk çayı ve kendine has eşya formunun Türk Kültürü'ne ait olduğu dünya genelinde geniş çapta bilinen bir durumdur. Küresel büyüklükte bir sanal kamusal alanda ince belli çay bardağının konumlandırılmış olması, Türk topluluğunun kimlik sunumu bağlamında anlamlandırılmıştır. Bu çerçevede Türk topluluğunun oluşturduğu diğer eserler ile paralel amaçlar doğrultusunda oluşturulduğu anlaşılmaktadır.

4.3.11 Kesit 11

Etkinlikte alanın ikinci genişlemesinin yaşandığı 3 Nisan 2022 saat 20.00’a döndüğümüzde yeni bir Türk alanının oluşturulduğunu görmekteyiz. Mustafa Kemal Atatürk’ün anıt mezarı Anıtkabir ve yanında Türk Bayrağı’nın oluşturulmaya başlandığı gözlemlenmekte. Alanın 4 Nisan 2022’deki son halinde bahçesine Among Us adlı oyuna ait oyun karakterleri ve yukarı kısma güneş figürü resmedilmiş. Anıtkabir çiziminin tuval alanının ortalarına denk düştüğü görülmekte. Türk topluluğu tarafından sahiplenilen alanların çoğalması, topluluğun iş gücünün daha çok alana dağılmasına dolayısıyla daha büyük alanlara hükmedebilmenin zorlaşmasına neden olmuştur. Ayrıca tuval alanının ilk haline göre dört katına çıkartılması sonucu alandaki çatışma sıklığının azaldığı gözlemlenmiştir.

Şekil 4.11. Reddit r/place 2022 kesit 11

Tablo 4.11. Kesit 11 görüntüsel gösterge anlam tablosu

Görüntüsel Gösterge

Gösterenler	Gösterilenler	
	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Anıtkabir	Anıt Mezar	Ölümsüz Lider Atatürk, Milli Kahraman, Milli Değer, Vefa Özlem, Sevgi, Minnet, Cumhuriyet
Güneş	Yıldız	Hayat Kaynağı, Işık Kaynağı, Aydınlanma
Among Us İkonları	Oyun Karakteri	Sosyal Grup Aidiyeti, Among Us video oyununu seven oyuncular

Güneş, insanlık tarihi boyunca genel olarak hayat kaynağı olarak anlamlandırılmıştır. Ayrıca aydınlanmayı sembolize etmektedir. Bu bakımdan modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün anıt mezarı üzerine resmedilmesi, gerçekleştirdiği devrimler ve modern cumhuriyeti temsil etmektedir. Kurduğu modern cumhuriyetin ve gerçekleştirdiği devrimlerin Türk milleti üzerine güneş gibi doğarak aydınlatması şeklinde anlamlandırılmıştır. Anıtkabir'in bahçesinde resmedilen video oyunu karakterleri, bu alanı oluşturan kullanıcıların en azından bir kısmının kimlik sunumu olarak görülmektedir. Alan içerisinde oluşturulmuş göstergeler bir arada değerlendirildiğinde, oluşan topluluğun çeşitli kimlik gruplarının bir kesişim kümesi olduğunu söyleyebiliriz. Bu yeni alanın, topluluğun en azından belirli bir kısmının ulusal kimlikleriyle, sosyal grup kimliklerinin bir kesişim kümesi olduğu düşünülmektedir. Yani ulusal ve kültürel kimlik olarak kendini Türk olarak gören, aynı zamanda Among Us adlı video oyununun oluşturduğu sosyal grup içerisinde kendini tanımlayan kullanıcılar olarak özetlenebilir.

4.3.12 Kesit 12

3 Nisan 2022 saat 13.00 tarihine, ilk Türk topluluğu yerleşkesi olan alana döndüğümüzde, oluşturulan eserin daha fazla kültürel öge eklenerek çeşitlendirilmeye ve güzelleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Alanın topluluk tarafından bozucu dış etkilere karşı korunduğu ve iyi durumda olduğu görünmekte. Topluluğun öz örgütlenme seviyesinin arttığı, geliştirilme sürecinde olduğu anlaşılan yeni eserlerden anlaşılmaktadır. Topluluğun öncesinde olduğu gibi, sınır komşularıyla olan iyi ilişkilerini devam ettirmekte olduğu gözlemlenmektedir. Aynı şekilde diğer topluluklarında organizasyon kabiliyetlerini giderek geliştirdiği ve daha sofistike eserler üretmeye başladıkları görülmektedir.

Şekil 4.12. Reddit r/place 2022 kesit 12

Tablo 4.12. Kesit 12 görüntüsel gösterge anlam tablosu

Görüntüsel Gösterge

Gösterenler	Gösterilenler	
	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
İstanbul Silüeti	Resim	Metropol, Eşsizlik, Kültürel Zenginlik, Tarihi Açıdan Önemli Bir Şehre Sahip Olma Vurgusu
Kalp Çizimi	Sembol	Sevgi, Barış, Dostluk

Kesit 12’de Türk topluluğunun daha karmaşık eserler üretme sürecine başladıkları ve organizasyon seviyelerini arttırdıkları görülmektedir. Sınır komşuları ile çizilen kalp figürleri barış temelli ilişkilerin devam ettiğini göstermekte. Türk Bayrağı’nın altına bir İstanbul silüetinin işlenme aşamasında olduğu görülmektedir. Henüz tam olarak bütün eserler net olmamakla beraber silüetin ortaya çıktığı görülmekte. Türk topluluğunun yarattığı diğer eserler gibi bu yeni girişiminde aynı ideolojik motivasyon çerçevesinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Oluşturulan İstanbul silüeti kültürel bir motif olarak anlamlandırılmıştır. Bu gösterge, topluluğun kültürel ve ulusal kimlik özellikleriyle ilişkilidir. İstanbul, Türkiye’nin en büyük ve en ünlü şehri olarak global metropoller arasında yer almaktadır. Türkiye’nin küresel olarak tanınan, kültürel bir değeri olarak İstanbul, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, birçok milletin sahip olmak istediği ve bu anlamda mücadele verdiği bir şehir olmuştur. Aynı zamanda içerdiği kültürel çeşitlilik ve zenginlik sebebiyle dünyanın eşsiz şehirleri arasında gösterilmektedir. Bu çerçevede Türk topluluğunun İstanbul silüeti aracılığıyla sahip oldukları kültürel değerlere atıfta bulunarak diğer topluluklara bir kimlik sunumu yaptıkları anlaşılmaktadır.

4.3.13 Kesit 13

4 Nisan 2022 akşam saatlerinde etkinliğin son anlarına geldiğimizde, ilk oluşturulan Türk alanında başlatılan organizasyonun tamamlandığını ve eserlerin tamamen ortaya çıktığını görüyoruz. Son tahlilde eklenen kültürel sembollerin çeşitlendiği görülmektedir. Anıtkabir, Ayasofya, Galata Kulesi, Boğaz Köprüsü, Sveti Stefan Kilisesi ve İstanbul silüeti katılımcılar tarafından bayrağın altına işlenmiştir. Etkinliğin final anları olması sebebiyle kullanıcılar genel olarak çatışmadan sakındığı, daha çok kendi alanlarına yönelerek eserlerini koruma evresine girdikleri gözlemlenmiştir. Etkinliğin son anında kullanıcılara sadece beyaz renk kullanma izni verilmiş, böylece üretilen bütün eserler yine kullanıcılar tarafından silinmiştir.

Şekil 4.13. Reddit r/place 2022 kesit 13

Tablo 4.13. Kesit 13 görüntüsel gösterge anlam tablosu

Görüntüsel Gösterge		
Gösterilenler		
Gösterenler	Düz Anlamlar	Yan Anlamlar
Türk Bayrağı	Sembol	Ulusal kimlik, Kültürel Kimlik, Bağımsızlık, Milli Değerler, Milli Beraberlik
Anıtkabir	Mimari Yapı	Ölümsüz Lider Atatürk, Milli Kahraman, Milli Değer, Vefa Özlem, Sevgi, Minnet, Cumhuriyet
Ayasofya	Mimari Yapı	İstanbul'un Fethi, Hoşgörü, Kültürel Çeşitlilik, İslamiyet, Hristiyanlık
Galata Kulesi	Mimari Yapı	İstanbul'un Önemli Tarihi Sembollerinden Biri
İstanbul Silüeti	Resim	Metropol, Eşsizlik, Kültürel Zenginlik, Tarihi Açından Önemli Bir Şehre Sahip Olma Vurgusu
Boğaz Köprüsü	Mimari Yapı	İstanbul'un Önemli Mimari Sembollerinden Biri
Sveti Stefan Kilisesi	Mimari Yapı	Hoşgörü, Kültürel Çeşitlilik, Hristiyanlık

Anıtkabir'in Türk Bayrağı altına işlenmesi, ölümsüz bir lider olarak Atatürk'ün fikirlerinin ve kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nin ilelebet yaşayacağını temsil etmektedir. O'na duyulan sevgi, minnet ve özlemin, sonsuza dek Türk milletinin kalbinde yaşayacağını bir tezahürüdür. 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'u fethinin ardından Ayasofya'yı yıkmayarak camiye dönüştürmüş ve bu mimari yapı günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bu bağlamda göstergenin yan anlamlarından biri İstanbul'un fethini yansıtmaktadır. Ayasofya'nın Müslüman ve Hristiyan halklara hizmet etmiş olması ve getirdiği tarihi miras ise kültürel çeşitliliği ve hoşgörü iklimini temsil etmektedir. Aynı

şekilde Galata Kulesi çok eski bir tarihe sahip olmasıyla İstanbul'un önemli tarihi sembollerinden biridir. Bu bağlamda Türkiye'nin tarihi ve kültürel mirasını yansıtmaktadır. Boğaz Köprüsü ise İstanbul'un küresel olarak bilinen önemli mimari sembollerinden biridir. Alanın en sağına konumlandırılmış Sveti Stefan Kilisesi ise yine Türkiye'nin tarihi ve kültürel zenginliği ile hoşgörü iklimi olarak anlamlandırılmıştır. Bütün bu göstergelerin İstanbul silüeti içerisinde yer alması, İstanbul'un eşsizliğine vurgu yaparken, kültürel ve tarihi zenginliğini yansıtmaktadır. Göstergenin en önünde ve ortasında resmedilmiş Anıtkabir ise Atatürk'ün ölümsüz fikirlerinin ve devrimlerinin üzerine kurulan modern Türkiye Cumhuriyeti'ni sembolize etmektedir. Bütün bu göstergelerin arkasında yer alan ve hepsini kucaklayan ay yıldızlı Türk Bayrağı ise bütünleştirici gücüyle milli birliği, bağımsızlığı, kültürel ve ulusal kimliği simgelemektedir.

Reddit R/Place etkinliğinin son aşamalarında Türk topluluğu tarafından oluşturulan Türk Bayrağı'nın son hali göstergebilim çerçevesinde analiz edildiğinde yoğun milli duygular içerdiği anlaşılmaktadır. Türk Bayrağı başta olmak üzere Türkiye'nin ve özellikle küresel olarak tanınan İstanbul şehrinin göstergelerinin kullanıldığı görülmektedir. Göstergelerin çözümlenmesinde milli değerler, bağımsızlık, Cumhuriyet, İstanbul'un fethi ve simgesel kültürel değerler gibi anlamlandırmalar ortaya çıkmaktadır. Birçok topluluğun bulunduğu bu çevrimiçi sanal etkinlikte, milli duyguların ve kimliğin dışı vurumunun önem kazandığı gözlemlenmektedir. Bu çerçevede Reddit platformu tarafından oluşturulan bu özel sanal kamusal alanın topluluklar arasında egemenlik çatışmalarına neden olduğu gözlemlenmiştir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

İnternet teknolojisinin ortaya çıkışı ve kısa bir süre içerisinde gelişim göstererek dünya geneline yayılması insanlık tarihini derinden etkilemiş ve köklü değişimlere sebep olmuştur. İnternet, insan hayatının birçok alanını sosyolojik, psikolojik, kültürel ve ideolojik anlamda değişikliğe uğratmıştır. İnternet sayesinde gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri, insanlık tarihinde yeni bir çağ açarak bilgi toplumunun doğuşunda önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla internet, insanlık tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Getirmiş olduğu özellikler ile birlikte tüm dünyayı birbirine bağlayan bir ağ yapısı oluşturmuş, fiziksel mesafelerin bilgi ve haber alma açısından önemini ortadan kaldırmış, dünyanın herhangi bir yerinde olan hadisenin diğer ucunda anında duyulabilmesini sağlamıştır. McLuhan'ın deyişiyle dünyayı küresel bir köye dönüştürmüştür. Bu uzun insanlık tarihinde sadece birkaç yüzyıl bile geriye gitsek, bu gelişmenin ne kadar ütöpik ve çığır açıcı özellikte olduğunu anlayabiliriz. İnternet, ortaya çıkışından itibaren gün geçtikçe teknolojik olarak gelişmiş, dünya geneline yayılarak nüfuzunu arttırmıştır. Teknolojik özelliklerinin sürekli gelişmesi yenilikleri beraberinde getirmiş, insan hayatının her gün biraz daha fazla vazgeçilmezi haline gelmiştir. Özelliklerinin ve kapasitesinin gelişmesi yeni teknolojilerin doğuşuna zemin hazırlamıştır. Web 2.0, bu teknolojilerin en önemlileri arasında yer almaktadır. Bu sayede etkileşim ve sosyal medya kavramları ortaya çıkmış, kitle iletişim biçimini değiştirmiştir. Kitle iletişimi bu sayede iki yönlü simetrik bir düzene evrilmiştir.

İnternet teknolojisinin ortaya çıkardığı sosyal medya platformları kısa süre içerisinde insan hayatına entegre olarak bireylerin vazgeçilmezi haline gelmiştir. Özellikle 2000'lerin başından itibaren iletişim kavramında köklü değişimler yaratmıştır. İnternet ve sosyal medya, bilgi alma ve yayma konusunda çığır açarak bireylerin hayatlarını değiştirmiştir. Ancak getirdiği bu pozitif özelliklerinin yanında dezenformasyon yayabilme potansiyelini de göz ardı etmemek gerekir. Getirdikleri etkileşim özelliğiyle sosyal medya platformları, bireylere hem hedef hem kaynak olabilme imkânı sağlamıştır. Böylece bireyler sanal ortamda topluluklar oluşturabilmeye ve topluluklara katılabilmeye başlamıştır. Bu bağlamda sosyal medya platformları kamuoyu oluşturabilme ve kamusal alan özellikleri taşımaya başlamıştır. Bu görüş, özellikle 2000'lerin başında internet tüm dünyada yaygınlaşırken ve sosyal medya platformları yeni yeni filizlenirken çok daha

kuvvetliydi. İnternet ve sosyal medyanın sunduğu potansiyel sınırsız özgürlük düşüncesi büyük umutlar vadetmekteydi. 2010'lu yılların ortalarına kadar da öyle gözükmekteydi. Özellikle o dönemlerde dünyada ortaya çıkan birçok toplumsal harekette sosyal medya etkisi görülmekteydi. Bu gelişmelerle beraber internet ve sosyal medyanın etkisi daha iyi anlaşıldı. Ancak iktidarı elinde tutan birçok politik veya özel grubun etkisini daha iyi anladıkları internete sansür uygulamaya başladığı görüldü. Bunun sonucunda bu sansür ve erişim engelleri gün geçtikçe daha fazla yaşanmaya ve yaygınlaşmaya başladı. Bütün bu tarihsel süreç düşünürlere internet ve sosyal medya gerçek manada bir kamusal alan olabilir mi veya bir kamuoyu oluşturma gücü var mıdır sorularını sordurmaya başladı. Yine de günümüz toplum dinamiklerine baktığımızda, sosyal medya ve internetin etkisini birçok toplumsal olayda ve kamuoyunun oluşmasında önemli bir aktör olarak görmekteyiz. Bu nedenle sosyal medyanın sanal kamusal alan ve kamuoyu oluşturma rolünü yadsınamak gerekir.

Kamusal alan kavramı Antik Çağ'dan beri insan hayatında önemli yeri olan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih süresince Antik Çağ'dan Orta Çağ'a, burjuva toplumundan günümüze değin dönemler içerisinde değişimler geçirmiştir. İnternet ve bilgi toplumunun ortaya çıkışıyla beraber siber alanda oluşan bir sanal kamusal alan kavramı ortaya çıkmıştır. İnternet ile beraber bilgi ve enformasyon teknolojilerinde yaşanan devrimsel nitelikteki gelişimler, kamusal alanın da yeni bir forma bürünmesi olarak yorumlanmıştır. Ancak bazı düşünürlere, internet erişimi problemleri ve sansürler nedeniyle sanal kamusal alanın, fiziksel kamusal alanın bütün özelliklerine sahip olup olmadığını sorgulamaktadır. Kamusal alan, özelliği itibariyle iktidar sahiplerinin sınırlanabilmesine ve kamunun iktidar üzerinde bir denge unsuru olabilmesine olanak tanımaktadır. İnternet erişim kontrolünün siyasi ve özel belirli iktidar sahiplerinin denetimi altında olması, sanal kamusal alanın sorgulanmasının temel sebebi olarak görülmektedir. Buna rağmen son dönemlerde yaşanan birçok toplumsal hareket ve kamuoyu oluşma sürecinde sosyal medyanın bireyler tarafından etkin şekilde kullanıldığı ve önemli bir fonksiyona sahip olduğu görülmektedir.

Zaman içerisinde değişim yaşayan kamusal alan kavramı, internetin yayılımı ile birlikte günümüzde sanal kamusal alan kavramını gündeme getirmiştir. Diğer yandan geldiğimiz noktada ise yeni iletişim teknolojilerinin yarattığı gelişmeler sonucu iletişim de yepyeni bir hal almıştır. Bu iki durumun birbiriyle

olan ilişkisi de evrilmeye devam etmektedir. Sosyal medya platformları, kitlesel hareketlerin iletişimsel yönünün yanında yeni ortaya çıkmaya başlayan sanal kamusal alanlar ile toplumsal hareketlerin mekânsal unsurunu da etkilemeye başladı. Son dönemde ortaya çıkan geniş çaplı birçok kitlesel hareketin odağında sosyal medya yer almaktaydı. Bu nedenle artık toplumsal hareketler neredeyse sosyal medyadan bağımsız düşünülemez hale gelmiştir.

Sosyal medyanın oluşturduğu sanal kamusal alan, son dönemlerde Occupy Wallstreet ve Arap Baharı gibi birçok toplumsal hareketin örgütlenmesinde önemli bir faktör olmuştur. Özellikle bilgi toplumunun ortaya çıkışıyla beraber sosyolojik olarak değişim geçirmeye başlayan toplumsal hareketler, kimlik temelli bir yapıya bürünerek yeni toplumsal hareketler olarak adlandırılmaya başlamıştır. Yeni toplumsal hareketler, internet ve sosyal medyanın sağladığı sanal kamusal alan ile birlikte kendine yeni bir boyut kazandırmıştır. Sanal kamusal alanın zemininde oluşan birçok yeni toplumsal hareket, küresel çapta kamuoyunun oluşmasını sağlamıştır. Bu bağlamda sanal kamusal alan ve yeni toplumsal hareketler kavramları birbiriyle iç içe olan kavramlardır. Bu kavramların siber alandaki teknolojik altyapısını ise internet ve sosyal medya platformları oluşturmaktadır.

Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle yaşattığı değişimler sonucunda dünya, bilgi ve haber alma açısından bir anlamda küçülmüş, iletişimin yapısı değişerek yeni bir forma evrilmiştir. Bunun yanında bilgi alma ve haberleşme açısından ülkelerin sınırlarını ortadan kaldırmıştır. Dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan olay, dünyanın diğer ucuna anında iletilebilmeye başlamıştır. Ayrıca enformasyon çağı ve enformasyon toplumunun ortaya çıkışında başat aktör olmuştur. Bu durumda internet önemli bir rol oynamıştır. Bu gelişmeler bireyleri birbirine hiç olmadığı kadar yaklaştırmış, dünya küresel bir köy olarak tanımlanmaya başlamıştır. Küreselleşme ve dünya vatandaşlığı gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. O dönemde düşünürler yaşanan bu gelişmelerin, ileride ülkelerin sınırlarını ve ulusal kimlikleri ortadan kaldıracağını savunmaktaydı. Millet kavramının ortadan kalkarak tek tip bir dünya vatandaşı kavramının oluşacağını öngörmekteydiler. Kültürel yapıların ve kültürel değerlerin, milletlerin tek tipleşmesi sonucu kaybolarak tek tip bir dünya kültürüne evrileceğini düşünmekteydiler. Ancak günümüzde geldiğimiz noktada bu öngörülerin isabetli olmadığı anlaşılmaktadır. Dünya iletişim anlamında gerçekten de küresel bir köye dönüşmüştür. Fakat küreselleşme ve dünya vatandaşlığı kavramları, düşünürlerin

hayal ettiği şekilde tezahür etmemiştir. Bunu günümüz toplumlarının sosyolojik ve ideolojik yapılarını incelediğimizde görmekteyiz. Ülkelerin sınırları kalkmadığı gibi düzensiz göç ve mülteci sorunları gibi durumlar nedeniyle ülkeler sınırlarını daha sıkı korumaya başlamıştır. Günümüzde ülke sınırları kalkmamış aksine sıkılaştırılmıştır. Dünya çok hızlı şekilde küreselleşirken bireyler dünya vatandaşı olmamış tam tersine ulusal ve kültürel kimliklerine daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bunu özellikle son dönemlerde artan milliyetçi yaklaşımların ve sağ tandanslı ideolojilerin yükselişinden anlayabilmekteyiz. Bireyler kendilerini tanımlarken ulusal ve kültürel kökleri daha da ön plana çıkmaya başlamıştır. Kimlikleri ve aidiyetleri, kendilerini tanımlarken en önemli faktörler olmuştur. Bu bakımdan günümüzde milliyetçilik kavramı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tekrar yükselişte olduğu bir dönemi yaşamaktadır. Araştırmamız kapsamında incelemesini yaptığımız R/Place etkinliğinin sanal kamusal alanında örgütlenen topluluklarında bu yönde toplumsal hareketler sergilediğı gözlemlenmiştir. Oluşan toplulukların ürettikleri eserler incelendiğinde büyük bir kısmının ulusal ve kültürel öğelerden oluştuğı görülmektedir. Bu eserlerin anlamlandırmaları yapıldığında toplulukların kendilerini nasıl ifade ettikleri ve aidiyet duyguları anlaşılmaktadır. R/Place sanal kamusal alanında oluşan toplumsal hareketlerin daha çok kimlik temelli yapılara sahip olduğı görülmüştür. Bu bağlamda incelenen Türk alanlarının biri dışında hepsinin birleştii ortak noktanın ulusal ve kültürel değerler olduğı saptanmıştır.

Araştırmamızda incelediğimiz Reddit R/Place çevrimiçi sanal etkinliğı, sosyal medyanın iletişimsel ve sanal kamusal alan yönleriyle toplumsal hareketler açısından geldiğı noktayı irdelemeyi amaçlamaktadır. Reddit platformu, 2017, 2022 ve 2023 yıllarında sosyal deney olarak nitelendirdiğı R/Place isimli etkinliğı düzenlemiş ve milyonlarca kullanıcı bu etkinliklere siber ortamda katılmıştır. R/Place, sanal kamusal alan ve yeni toplumsal hareketler bağlamında önemli bir örnek teşkil etmektedir. Milyonlarca kullanıcı, kendilerini ifade edebilme imkânı buldukları demokratik bir sanal kamusal alanda bir araya gelerek öğütlenmiş, topluluklar oluşturmuş, çatışmalar yaşamış ve toplumsal hareketler sergilemiştir.

Reddit'in sosyal deney olarak isimlendirdiğı R/Place etkinliğı, günümüz topluluklarının sosyolojik yapısını, toplumsal hareketlerini ve örgütlenme motivasyonlarını anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Milyonlarca kullanıcının katılım sağladığı etkinlik, bireysel kullanıcıların bir araya gelerek

toplumsal örgütlenmeler ve toplumsal hareketler oluşturabilmesine ortam yaratmıştır. Kullanıcılara sunulan bu sanal kamusal alan, bireylerin, dahil oldukları topluluklar aracılığıyla kendilerini ifade edebilmelerine olanak sağlamıştır. R/Place çevrimiçi etkinliği bireylere kendilerini ve düşüncelerini, özgür ve demokratik biçimde ifade edebilecekleri, tartışabilecekleri ve örgütlenebilecekleri siber bir alan sunmuştur. Bu özellikleri itibarıyla Reddit R/Place etkinliği sanal bir kamusal alan niteliği taşıdığı gözlemlenmiştir. Sunduğu sanal kamusal alan zemininde bireylere örgütlenebilme, topluluklar oluşturabilme ve toplumsal hareketler oluşturabilme kabiliyeti sağladığı görülmüştür. Bu sayede etkinlik sırasında kullanıcılar, kendi sosyolojik ve demografik özellikleri, sosyal grup aidiyetleri, eğilimleri ve ilgi alanları çerçevesinde birçok topluluk oluşturmuş, bu topluluklar vasıtasıyla bir benlik sunumu gerçekleştirmişlerdir. Bu nitelikleriyle R/Place etkinliğinin, yeni toplumsal hareketlerin oluşmasına ve gerçekleşmesine sanal kamusal alan zemini hazırladığı anlaşılmaktadır. Türk topluluğunun oluşturduğu alanlar ve ürettiği eserler incelenmiş, topluluğun sunulan sanal kamusal alan içerisinde yoğunluklu olarak ulusal ve kültürel değerler etrafında örgütlendikleri, bu yönde bir kimlik sunumu gerçekleştirdikleri ve toplumsal hareketler sergiledikleri gözlemlenmiştir.

R/Place sanal alanında oluşan topluluklar, ürettikleri sanat eserleri ve oluşturdukları toplumsal hareketler ile sosyolojik ve ideolojik mesajlar barındırmaktadır. Üretilen sanat eserlerinin ve oluşan toplumsal hareketlerin, topluluklar tarafından çeşitli ideolojiler çerçevesinde stratejik olarak oluşturulduğu anlaşılmaktadır. Ortaya konulan eserler ve topluluk eylemleri belirli amaçlar doğrultusunda ve belirli mesajlar içerecek şekilde planlı şekilde üretilmiştir. Oluşan grupların belirli bir topluluk aklı olduğu gözlemlenmiştir. Bu anlamda toplulukların ürettikleri eserlerin, toplulukların sahip olduğu ideolojik temelleri yansıttığı görülmüştür. Ortaya koydukları eserlerin rastgele çizimler olmadığı, belirli mesajlar içerdiği ve topluluk aklıyla üretildiği anlaşılmaktadır. Bu bakımdan eserlerin stratejik biçimde toplulukların ideolojisini yansıtacak şekilde yaratıldığı gözlemlenmiştir. Türk topluluğunun ürettiği eserler incelendiğinde, bir eser haricinde bütün eserlerin ulusal ve kültürel anlamlandırmalar içerdiği görülmektedir. Bu eserlerin ideolojik olarak milli ve kültürel kimlik sunumu gerçekleştirmek adına stratejik olarak tasarlandığı anlaşılmaktadır.

R/Place alanında toplulukların ürettiği eserler, toplulukların ve toplulukları oluşturan kullanıcıların sosyolojik, kültürel ve ideolojik arka planları hakkında

bilgiler sunmaktadır. Kullanıcılar kendi kimlik tarifleri, ilgi alanları ve sosyal grup aidiyetleri ile kendilerini betimlemeye çalışmaktalar. Bu bağlamda oluşturdukları eserlerin rastgele çizimler olmadığı, toplulukların arka planlarıyla ve kendilerini görüş biçimleriyle alakalı olduğu gözlemlenmiştir. Türk topluluğu alanlarını incelediğimizde Türk Bayrağı, Anıtkabir ve hatta ince belli çay bardağının dahi alana yerleştirildiğini görüyoruz. Ayrıca daha birçok göstergenin aynı stratejik doğrultuda oluşturulduğu ve belirli mesajları içerdiği anlaşılmakta. Bu bağlamda üretilen eserlerin sosyolojik, kültürel ve ideolojik manada Türk topluluğunun arka planı ve örgütlenme motivasyonu hakkında derin bilgiler sunduğu görülmekte. Türk topluluğunu oluşturan kullanıcıların milli ve kültürel değerler çerçevesinde; sosyolojik olarak Türk toplumunun bir parçası olduğu, Türk kültürel kimliğine sahip olduğu ve Türk milliyetinin ideolojik değerlerinde birleştiği anlaşılmaktadır.

Kullanıcıların topluluklar halinde organize olarak ürettikleri eserler, kültürel kimliklerini anlatım şeklini temsil etmektedir. Türk topluluğunun oluşturduğu ince belli çay bardağı figürü buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. Bireyler bir araya gelerek ait oldukları kültürün bir ögesini, etkinliğin sanal kamusal alanında oluşturarak sergilemiştir. Böylece bu kültürel öge aracılığıyla kendilerini ait hissetleri kültürün bir göstergesini oluşturmuş, kültürel kimliklerinin dışa vurumunu sağlamışlardır.

R/Place 2022 etkinliğinde örgütlenen topluluklar belirli sosyolojik, kültürel ve ideolojik temeller çerçevesinde bir araya gelmiştir. Türk topluluğunun oluşturduğu eserlerin göstergebilimsel anlamlandırmasını yaptığımızda topluluğun, Türk toplumunun sosyolojik yapısını, Türk Kültürü'nün kültürel kodlarını ve Türk milletin ulusal değerlerini taşıdığı görülmektedir. Yine diğer birçok topluluğun etkinlik içerisinde benzer tutumlar sergileyerek kendilerini ait hissettikleri sosyolojik, kültürel ve ideolojik kodlar çerçevesinde eserler ürettikleri ve bu temeller üzerinde örgütlendikleri anlaşılmaktadır.

Etkinlikte Türk topluluğunun ürettiği eserlerin belirli ortak ideolojik mesajları vardır. Bu bağlamda oluşturulan Türk Bayrağı, Atatürk silüeti, Anıtkabir, Barış Manço, kültürel ve tarihsel mimari yapıların ortak bir ideolojik mesajı olduğu görülmektedir. Bu mesaj, Türk ulusal ve kültürel kimliğinin etrafında milli bir bütünlük olarak anlamlandırılmıştır. Türk topluluğunun, oluşturulan sanal kamusal alanda bu milli ve kültürel değerler çerçevesinde örgütlendiği ve toplumsal hareketler sergilediği gözlemlenmiştir.

R/Place 2022 etkinliğinde kullanıcıların bir araya gelerek örgütlenmeleri, kolektif şekilde ortak amaçlar doğrultusunda çalışmaları ve toplulukların birbiri arasında yaşadığı çatışmalar, sanal kamusal alan ve yeni toplumsal hareketler dinamiklerinin varlığına işaret etmektedir. Türk topluluğunun ortak amaçlar doğrultusunda organize oldukları, kolektif çabayla eserler ürettikleri ve diğer topluluklarla alan çatışmaları yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda R/Place etkinliğinin sanal kamusal alan özellikleri taşıdığı ve etkinlik sırasında yeni toplumsal hareketlere özgü dinamiklerin oluştuğu görülmektedir.

Reddit platformu, oluşturduğu R/Place 2022 sanal alanıyla kullanıcıları bir araya getirmiştir. Söz konusu sanal alanın belirli bir kamuoyu oluşturma gücüne sahip olduğu ve sanal kamusal alan özellikleri taşıdığı görülmektedir. Belirli gruplardan milyonlarca insanı sanal bir alanda bir araya getirmiştir. Bir araya gelen kullanıcıların topluluklar oluşturarak demokratik biçimde kendilerini ifade edebilmelerine olanak tanımıştır. Örgütlenen toplulukların organize olarak toplumsal hareketler geliştirdiği görülmüştür. Kimlik temelli bu yeni toplumsal hareketlerin oluştuğu zemini ise R/Place etkinliğinin sanal kamusal alanının sağladığı saptanmıştır.

Sonuç olarak R/Place 2022 etkinliğine katılan toplulukların sanal bir kamusal alanda, özellikle kimlik temelli toplumsal hareketler sergilediği ve hareketlerin büyük çoğunluğunun milliyetçilik duyguları etrafında şekillendiği görülmüştür. Topluluk aidiyetleri büyük ölçüde kimlikler üzerinden belirlenmiş, oluşan sosyal grupların oluşturdukları toplumsal hareketler, toplulukların örgütlenmesi, organize oluşları ve ortaya koydukları eserler, kimliklerinin dışı vurumu ve kendilerini ifade ediş biçimleri olarak yorumlanmıştır. Topluluklar sanal kamusal alanda var olmak adına birbirlerinin alanlarına saldırarak veya ittifaklar kurarak çeşitli stratejik hamlelerde bulunmuşlardır. Kimlik temelli bu toplumsal hareketler, sanal kamusal alan bağlamında değerlendirilmelidir. Etkinlik içerisinde yer alan topluluklar, sanal bir kamusal alan içerisinde mutlak bir iktidara değil, aslında birbirlerinin egemenliklerine karşı toplumsal hareketler oluşturmuşlardır. Bu toplumsal hareketlerin oluşumunda temel faktörün ise genellikle ulusal ve kültürel kimlik temelli olduğu saptanmıştır.

KAYNAKLAR

- Abbate, J. (1999). *Inventing the Internet*. The MIT Press.
- Acar, H. (2022). Jürgen Habermas ve Hannah Arendt'in kamusal alan yaklaşımlarının karşılaştırmalı analizi. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi* 3, 43-60.
- Akar, E. (2010). Sanal toplulukların bir türü olarak sosyal ağ siteleri-bir pazarlama iletişimi kanalı olarak işleyişi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 107-122.
- Anderson, P. (2007). *What is Web 2.0? Ideas, technologies and implications for education*. JISC Technology and Standards Watch.
- Armstrong, B. (2018). *Coordination in a peer production platform: A study of Reddit's /R/Place experiment* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Waterloo Üniversitesi.
- Aydingüler, M. H. (2023). Göstergebilimsel açıdan film çözümlemesi: Eşkya filmi örneği. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat*, 8(16), 13-24.
- Babacan, M. E. (2014). Sosyal medya sonrası yeni toplumsal hareketler. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 135-160. <https://doi.org/10.20493/bt.55255>.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim ilkeleri* (1. Baskı). (B. Vardar & M. Rifat, Çev.). Kültür Bakanlığı Yayınları. (Orijinal çalışma yayımlanma tarihi 1964).
- Berners-Lee, T. (1999). *Weaving the Web: The original design and ultimate destiny of the world wide web by its Inventor*. HarperBusiness.
- Boyd, D. M., ve Ellison, N. B. (2008). Social network sites: definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230. <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x>.
- Bulut, E., (2022). Gamestop frenzy: contra-hegemonic finance? *PressAcademia Procedia (PAP)*, 15, 127-128. <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2022.1592>.
- Chen, K., ve Tomblin, D. (2021). Using data from Reddit, public deliberation, and surveys to measure public opinion about autonomous vehicles. *Public Opinion Quarterly*, 85(S1), 289-322. <https://doi.org/10.1093/poq/nfab021>.
- Chen, M., ve Xiao, X. (2022). The effect of social media on the development of students' affective variables. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1010766>.
- Çalışkan, O. (2014). Kamusal alan bağlamında ağ toplumu ve yeni kamusal alan arayışı. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 41-62.
- Çöteli, S. (2017). *Sanal kamusal alan ve toplumsal hareketler*. Kriter Yayınevi.
- Demirezer, Ö., ve İlkörücü, Ş. (2023). The effects of web 2. 0 tools on seventh-grade students academic achievement, visual literacy and Spatial visualization. *Journal of Turkish Science Education*. <https://doi.org/10.36681/tused.2023.036>.
- Eren, A. (2005). Özgürlükler mekânı olarak kamusal alan. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. IX, sy. 3-4, 95-124. <https://dergipark.org.tr/pub/ebyuhfd/issue/63550/963276>.
- Feenberg, A., ve Friesen, N. (2012). *(Re)Inventing The Internet*. Sense Publishers. <https://doi.org/10.1007/978-94-6091-734-9>.

- Gümüş, S. (2023). Sosyal medyanın kamusal alan temsiliyeti üzerine bir tartışma. 4. *BOYUT Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi* (22), 21-48. <https://doi.org/10.26650/4boyut.2023.1264171>.
- Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger, Çev.). The MIT Press. (Orijinal eserin basım tarihi 1962, 5. Baskı).
- Habermas, J. (2004). Kamusal alan. M. Özbek (Ed.), *Kamusal alan* (s. 95). Hil Yayın.
- Haigh, T., Russell, A. L., ve Dutton, W. H. (2015). Histories of the internet: Introducing a special issue of "Information & Culture". *Information & Culture*, 50(2), 143-159. <https://www.jstor.org/stable/43737474>.
- Kaplan, A. M., ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>.
- Karaman, E. (2017). Roland Barthes ve Charles Sanders Peirce'in göstergebilimsel yaklaşımlarının karşılaştırılması. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 9(2), 25-36. <https://doi.org/10.17932/IAU.IAUD.13091352.2017.9/34.25-36>.
- Kılıç, S. (2013). Örneklemeye yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-6. <https://doi.org/10.5455/jmood.20130325011730>.
- Koçyiğit, İ. (2023). Geleneksel kamusal alan ve yeniden inşası: Sanal kamusal alan. S. Kılıç (Ed.), *Siyasal iletişim ve medya çalışmaları* (s. 60-73). Eğitim Yayınevi.
- Medvedev, A. N., Lambiotte, R., ve Delvenne, J. (2019). The anatomy of Reddit: An overview of academic research. *Springer proceedings in complexity* (183-204). https://doi.org/10.1007/978-3-030-14683-2_9.
- Ngai, E. W., Moon, K. K., Lam, S., Chin, E. S. K., ve Tao, S. S. (2015). Social media models, technologies, and applications. *Industrial Management & Data Systems*, 115(5), 769-802. <https://doi.org/10.1108/imds-03-2015-0075>.
- O'Reilly, T. (2007) What is Web 2.0? Design patterns and business models for the next generation of software. *Communications & Strategies*, 65, 17-37.
- Odabaş, U. K. (2018). Tarihsel süreçte kamusal alanın yapısal dönüşümü ve Habermas. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 2051-2066. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/39871/469015#article_cite.
- Papacharissi, Z. (2002). The virtual sphere: The internet as a public sphere. *New Media & Society*, 4(1), 9-27. <https://doi.org/10.1177/1461444022226244>.
- Rappaz, J., Catasta, M., West, R., ve Aberer, K. (2018). Latent structure in collaboration: the case of Reddit r/place. *arXiv (Cornell University)*. <https://doi.org/10.48550/arxiv.1804.05962>.
- Sönmez, E. E., ve Çakır, H. (2020). Effect of Web 2.0 technologies on academic performance: A meta-analysis study. *International Journal of Technology in Education and Science*, 5(1), 108-127. <https://doi.org/10.46328/ijtes.161>.
- Şener, G. (2006). *Küresel kapitalizmin yeni kamusal alanı olarak internet: yeni toplumsal hareketlerin interneti kullanımı* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=NdzV0I0BFjc2HuyN1LJ9AA&no=5JETWfzy3K6lug0aTLQstg>.
- Topal Demiroğlu, E. (2014). Yeni toplumsal hareketler: Bir literatür taraması. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2(1), 133-144.

- Torun, T. (2020). Jürgen Habermas'ın kamusal alan kavrayışı: Rasyonel politik irade oluşumu. *Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 19(1), 220-238. <https://doi.org/10.20981/kaygi.619184>.
- Treem, J. W., Dailey, S. L., Pierce, C. S., ve Biffi, D. (2016). What we are talking about when we talk about social media: A framework for Study. *Sociology Compass*, 10(9), 768-784. <https://doi.org/10.1111/soc4.12404>.
- Türk Dil Kurumu | Sözlük. (2024). Kamu. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 10 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Valkenburg, P. M. (2022). Theoretical foundations of social media uses and effects. *Cambridge University Press eBooks* (39-60). <https://doi.org/10.1017/9781108976237.004>.
- Wikipedia. (2024). *R/place*. <https://en.wikipedia.org/wiki/R/place> adresinden 15 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Wikipedia. (2024). *Reddit*. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Reddit> adresinden 25 Ekim 2024 tarihinde alınmıştır.
- Wilson, D. W., Lin, X., Longstreet, P., ve Sarker, S. (2011). Web 2.0: A definition, literature review, and directions for future research. *AMCIS 2011 Proceedings-All Submissions*. 368. https://aisel.aisnet.org/amcis2011_submissions/368.
- Wolf, M., Sims, J., ve Yang, H. (2018). Social media? What social media? *UK Academy for Information Systems Conference Proceedings 2018*. 3. <https://aisel.aisnet.org/ukais2018/3>.
- Yegen, C. (2013). Demokratik ve yeni bir kamusal alan olarak sosyal medya. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 119-135.
- Yükselbaba, Ü. (2008). *Habermas'da kamusal alan/özel alan ayrımı* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi. <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/43449.pdf>.